

Filatelista

Časopis saveza filatelista Srbije

Broj 260

PRVI DAN • 11101 • БЕОГРАД

БОЖИЋ

Христос се роди!
Ваусину се роди!

Beograd, decembar 2006.

SFK

KOLEKCIONARSKJE AUKCIJE

PRIPREMANJE I VOĐENJE AUKCIJA

FILATELIJE   NUMIZMATIKE
RETKE KNJIGE   PLAKATI
GRAVIRE   AKCIJE
RAZGLEDNICE
OSTALE KOLEKCIONARSKJE
OBLASTI OD PAPIRA

KONSTANTNO PRIMANJE MATERIJALA
ZA DVE AUKCIJE GODIŠNJE

OTKUP I STRUČNA PROCENA

COLECTIONIERS AUCTIONS

PREPARATION AND AUCITON RUNNING

PHILATELY   NUMISMATICS
RARE BOOKS   POSTERS
ENGRAVINGS   SHARES
PICTURE POSTCARDS
OTHER PAPER COLLECTABLES

CONSTANTLY ACCEPTING MATERIAL
FOR TWO YEARLY AUCTIONS

BUYING & EXPERT EVALUATION

SFK GOSPODAR JEVREMOVA 56
YU 11000 BEOGRAD
TEL. + 381 11 334-39-26; +381 63 201-018
E-mail: FILAKRST@EUNET.YU

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

Излази четири пута годишње,

Овај број часописа је бесплатан.

Поштански трошкови се плаћају посебно (за авионску пошту + 130 динара за Европу, односно 160 динара за прекоморске замље).

Мали огласи до 20 речи 400 динара; свака даља реч 15 динара; за правна лица 1:1 страна 2.000 динара.

Published four time at year by Union of Philatelists of Serbia

Address: Sremska 6/IV, YU - 11000 Belgrade
Tel/Fax: +381 11 638 751
PO Box 702

Little advertisements: First 20 words € 25.00; each additional word € 0.50; IRC accepted

Unless otherwise stated, all items may be reprinted, provided that the proper information is given of source and author.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Ђорђе Радичевић
Слободан Меанџија
Предраг Анђић
Милан Вујовић

.....

*Рукописи се не враћају.
Марке или други материјал послије због снимања враћамо у прејорученом писму или по договору.
Прејамљавање дозвољено, уз навођење извора и аутора, уколико другачије није наведено.*

Издавач:

Савез филателиста Србије

Администрација:

Београд, Сремска 6/ИВ
Тел: 011/638-751

e-mail: philserb@eunet.yu
YU ISSN 0430-4063

Тираж: 500

Штампа:

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

656.835

ФИЛАТЕЛИСТА: Filatelista часопис Савеза филателиста Србије / Одговорни уредник В.Д. Ђорђе Радичевић. - Год., бр. 1 (1949)-. Београд: Савез филателиста Србије, 1949-. - 23 cm

ISSN 0430-4063 = ФИЛАТЕЛИСТА
(Београд)

COBISS.SR-ID 16523778

SADRŽAJ

STRANICA UREDNIŠTVA	1
<i>Momir Arsić</i> POSEBNOSTI NA PREFILATELISTIČKIM PISMIMA KNEŽEVINE SRBIJE (1840–1866. GOD.)	3
<i>Prof. dr Milan Radovanović</i> JOŠ O POŠTI VRHOVNE KOMANDE VP 999	10
<i>Prof. dr Milan Radovanović</i> VARIJETET DOPISNE KARTE KRALJA ALEKSANDRA SA CRNIM RUBOM ZA UNUTRAŠNJI SAOBRAĆAJ	15
<i>Ljudevit Vujković, Subotica</i> SPECIJALNO ŽIGOSANJE MARAKA U BAČKOJ OD OSLOBOĐENJA TIH KRAJEVA 1944. GODINE DO KRAJA DRUGOG SVETSKOG RATA	17
<i>Damir Novaković</i> PREGLED MARAKA I POŠTANSKE ISTORIJE TRSTA, RIJEKE, ISTRE I SLOVENSKEG PRIMORJA 1945–1947.	22
<i>Milan Vujović, Beograd</i> NEUSVOJENI PREDLOŠCI UPU IZ 1949. GODINE	31
<i>Prof. dr Nenad Bilbija</i> REDOVNO IZDANJE MARAKA „TURISTIČKI MOTIVI“	32
<i>Radoslav Zore</i> POŠTANSKI ŽIGOVI	39
<i>Prim. dr Aleksandar Brusin</i> ŠTAMPANJE MARAKA	41
VESTI O RADU SAVEZA, NJEGOVIH ORGANA I DRUŠTAVA	52
VESTI SA MEĐUNARODNIH FILATELISTIČKIH IZLOŽBI, KONGRESA I DRUGIH SKUPOVA	55

STRANICA UREDNIŠTVA

I ovaj 260. broj našeg filatelističkog glasila "FILATELISTA" pojavljuje se u organizaciji privremenog uredništva SFS, koje je izdalo i prethodni broj. Naime, predse-dništvo SFS je na svojoj 3. sednici od 3. oktobra t.g. zaključilo da u ovom vremenski ograničenom roku, do potpunog definisanja nove organizacije izdavanja časopisa u saradnji sa Poštom, uže rukovodstvo Saveza, kao privremeno uredništvo ostane u man-datu i izda i ovaj broj.

Za našu filateliju u celini, filatelistička društva i savez, kao i za pojedine ljubitelje ili sakupljače poštanskih maraka, protekli period do pojave ovog broja časopisa ispunjen je brojnim događanjima i aktivnostima.

U filatelističkom smislu centralni događaj svakako predstavlja srpska poštanska marka. Vrlo uspešnom promocijom u Muzeju PTT krajem juna naša pošta je obeležila novi početak poštanske marke Srbije dvema redovnim markama sa motivom državnih simbola i prigodnom markom povodom 200. godišnjice bitke na Mišaru. Svetski filatelistički katalogi su dakle u prilici da nastave stranice namenjene Srbiji iza kata-loškog broja poslednje vrednosti iz serije maraka tzv. Krfskog izdanja drugog beograd-skog štampanja iz 1920. godine. Tim povodom na petnaestak izložbenih vitrina prikazana je filatelija Kneževine Srbije i Kraljevine Srbije, pa su zvanice mogle da pogledaju i najveće filatelističke retkosti iz zbirki članova naše organizacije. Poštanska uprava Srbije je u međuvremenu do danas je izdala niz prigodnih maraka, tako da će već do kraja ove godine ovovremena Srbija predstavljati dobar početak zbirke.

Dva nacionalna filatelistička saveza-srpski i crnogorski s obzirom na novonastalu državno-pravnu situaciju posle referendumu u Crnoj Gori odlučila su da samostalno preuzmu obaveze i odgovornosti u međunarodnim filatelističkim organizacijama i da ugase AFSCG, koja se do završetka ovogodišnjeg ciklusa međunarodnih izložbi pred-stavlja u svetu. U tom smislu donete su odluke o gašenju AFSCG, statusu SFS, kao sukcesora AFSCG u FIP i FEP, kao i o izmirenju zaostalih kotizacija prema tim međunarodnim filatelističkim federacijama. Finansijskom podrškom srpske pošte i korektnim stavom crnogorskog saveza da učestvuje jednom trećinom u nemalim troško-

vima, prevaziđeno je pitanje kontinuiteta dosadašnjeg članstva. U nastavku, i oktobru i novembru održani su kongresi obe međunarodne federacije, u čijem radu su uzeli učešće i naši predstavnici. Nema nikakvih razloga da se ubuduće Srbija, odnosno njen nacionalni filatelistički savez ne tretira kao punopravni član svetske i evropske filatelističke porodice.

Na unutrašnjem planu, pažnja organa našeg saveza bila je zaokupljena ključnim pitanjima naše filatelije, u čemu centralno mesto u praktičnom smislu ima stepen i način saradnje sa našom poštanskom upravom, odnosno poštom. Tom pitanju bio je posvećen niz kontakata, razgovora, a u nastavku je učinjen pokušaj da se priredi novi predlog sporazuma o poslovnoj saradnji. Kažemo "novi" budući da je i do sada u nekoliko prilika bilo takvih predloga, kako od strane saveza na nivou bivše države, tako i od strane SFS. Ovaj predlog nalazi se na razmatranju u stručnim službama pošte.

I na kraju, ponovo da kažemo kratko o daljoj koncepciji našeg lista. Odlučni smo u nameri da listu u potpunosti vratimo karakter našeg informativno-stručnog glasila i da savremena marka zauzme više prostora u njemu. Skromne finansijske mogućnosti do daljeg nas ograničavaju u tome, jer je iluzorno tome pristupiti u crno-belom tehničkom. Dužni smo, takođe reći da posle prethodnog broja koji je distribuiran članovima i simpatizerima filatelije besplatno moramo da se vratimo u od ranije poznati cenovnik.

Članovima organizacije, celoj porodici filatelista, simpatizera i prijatelja poštanske marke i svim ljudima dobre volje čestitamo sve praznike i srećnu i uspešnu 2007. godinu.

POSEBNOSTI NA PREDFILATELISTIČKIM PISMIMA KNEŽEVINE SRBIJE (1840–1866. god.)

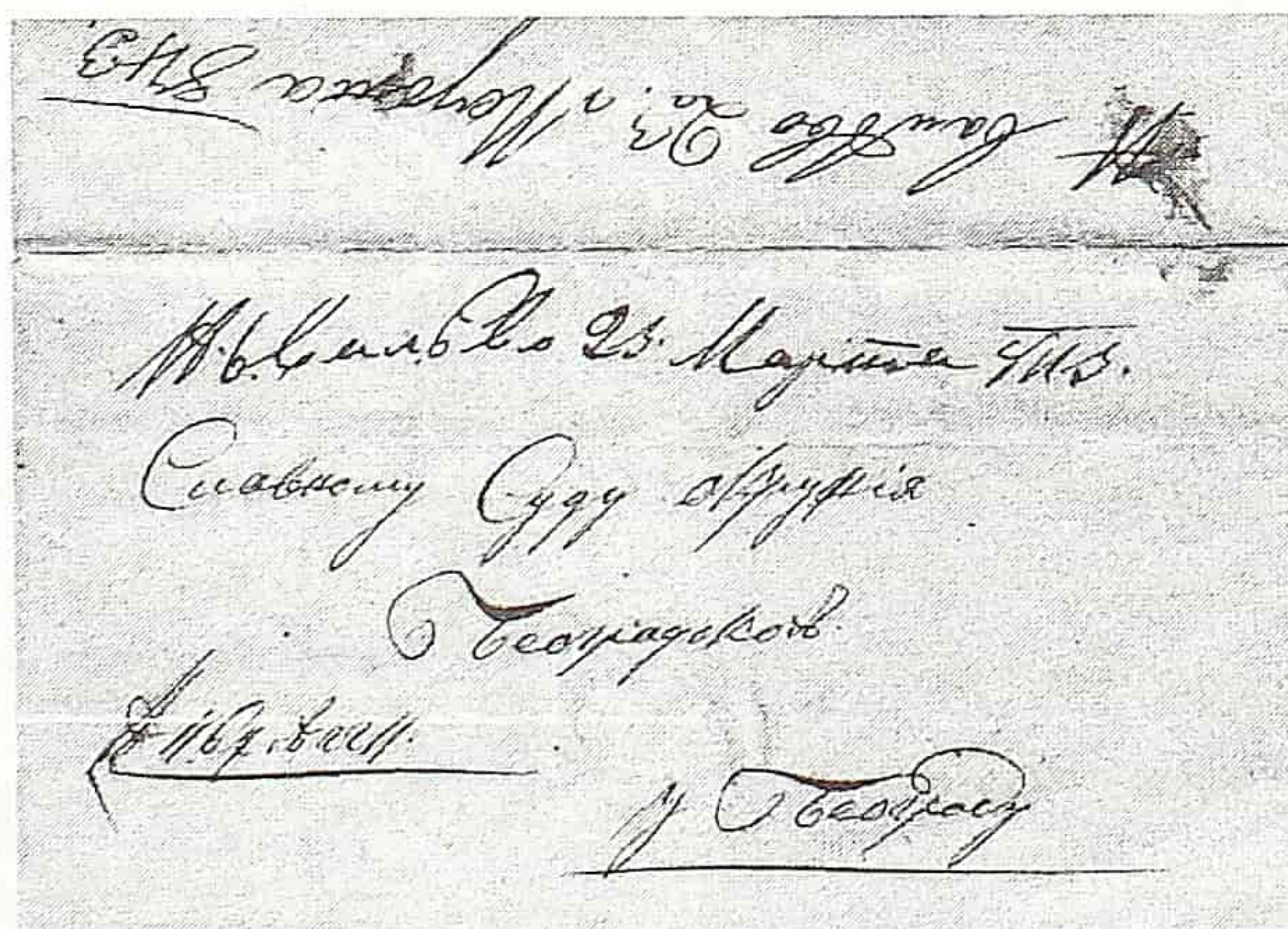
25. maja 1840. god. uveden je redovan poštanski saobraćaj u tadašnjoj Srbiji, koji se u početku odvijao kroz delatnost dvadesetak pošta u okviru rada – "Srpske knjažeske pošte".

Od toga trenutka, putem pošte, počinju redovno da se šalju mnoga pisma (uglavnom službena – mada je bilo moguće slanje i privatnih pisama), koja se na jedinstven poštanski način zavode (žigosanjem sa pošta: BEOGRAD i KRAGUJEVAC, a "ručno" sa ostalih dvadesetak pošta, koje su u istom tom trenutku počele da rade kao "javne pošte").

Procedura zavođenja pisama (redni broj pisma, naziv pošte, sa koje se pismo šalje, dan-mesec i godina slanja) za sva pisma bila je ista (stavljala se u levi gornji ugao pisma) i poštari su je se, uglavnom, pridržavali.

Kada bi u tom svom radu pogrešili, oni bi uočenu grešku odmah na samom pismu obavezno i otklanjali, postupajući naknadno po obaveznoj (propisanoj) proceduri.

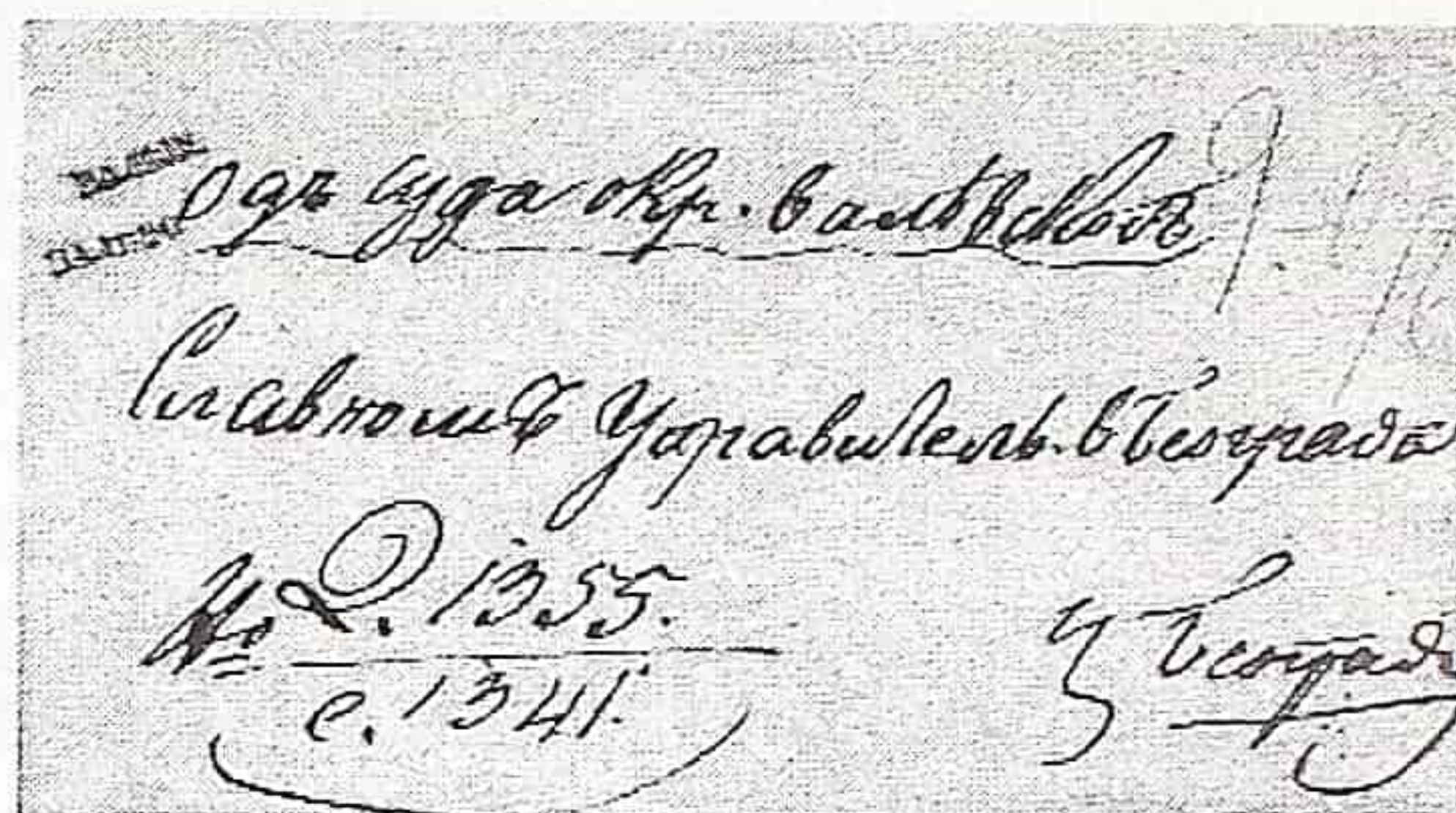
Tako otklonjene greške samih poštara na pismima mogu se nazvati "Posebnosti na predfilatelističkim pismima". Ima ih verovatno, ali nisu sačuvana, na pismima slatim sa svih pošta, u čitavom periodu rada "Srpske knjažeske pošte" od 1840. do 1866. god, pa i dalje, a neka od tih najkarakterističnijih i najinteresantnijih sačuvanih pisama biće prikazana u ovom članku.

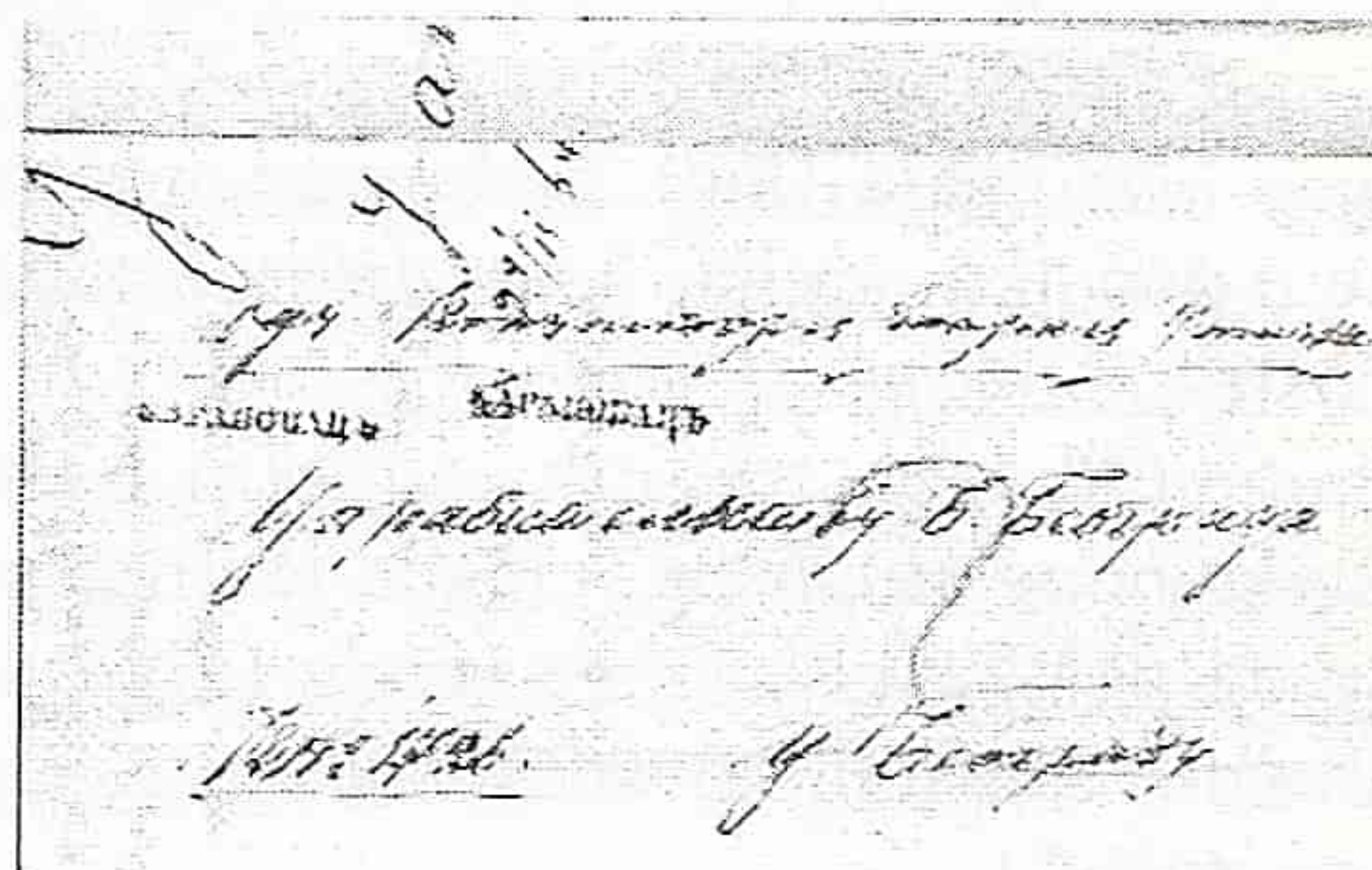
Službeno pismo poslato iz Valjeva u Beograd. U polasku, prvo, na zadnjoj strani rukom zavedeno kao: "N Valjevo 23 Marta 843 god.", pa kada je poštar uočio da je iza oznake za redni broj pisma – "N-ispušten broj pisma – "6", on je grešku ispravio tako što je s prednje strane pisma ponovo, ovoga puta ispravno, upisao predviđenu "manipulaciju": "N 6 Valjevo 23 Marta 843 god."

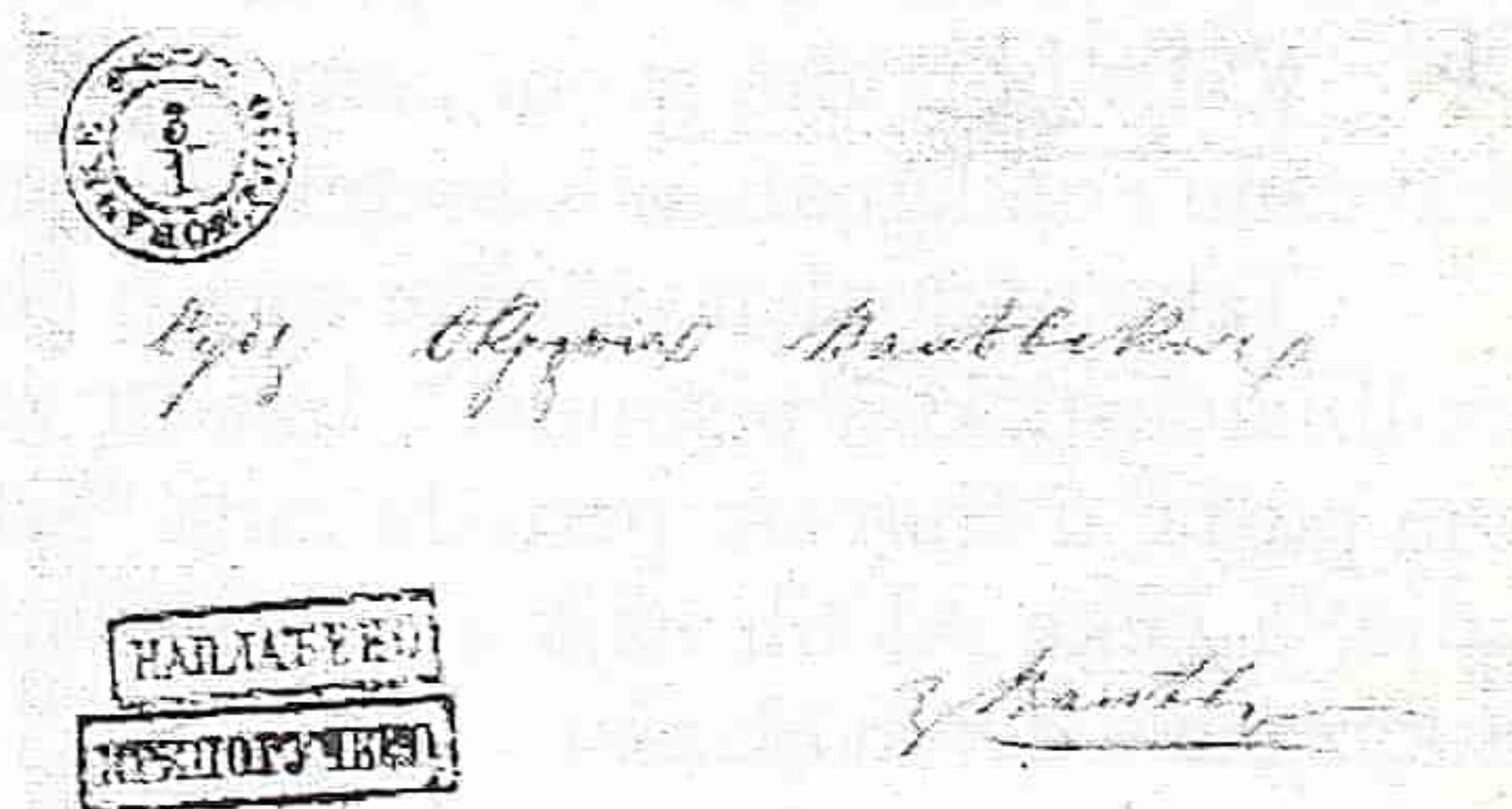
Službeno pismo poslato iz Valjeva u Beograd. U polasku, DVA PUTA žigosano ravnim crnim žigom pošte Valjevo. Ovo je dotični poštara očigledno uradio u brzini, udarajući žig dva puta zaredom - jedan ispod drugog, jer su i jedan i drugi otisak žiga istog kvaliteta, tako da se ne radi o tome da je poštara hteo da popravi slabo otisnut prvi otisak žiga

Službeno pismo poslato iz Karanovca (danas Kraljevo) u Beograd. U polasku, DVA PUTA žigosano ravnim crnim žigom pošte Karanovac. Otisnuti žigovi približno su istog kvaliteta, a kako su udareni dosta daleko jedan od drugoga, ne može se sa sigurnošću utvrditi zašto je to poštara uradio

Preporučeno pismo poslato iz Obrenovca za Beograd. U polasku, žigosano crnim okruglim žigom sa datumom, pošte Obrenovac. Prilikom žigosanja u žigu je datum (mesec i dan) okrenut naopako. Ova POSEBNOST je dosta interesantna, ali i česta i nalazi se na pismima više pošta, žigosanim okruglim žigovima iz tog perioda

Naplaćeno pismo poslato iz Smedereva u Beograd. U dolasku, u Beogradu, pismo je žigosano DVA PUTA. Prvi put, greškom, na prednjoj strani, a zatim drugi put ispravno, po propisu, na zadnjoj strani

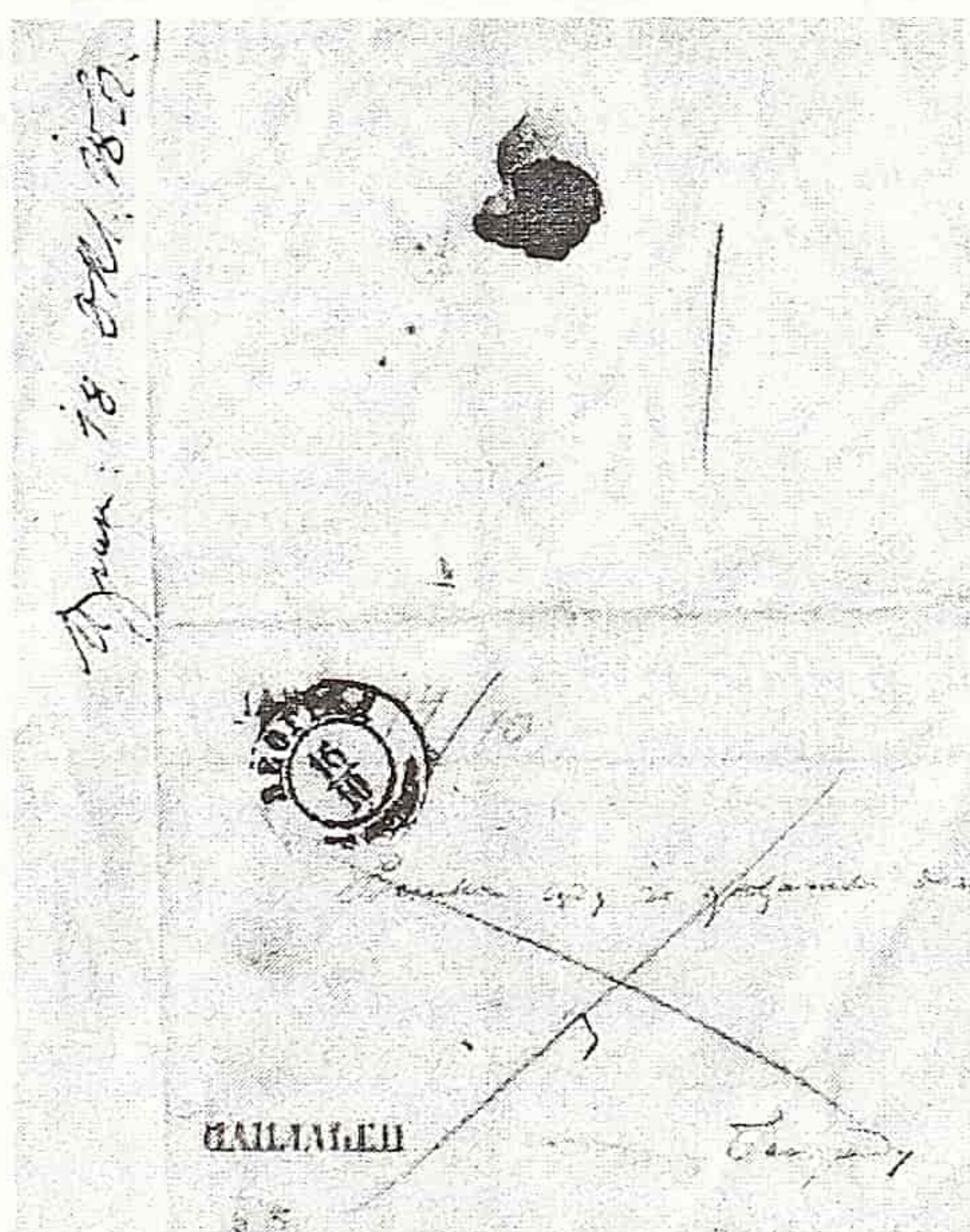

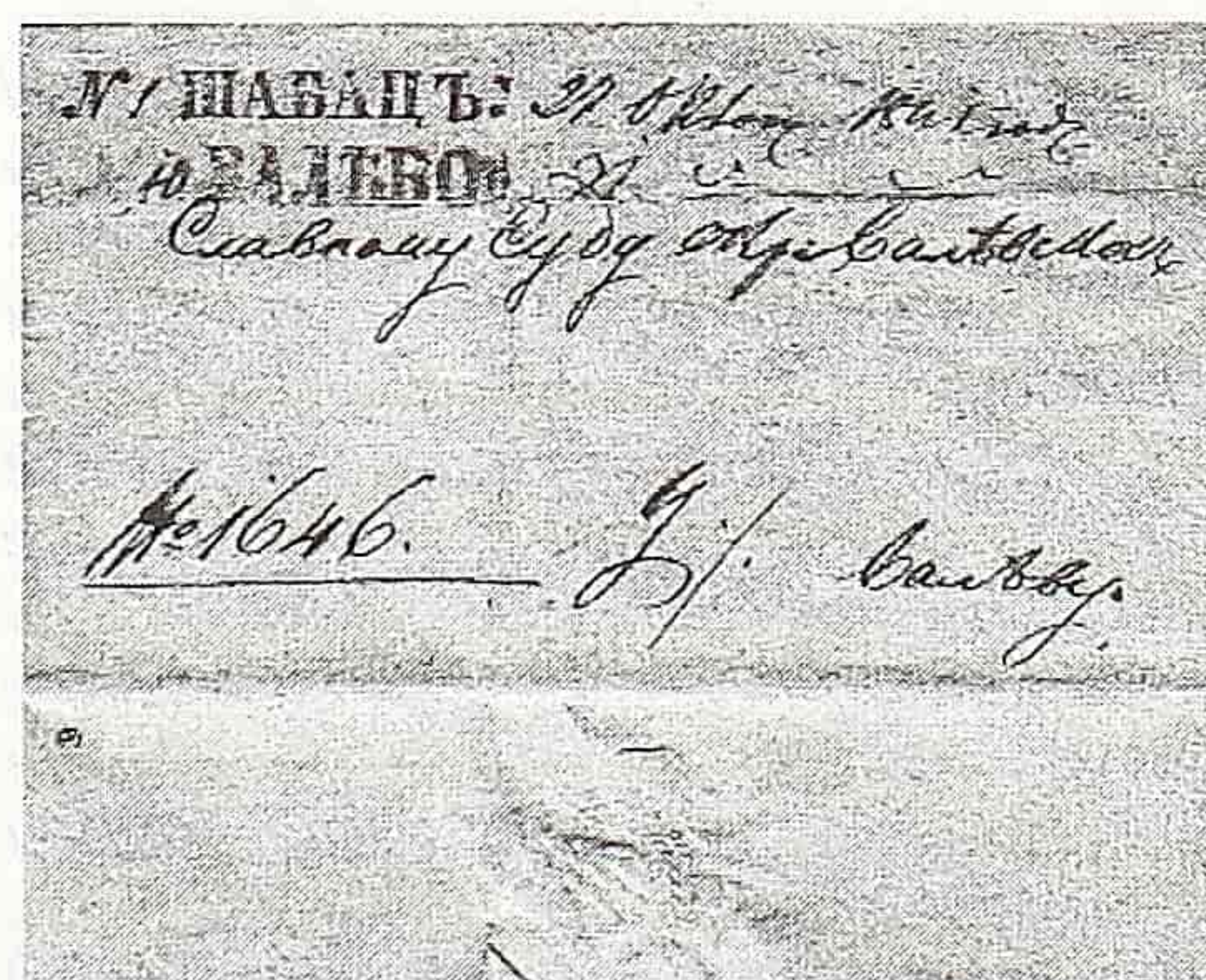
Pismo poslato iz Užica u Beograd. U dolasku žigosano DVA PUTA. Zašto? To ovde nije bilo moguće utvrditi, jer su oba žiga približno istog kvaliteta i sa istim datumom, otisnuta ispravno, na zadnjoj strani pisma

Pismo poslato iz Čačka u Beograd. U dolasku, žigosano okruglim crnim žigom pošte Beograd direktno preko polaznog žiga, sa prednje strane pisma. Potpuno nepravilno, s tim što poštar ovde nije otklonio svoju grešku, te ponovo drugi put žigosao pismo sa zadnje strane

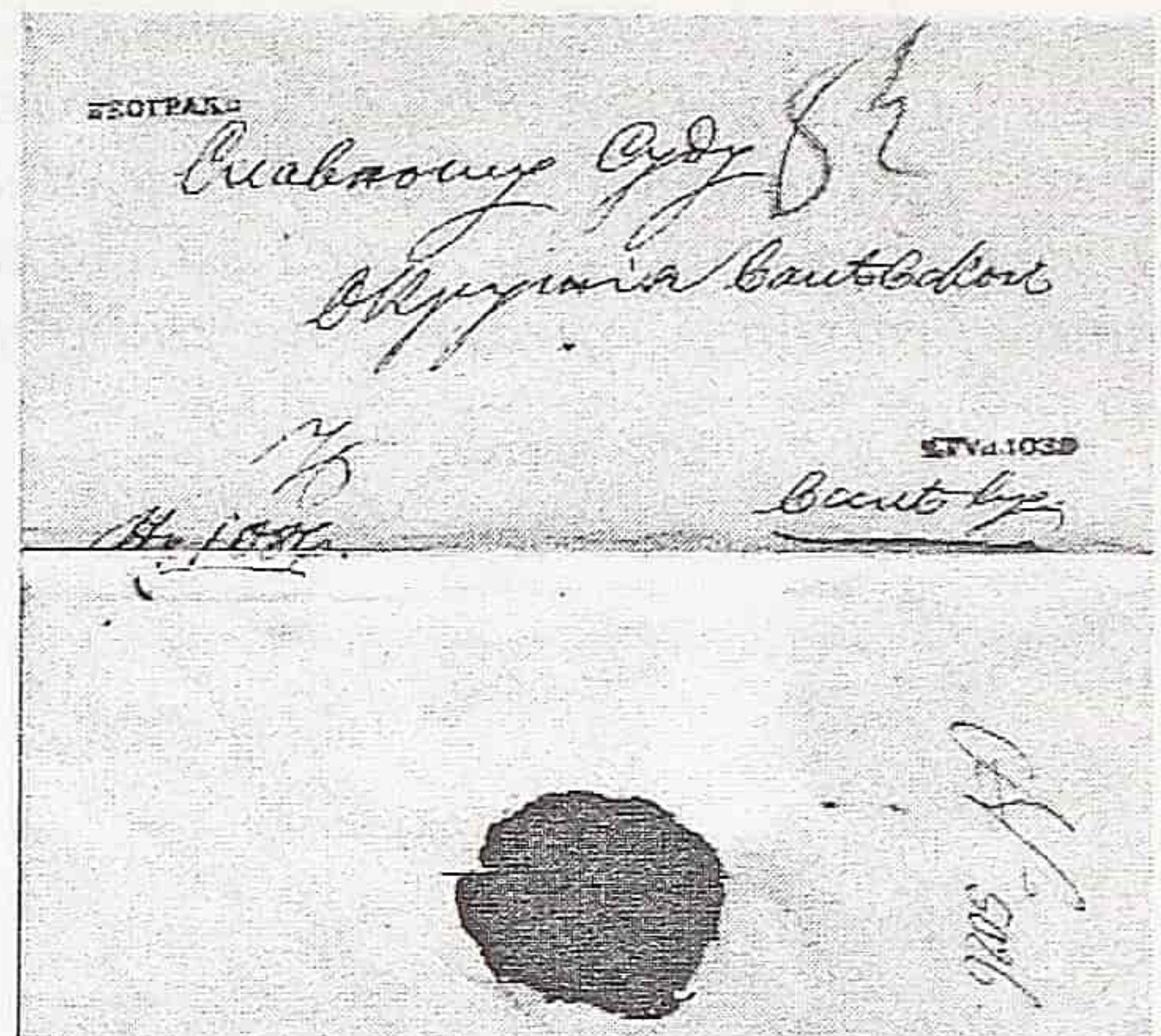

Pismo poslato iz Šapca u Valjevo. U dolasku, pismo je nepropisno žigosano s prednje strane. Ova POSEBNOST je dosta interesantna, a činjena je samo u VALJEVU 1841. god.

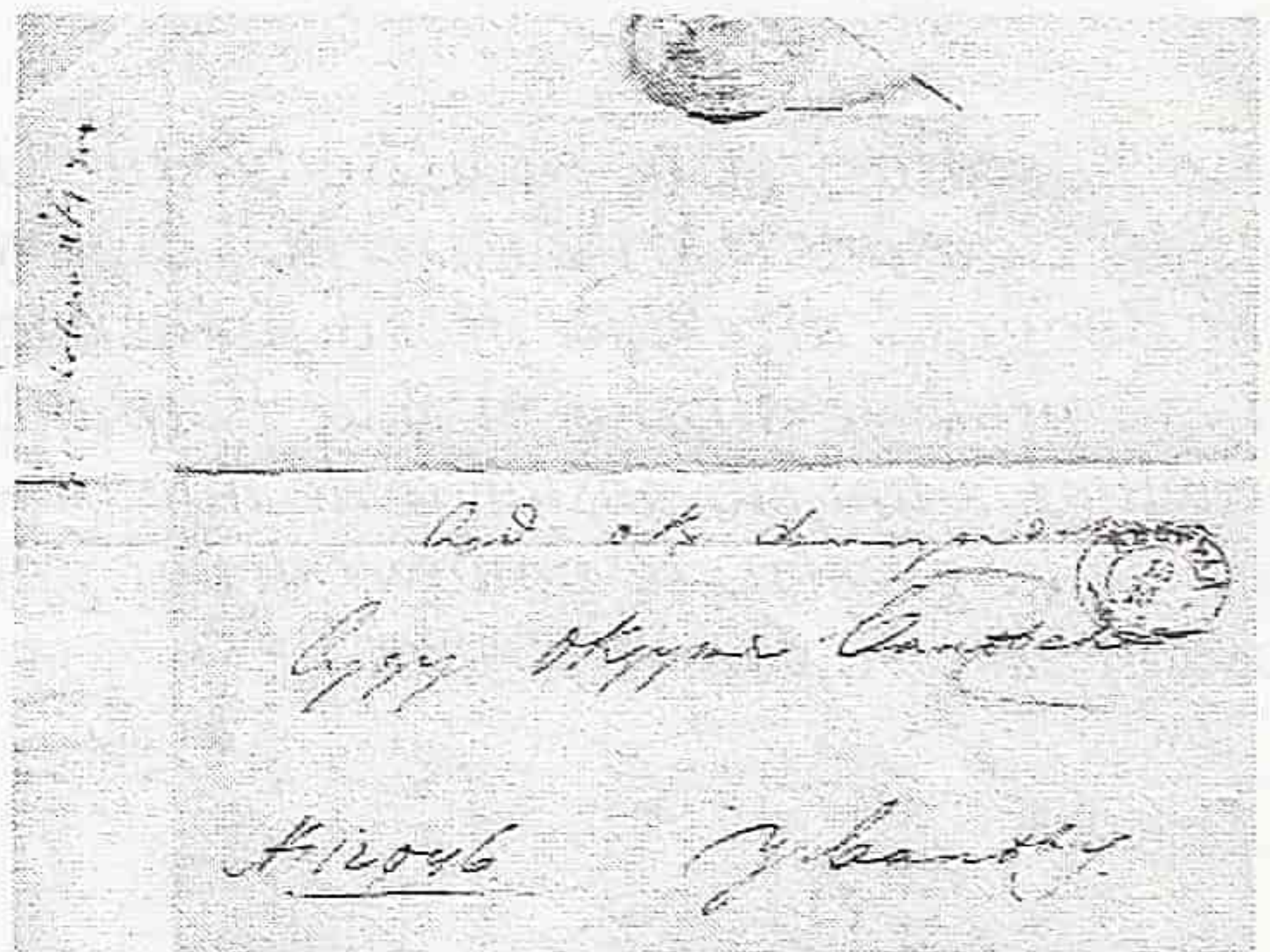

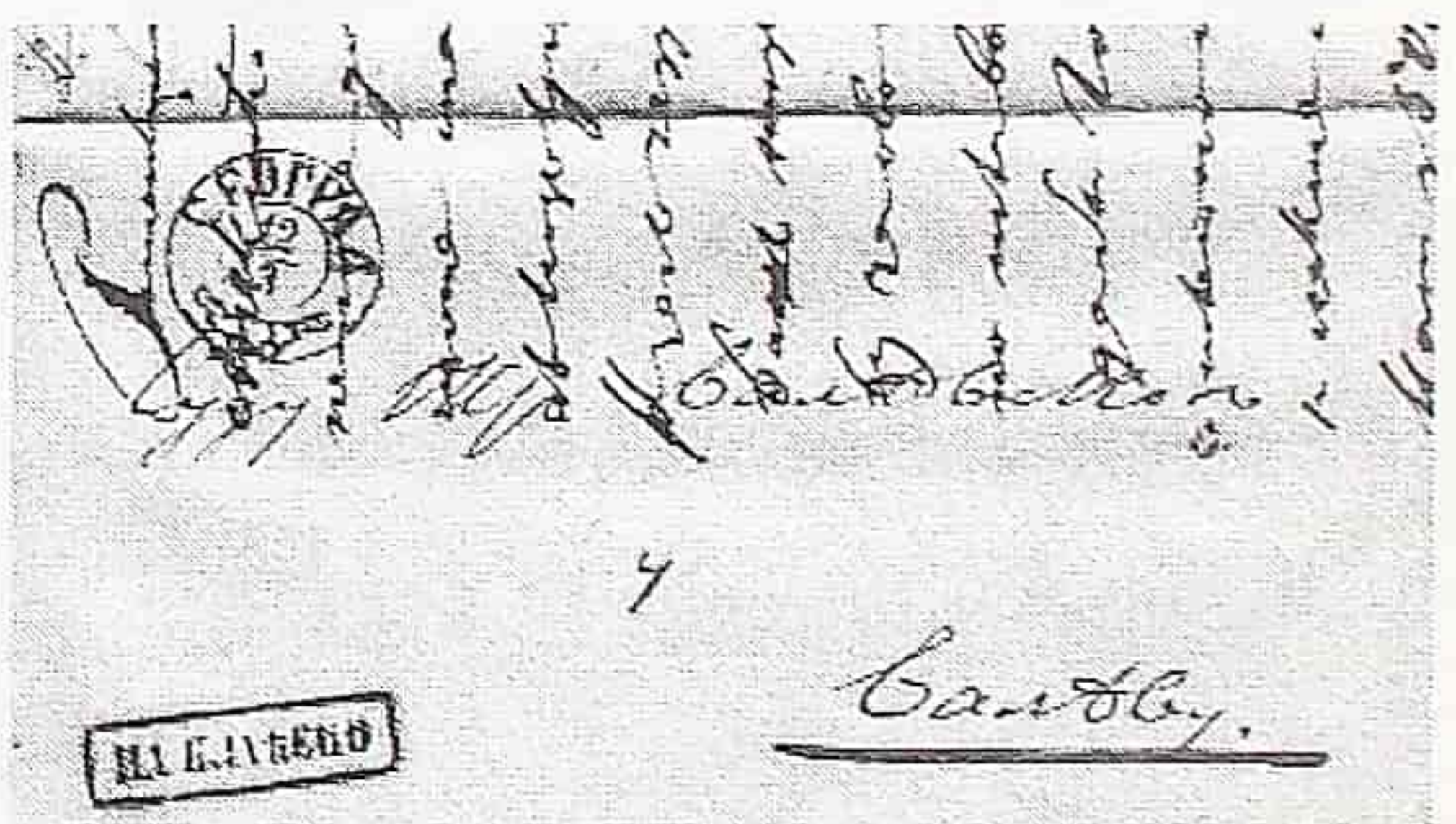
Pismo poslato iz Beograda u Užice. U polasku, pismo je žigosano DVA PUTA ravnim crnim žigom pošte Beograd. Prvi put poštar je okrenuo pismo naopako (verovatno u gomili koju je pripremio za žigosanje) i tako ga žigosao. Kada je video šta je uradio, okrenuo je pismo kako treba i ponovo ga žigosao

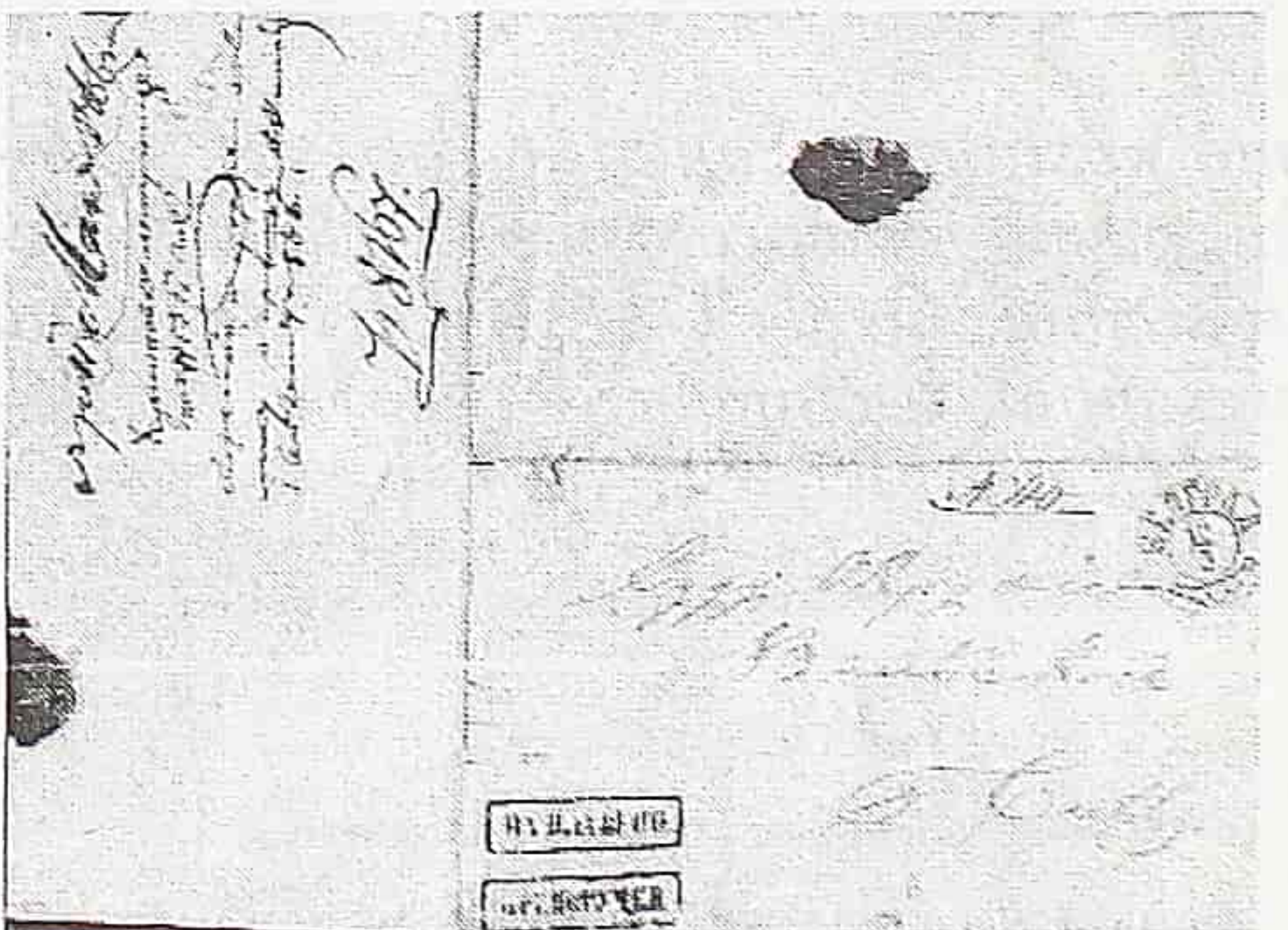
Službeno pismo poslato iz Beograda u Valjevo. U polasku žigosano okruglim žigom pošte Beograd, u desnom gornjem uglu pisma. Ovo je bilo potpuno suprotno važećem propisu i nije jasno zašto je to poštar učinio

Pismo poslato iz Beograda u Valjevo. U polasku žigosano okruglim crnim žigom pošte Beograd i plavim žigom za naplatu poštarine NAPLAĆENO. Ovo mešanje boja sigurno nije urađeno slučajno, već je poštar time hteo nešto da kaže. Šta? Videće se kasnije

Pismo poslato iz Beograda u Valjevo. U polasku, u gornjem desnom uglu pisma, žigosano okruglim žigom pošte Beograd crne boje, dok su žigovi za naplatu poštarine NAPLAĆENO i PREPORUČENO otisnuti plavom bojom, na levoj strani pisma. Zašto je ovo činjeno? Može se sa velikom sigurnošću pretpostaviti da je poštar time hteo da ukaže kako će se ubuduće vršiti žigosanje pisama, kada se na njih budu lepile poštanske marke (koje su u primenu ušle 01. 07. 1866. g, odnosno da će se od tada žig mesta otiskivati u gornjem desnom uglu pisma, a da će se žigovi za naplatu poštarine NAPLAĆENO i PREPORUČENO i dalje otiskivati na starom mestu (u donjem levom delu pisma), ali od tada preko maraka

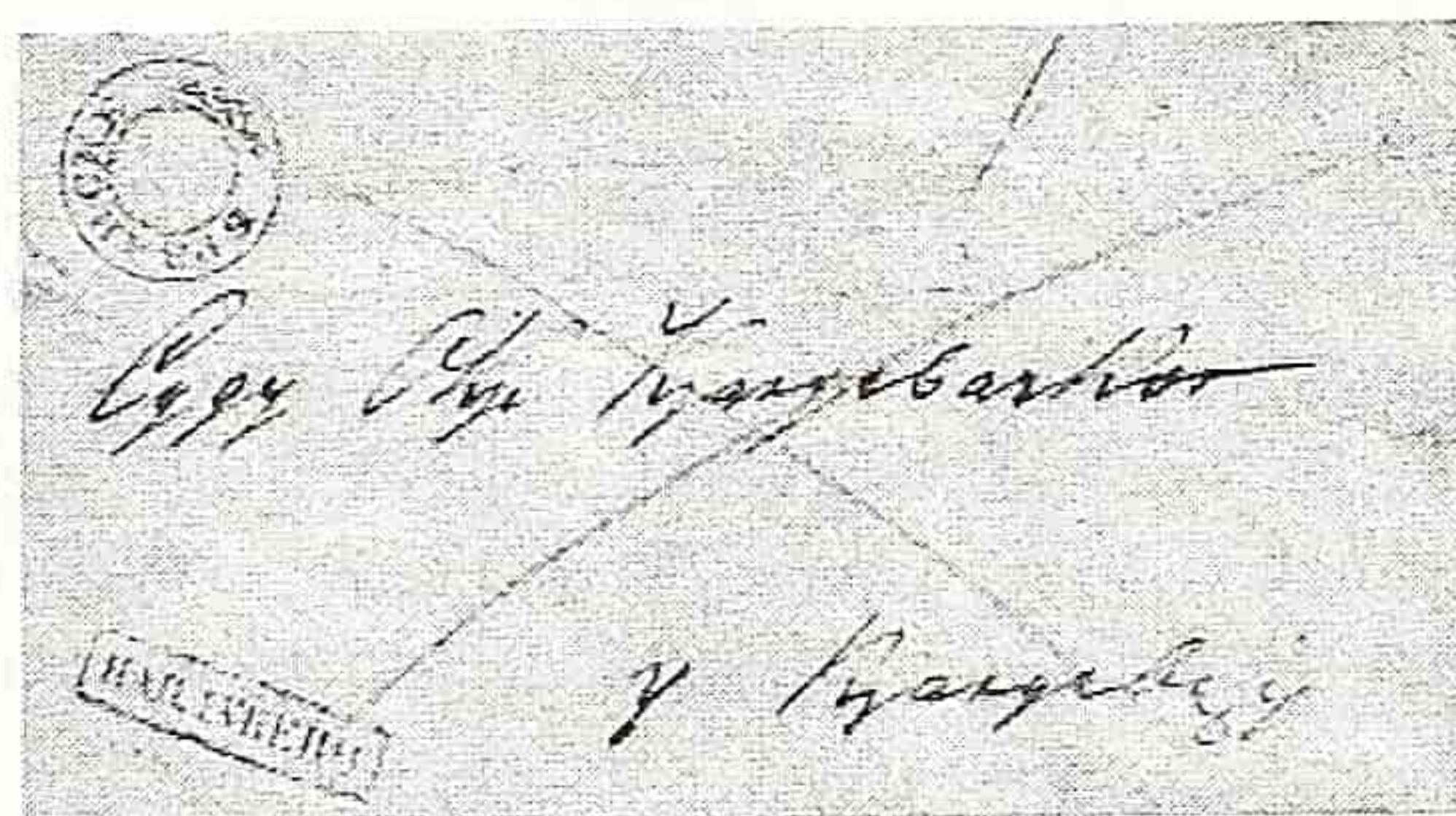

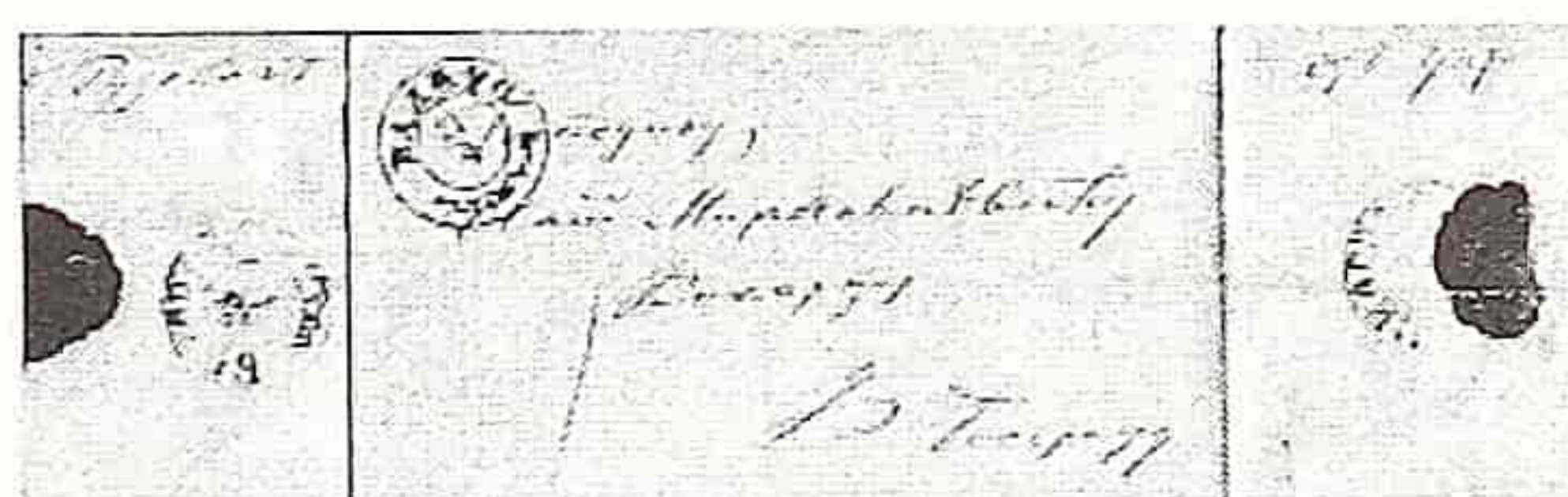
Naplaćeno pismo poslato iz Aleksinca u Beograd. U polasku, DVA PUTA žigosano okruglim plavo-zelenim žigom, pošte Aleksinac. Prvi put, poštar je očigledno žigosao pismo sa zastarelim (prethodnim) datumom, pa kada je to video on je taj žig precrtao crvenom olovkom, promenio datum, pa onda žigosao pismo po drugi put, ovaj put ispravno

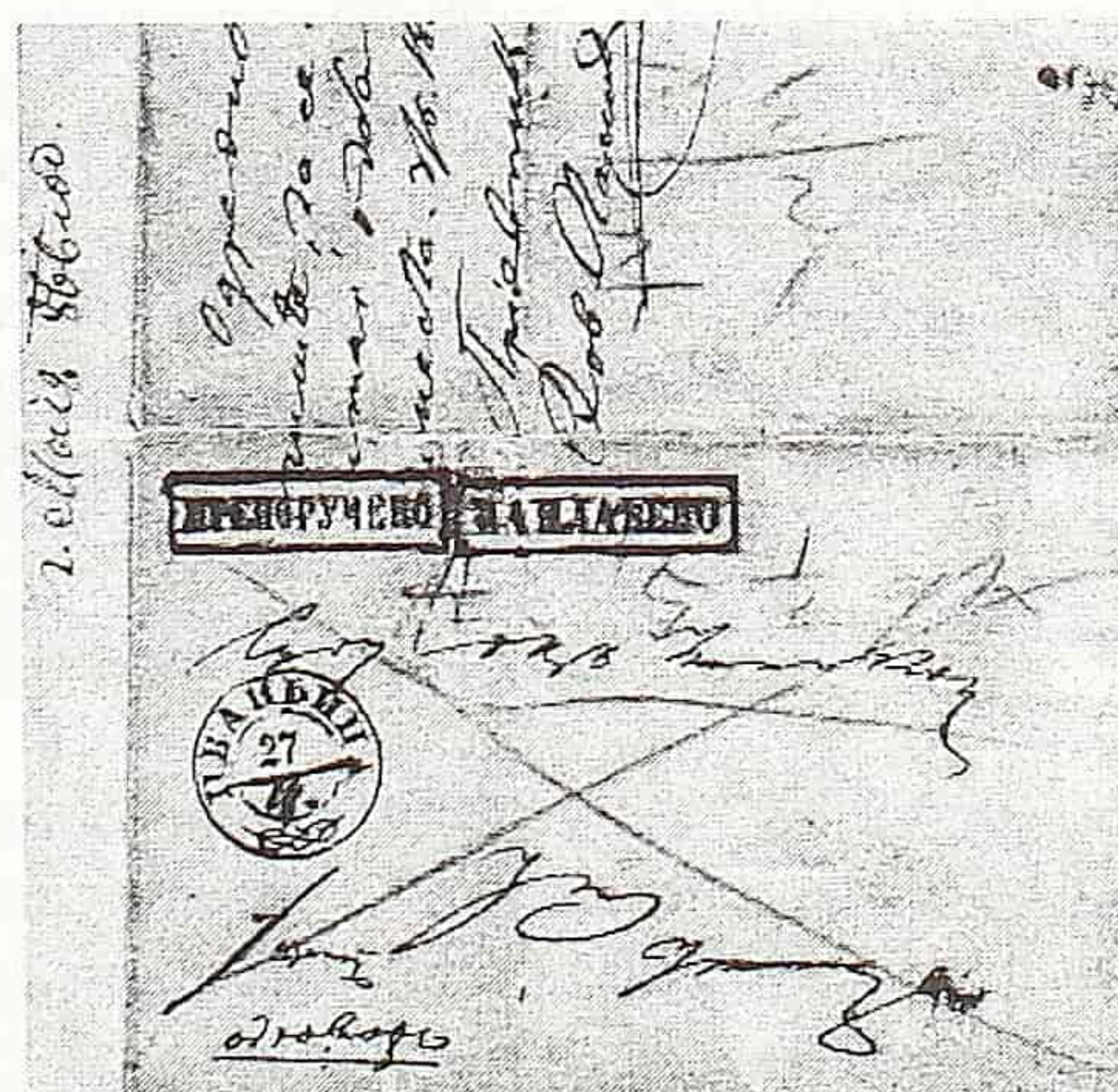
Preporučeno pismo poslato iz Brzana u Beograd. U polasku, žigosano okruglim plavozelenim žigom pošte Brzan, ali bez datuma u žigu. Očigledno da poštar u tom trenutku nije imao umetke za datum, pa je pustio tako žigosano pismo

Službeno pismo poslato iz Valjeva u Beograd. U dolasku žigosano DVA PUTA okruglim crnim žigom pošte Beograd. Prvi put, poštar je žigom zakačio crveni voštani pečat, pa pošto mu taj otisak žiga nije bio dovoljno dobar on je žigosao pismo još jedanput

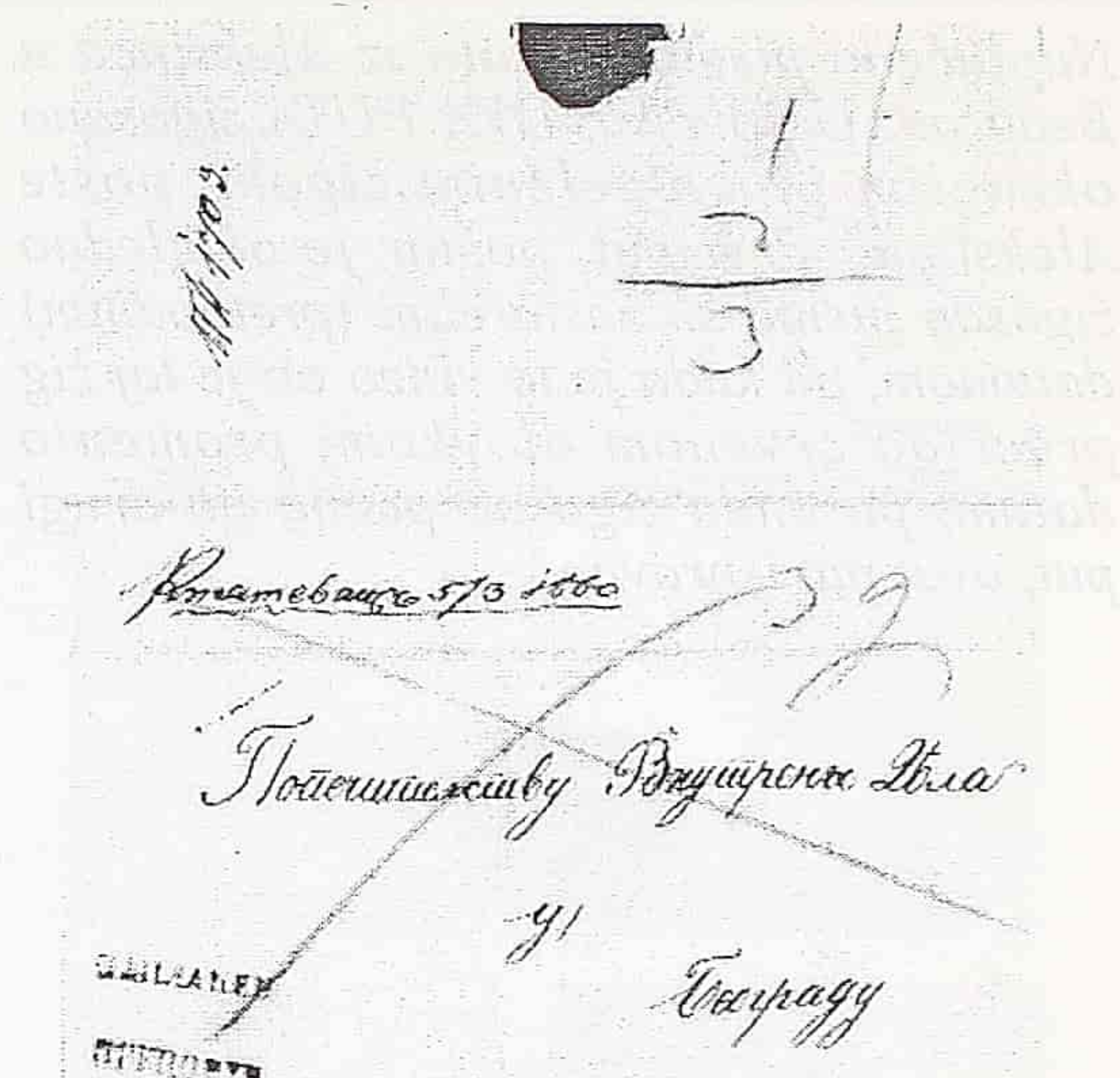

Preporučeno pismo poslato iz Ivanjice u Beograd. U polasku, žigosano okruglim crnim žigom pošte Ivanjica, ali tako da je rukom upisan mesec u žigu. I ovde, očigledno, poštar nije imao umetak kojim se označava mesec u žigu

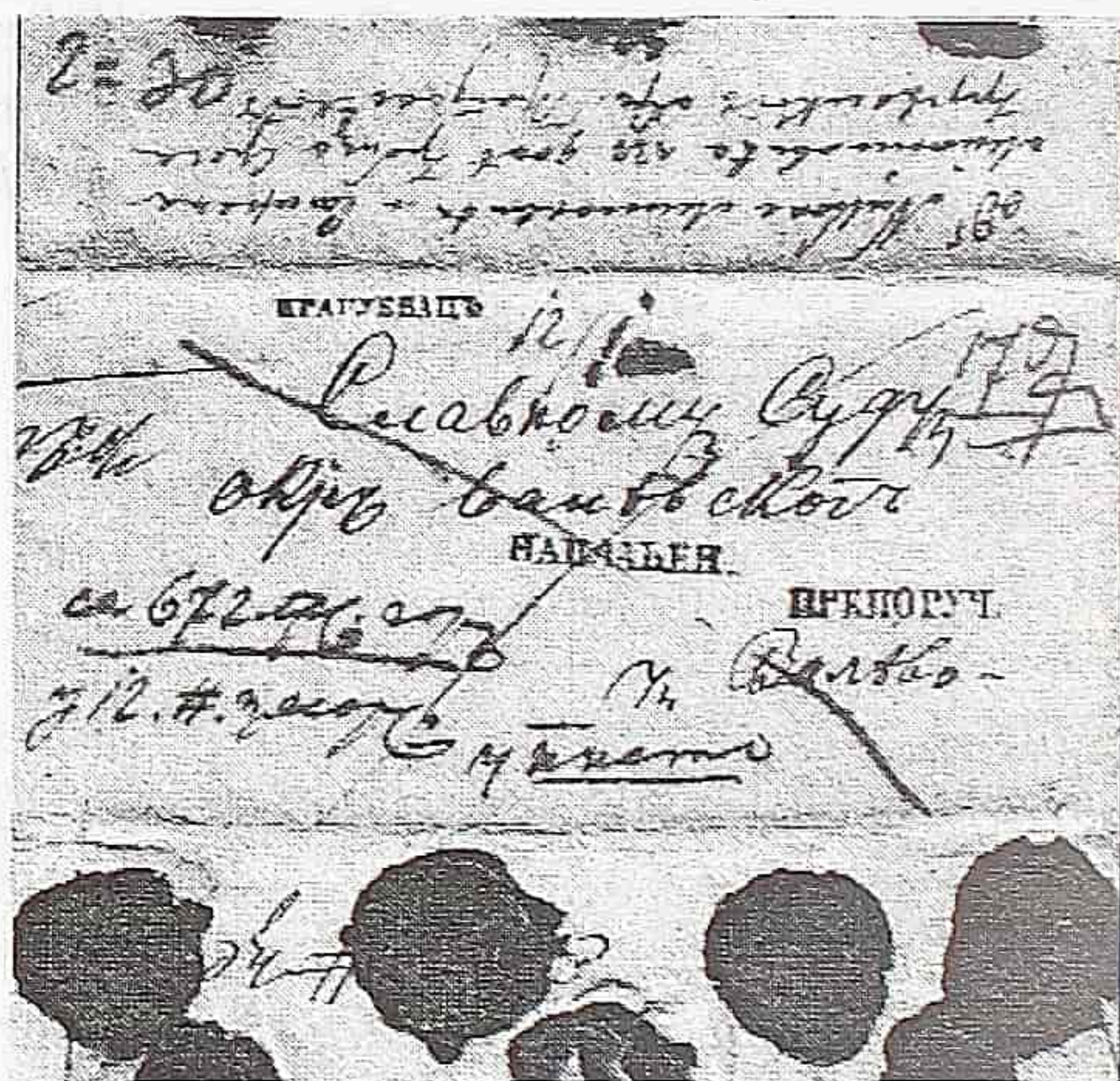

Preporučeno pismo poslato iz Knjaževca u Beograd. U polasku rukom zavedeno (na mestu mesnog žiga), dok su žigovi za naplatu poštarine NAPLAĆENO i PREPORUČENO otisnuti odgovarajućim žigovima. I ovde, očigledno, poštar nije imao odgovarajući žig mesta

Preporučeno pismo poslato iz Kragujevca u Beograd. U polasku "stepenasto" žigosano, polaznim žigom i žigovima za naplatu poštarine NAPLAĆENO i PREPORUČENO. Ovo je poštar uradio namerno, tražeći najbolja mesta za sva tri žiga

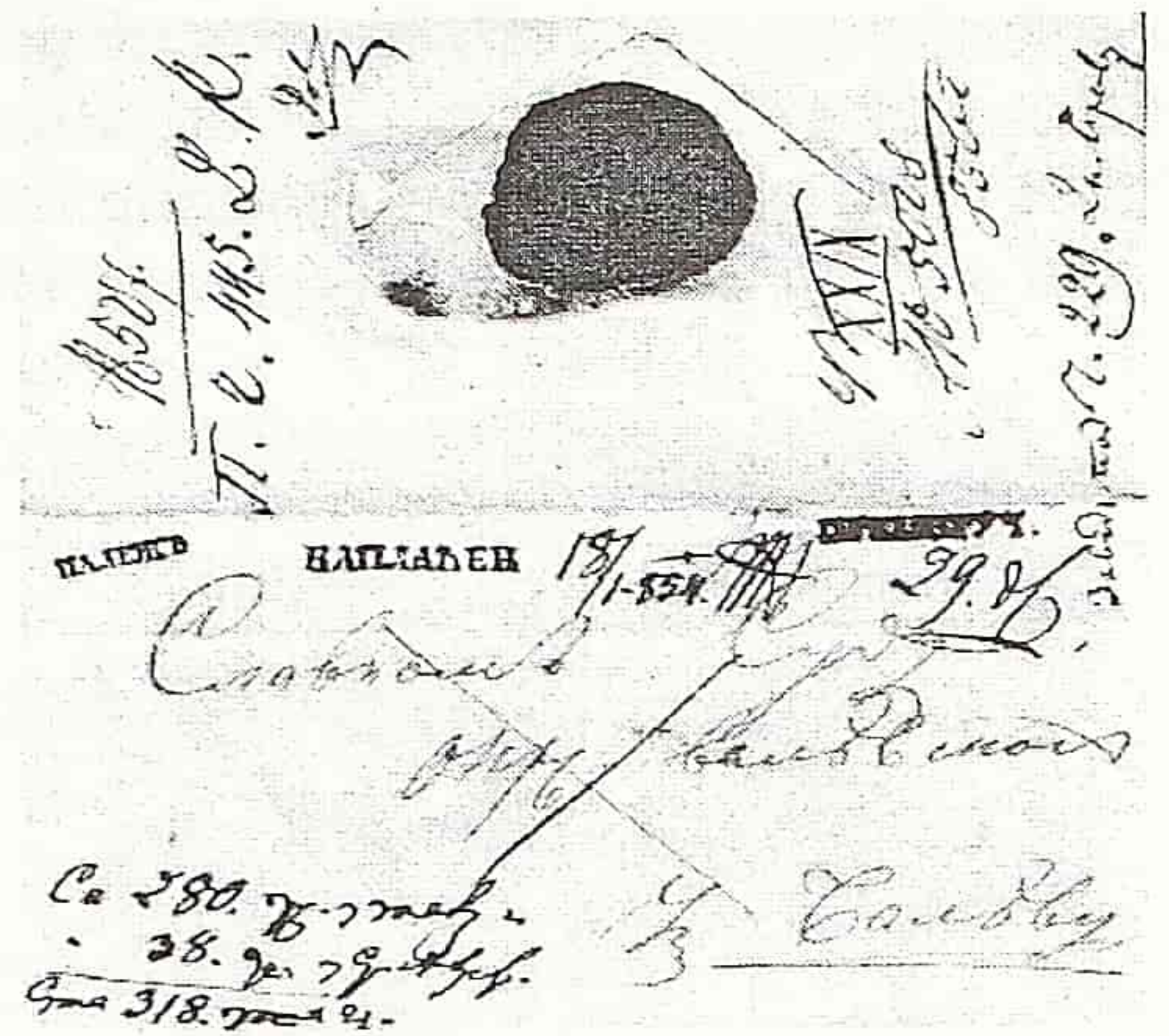

Preporučeno pismo poslato iz Negotina za Beograd. U polasku, potpuno nepravilno, ali verovatno zbog više slobodnog prostora, žigosano sa desne strane pisma i, mesni žig i žigovi za naplatu poštarine. Ovo pismo je verovatno jedino ovako žigosano pismo (kompletno žigosano sa desne strane) u predfilatelističkom periodu

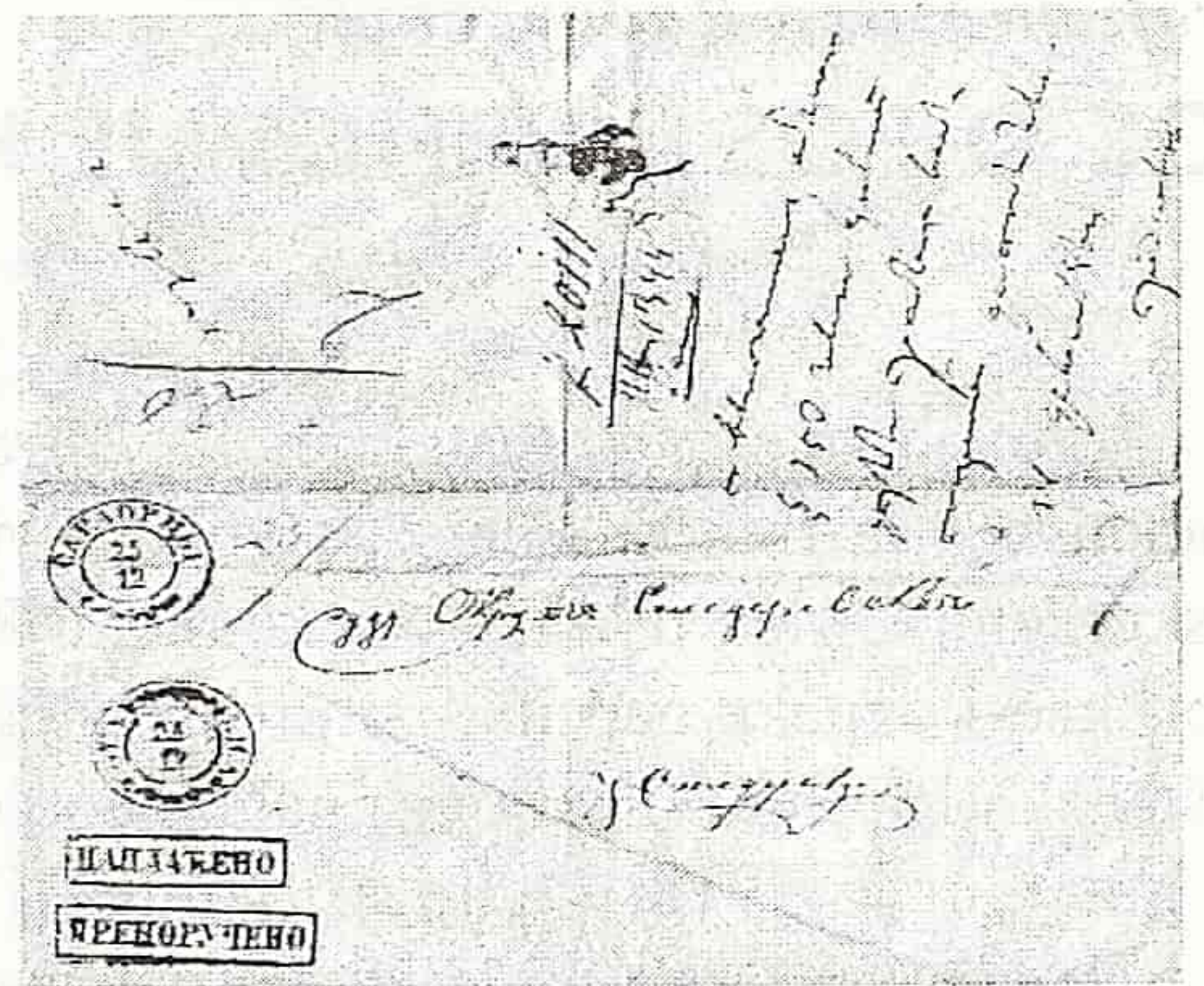

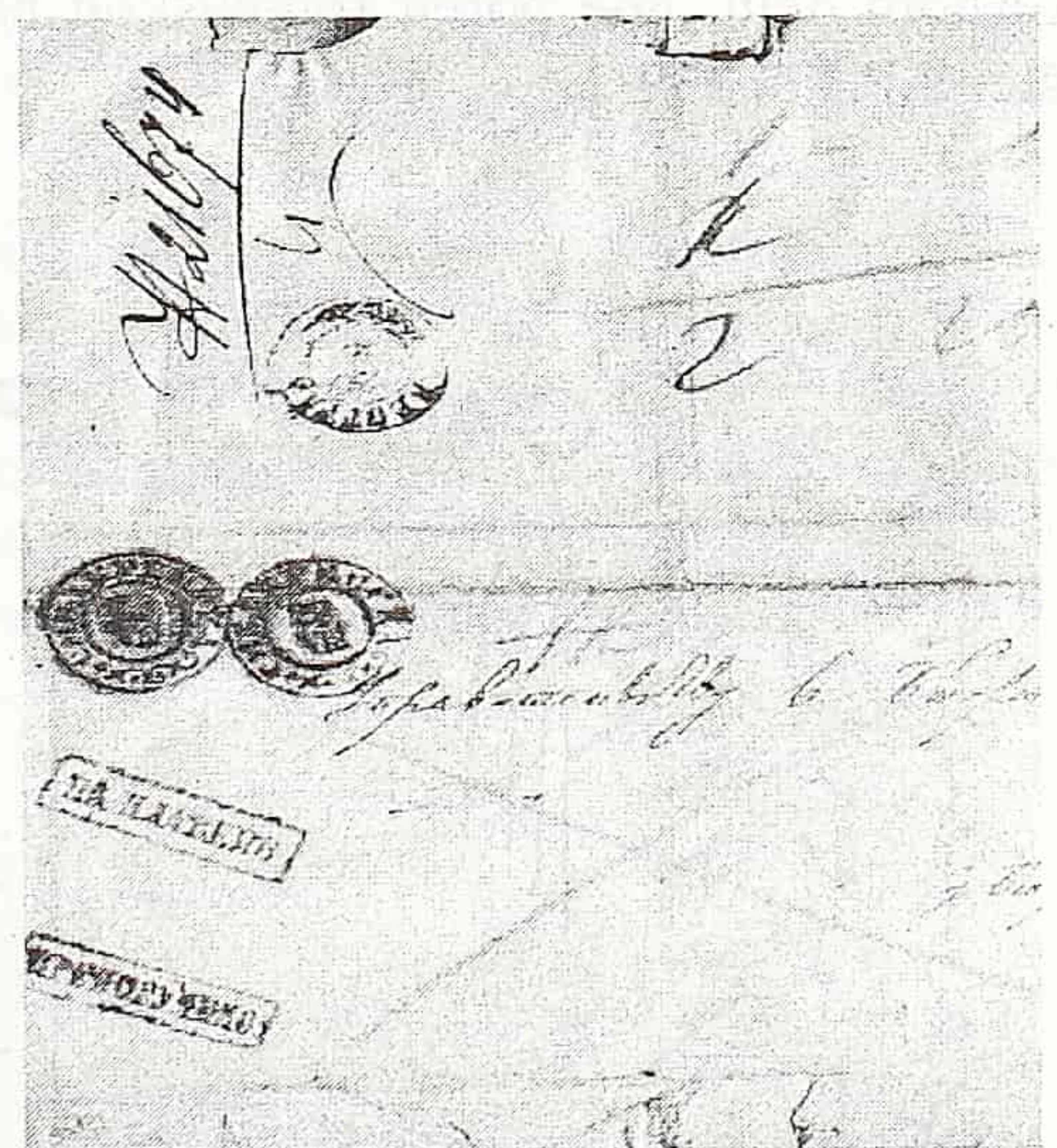
Preporučeno pismo poslato iz Paleža (današnji Obrenovac) u Beograd. U polasku, takođe namerno od strane poštara, žigosano ravnomerno – levo, u sredini i desno u gornjem delu pisma. Zbog toga pismo deluje posebno, atraktivno i interesantno.

Preporučeno pismo poslato iz Saraoraca u Beograd. U polasku TRI PUTA žigosano, okruglim crnim žigom pošte Saraorci. Prvi put naopako. Drugi put žigom u žig, ispravno ali nečitko. Treći put novi žig, sasvim levo gore, potpuno ispravno i čitko. Verovatno jedino pismo sa tri puta udarenim istim žigom, u ovom prefiletelističkom periodu

Preporučeno pismo poslato iz Smedereva u Beograd. U polasku DVA PUTA žigosano okruglim, plavozelenim žigom pošte Smederevo. Prvi put dosta razliveno, nečitko. Drugi put, odmah pored prvog žiga, malo bolje. Da je ovo verovatno razlog, dokaz je isti datum otisnut na oba žiga

Pored ovih, u ovom članku iznesenih pisama i POSEBNOSTIMA na njima, postoji verovatno još izvestan broj ovakvih pisama. Međutim, njihov broj sigurno nije veliki, jer su većinom zagubljena, a i poštari tog vremena su uglavnom dobro radili svoj posao.

Prof. dr Milan Radovanović

JOŠ O POŠTI VRHOVNE KOMANDE VP 999

Povod za ovo razmatranje bila je francuska patriotska dopisna karta (sl.1), izdata u Francuskoj sa francuskom zastavom. Ovu kartu poslao je poručnik Milićević iz Francuske Panti Ćiriću u Vrhovnoj komandi Kraljevine Srbije u Solunu. Ova karta sama po sebi, kao i oznake na njoj, ne predstavlja prividno ništa posebno sa gledišta značaja za poštansku istoriju – na njoj se nalazi uobičajeni prijemni žig Vrhovne komande (VP 999 na poledini iz 1918. godine) i solunski četvorougaozni žig vojne cenzure "25 PREGLEDALA/VOJNA CENZURA" ljubičaste boje. Ono što je privuklo pažnju nalazi se u adresnom delu, gde pored francuskog naziva za Solun (Salonique) stoji i broj vojne pošte: S.P.No. 999/2.

Obraćajući nadalje pažnju na adrese pošiljalaca i primalaca na većem broju poštanskih objekata iz tog vremena nađena je karta Izveštajnog biroa Srpskog društva Crvenog krsta u Solunu (sl.2), na kojoj je u adresi primaoca stajalo "P. Br. 999/102", što je još više potaklo znatiželju da se razjasni šta predstavljaju dodatne oznake uz broj vojne pošte Vrhovne komnade VP 999.

Odgovor za ovakvo obeležavanje pošte Vrhovne komande nađen je u naredbi br. 2053 od 8. 09. 1917.

Naime, i pored toga što se u više navrata odgovorni u Vrhovnoj komandi izdavali naredbe o načinu komuniciranja naših vojnika (naredba O/br.1537 načelnika štaba Vrhovne komande u Solunu od 4.06.1916, i naredba Pov. INO br. 382 od 5. 09. 1916. ministra vojnog), kako sa neutralnim i savezničkim zemljama, tako i sa porobljenom Srbijom, 8. septembra 1917. moralo je ponovo da se naredbom P.T. br. 2053 od 8. 09. 1917. godine daju precizna uputstva i naredi njihovo poštovanje. U daljem tekstu biće dat samo izvod iz navedene naredbe kako sledi:

NAREDBA P.T. br. 2053 ZA 8. SEPTEMBAR 1917. GODINE

Primećeno je da se korespondencija, koju oficiri, činovnici i vojnici šalju svojim porodicama u Srbiju, sačinjava pogrešno i proizvoljno, usled čega mnoge karte i pošiljke novca ne stižu onima kome su upućene, jer ih neprijateljska cenzura ne propušta, a prepisku i uništava, kad ne odgovara propisima koji postoje o tome. Ovo proističe i

stoga, što mnogima nisu poznate naredbe i uputi, po kojima se treba upravljati prilikom pisanja karata i slanja novca za Srbiju, kao i što su uputi često menjani, po meri postignutih rezultata u dobijanju poštanske veze sa Srbijom.

Da bi se za ubuduće regulisao tačan postupak pri pisanju karata i slanju novca i da bi svako bio upoznat sa propisima koji važe za ovu prepisku i slanje novca za Srbiju

NAREĐUJEM:

I PREPISKA SA SRBIJOM

.....

5. Tekst u karti mora biti koncizan i ograničen samo na saopštenja porodičnog karaktera, ...

6. Na adresnoj strani karte a na mestu za to određenom, pošiljaoci će stavljati svoje adrese ovako:

a) ZA JEDINICE U SASTAVU DIVIZIJA:

– čin ime i prezime pošiljaoca, četa, bataljon (odnosno puk ili divizion i bateriju za artiljerijske jedinice i eskadron za konjicu) i broj pošte. Na primer:
....

b) ZA SITNE DELOVE U SASTAVU DIVIZIJA I ARMIJA:

– pored, čina i imena i prezimena, staviti naziv jedinice i broj divizijske odnosno armijske pošte, npr: ....

v) ZA ARMIJSKE I DIVIZIJSKE ŠTABOVE:

– čin, ime i prezime i broj pošte, npr: ...

g) ZA ŠTAB VRHOVNE KOMANDE:

– čin, ime i prezime i broj pošte u vidu razlomka, gde brojitelj označava broj pošte (999), a imenitelj odeljenje. Odeljenja da se označavaju:

- Operativno sa 1.
- Ađutanturno sa 2.
- Artiljerijsko sa 3.
- Inžinjersko sa 4.
- Saobraćajno sa 5.
- Sanitetsko sa 6.
- Gl. intendatura sa 7.
- Sudsko sa 8.
- Topografsko sa 9.
- Poštansko-telegrafsko sa 10.
- Komandatura stana sa 11.

Npr.: pukovnik N.N. br. pošte 999/8

d) JEDINICE I USTANOVE NEPOSREDNO POD VRHOVNOM KOMANDOM, koje ne ulaze u sastav Štaba Vrhovne komande staviti: čin, ime i prezime, naziv jedinice i broj pošte. Npr. ...

đ) ZA MINISTARSTVO VOJNO:

isto kao i za Vrhovnu komandu, s tim, da se označava:

– Opšte vojno odeljenje sa	101
– Ekonomno sa	102
– Artiljerijsko-tehničko sa	103
– Inženjersko-tehničko sa	104
– Sanitetsko sa	105
– Sudsko sa	106
– Komanda stana sa	107

npr.: major N.N. vojna pošta br. 999/105

e) ZA JEDINICE I USTANOVE POD MINISTARSTVOM VOJNIM:

– čin, ime i prezime, jedinica i broj pošte. Npr.:...

ž) ZA OBLASNE DIVIZIJE:

– čin, ime i prezime, naziv oblasne divizije i broj pošte. Npr.:.....

7.) Ovako napisane karte, pošiljaoci koji se služe pukovskim poštama, kod kojih nema cenzora, predavaće iste svojim starešinama, koji će ih, shodno čl. 23 Uredbe o vojnoj cenzuri pročitati, pa, pošto se uvere da su napisane prema ovoj naredbi sprovesti sa aktom pošti Vrhovne komande u Solun, preko svoje pukovske pošte, naznačivši u aktu, da su karte pregledali, kao i broj koliko se šalje karata. Na samim kartama ne stavljati nikakvu oznaku da je karta cenzurisana, odnosno pregledana. ...

.....

Ovom naredbom zamenjuju se sve do sada izdate naredbe i uputi, koji se odnose na prepisku i slanje novca ca Srbiju.

Po zapovesti Vrhovnog Komandanta,
NAČELNIK ŠTABA,
Đeneral,
PET. BOJOVIĆ, s.r.

Ne ulazeći u celokupnu oblast koju naredba pokriva, do sada nepoznati podaci javljaju se u okviru tačke 6, podtačke g, i đ. Ove podtačke odnose se na poboljšanje i ubrzanje rada poštanske službe, posebno Štaba Vrhovne komande i Ministarstva vojnog, dajući pojedinim odeljenjima podbrojeve, kako je to navedeno u prethodnom tekstu.

Ako je poštovana naredba, sledi da se na poštanskim objektima upućenim Štabu Vrhovne komande i iz njega ili Ministarstvu vojnom moraju naći oznake, bilo pošiljalaca, bilo primaoca i to od VP 999/1 do VP 999/11, odnosno VP 999/101 do VP 999/107.

Na osnovu iznesenog sledi da je francuska patriotska dopisna karta prikazana na

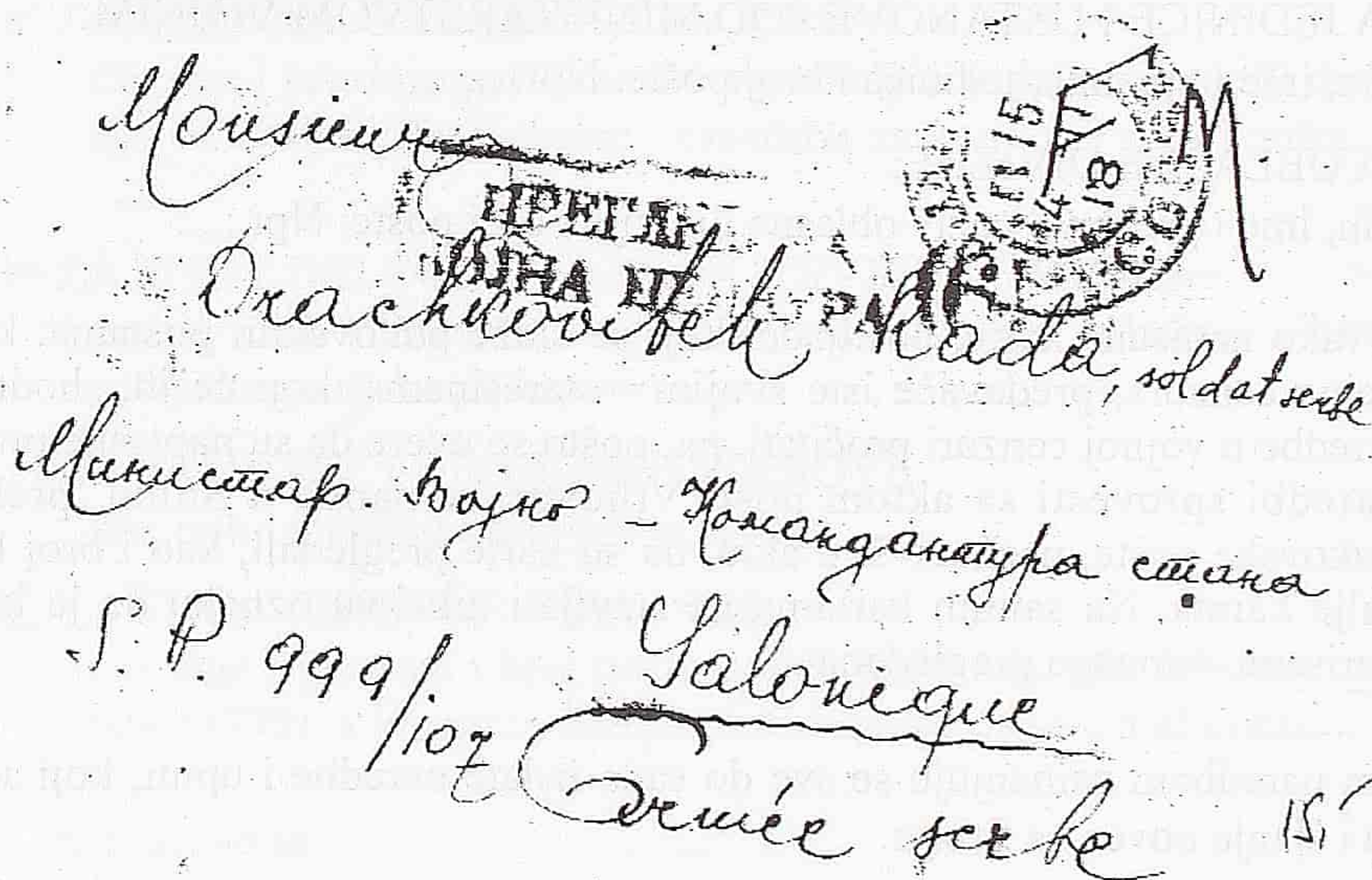

sl. 1 upućena "Adutanturnom" odeljenju štaba Vrhovne komande (pošta 999/2), a da je dopisna karta sa sl.2 upućena "Ekonomnom" odeljenju Ministarstva vojnog (pošta 999/102).

Pregledom većeg broja poštanskih objekata uočeno je postojanje ovakvog načina obeležavanja pojedinih odeljenja Štaba Vrhovne komande i Ministarstva vojnog, ali veoma mali broj: svega devet primeraka. Ove oznake nalaze se u šest slučajeva prilikom navođenja adrese primalaca i tri slučaja na adresi primalaca poštanskog objekta.

Nadalje samo će još jedan objekt sa ovim oznakama biti opisan.

Sledeći primer predstavlja malo pismo upućeno iz Ažaksija, Francuska (poštanski žig 4.11.18) **Ministarstvu vojnom - Komandatura stana, Solun, S.P. 999/107**, na kome se nalazi i tačan naziv kome je upućeno, pa tumačenje nije ni potrebno. Na poleđini, pored adrese pošiljaoca, dolazni žig VP 999 (1. 11. 1918). Cenzurni četvorougao ni žig "Pregledala/vojna cenzura (65)" ljubičaste boje (sl.4).

Monsieur
 Orachovitch Kada, soldat serbe
 Komandatura stana
 Solun
 S.P. 999/107
 Dernière serbe

Ovim je razjašnjeno pitanje podbrojeva kod vojne pošte Vrhovne komande VP 999.

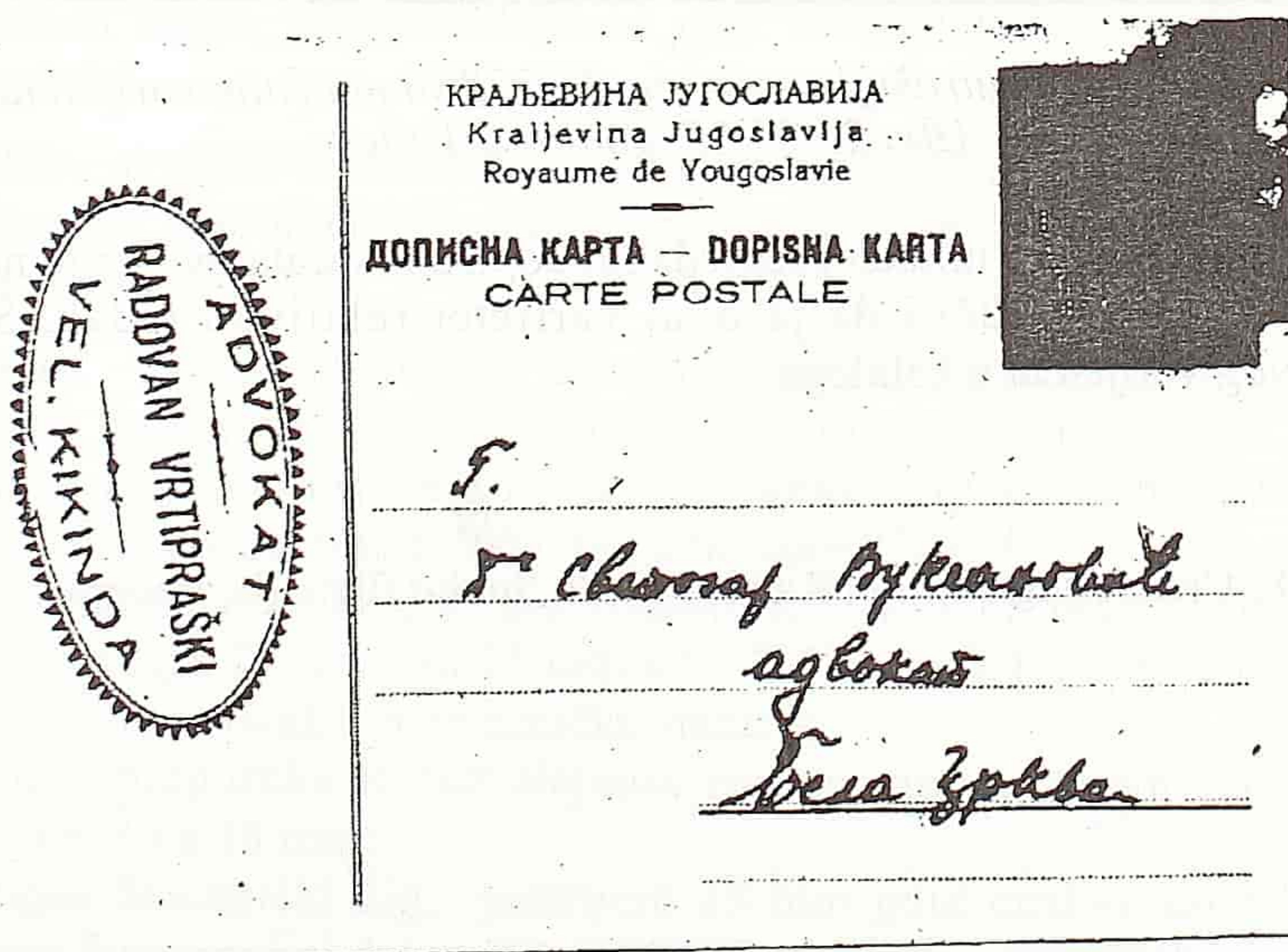

Prof. dr Milan Radovanović

VARIJETET DOPISNE KARTE KRALJA ALEKSANDRA SA CRNIM RUBOM ZA UNUTRAŠNJI SAOBRAĆAJ

Novembra meseca 1934. godine izdate su dopisnice za unutrašnji i međunarodni poštanski saobraćaj sa pretiskom ruba crnom bojom zbog ubistva kralja Aleksandra 9.10.1914. godine u Marselju. Prema Stojsavljeviću (1) ove dopisne karte su označene sa DK 78 i DK 79, a u suštini predstavljaju dopisne karte DK 74 i DK 75. U opisu ovih karata navedeni autor konstatuje "Poznati su primerci sa pomaknutim crnim rubom".

Pregledom većeg broja ovih dopisnih karata uočen je varijetet, koji do sada nije naveden u stručnoj literaturi. Naime, kod uobičajene dopisne karte za unutrašnji saobraćaj od 75 para, ispod tri adresne linije sa desne strane dopisne karte za naslov, nalaze se u donjem desnom uglu još tri adresne linije za ime mesta i ulicu. Varijetet se

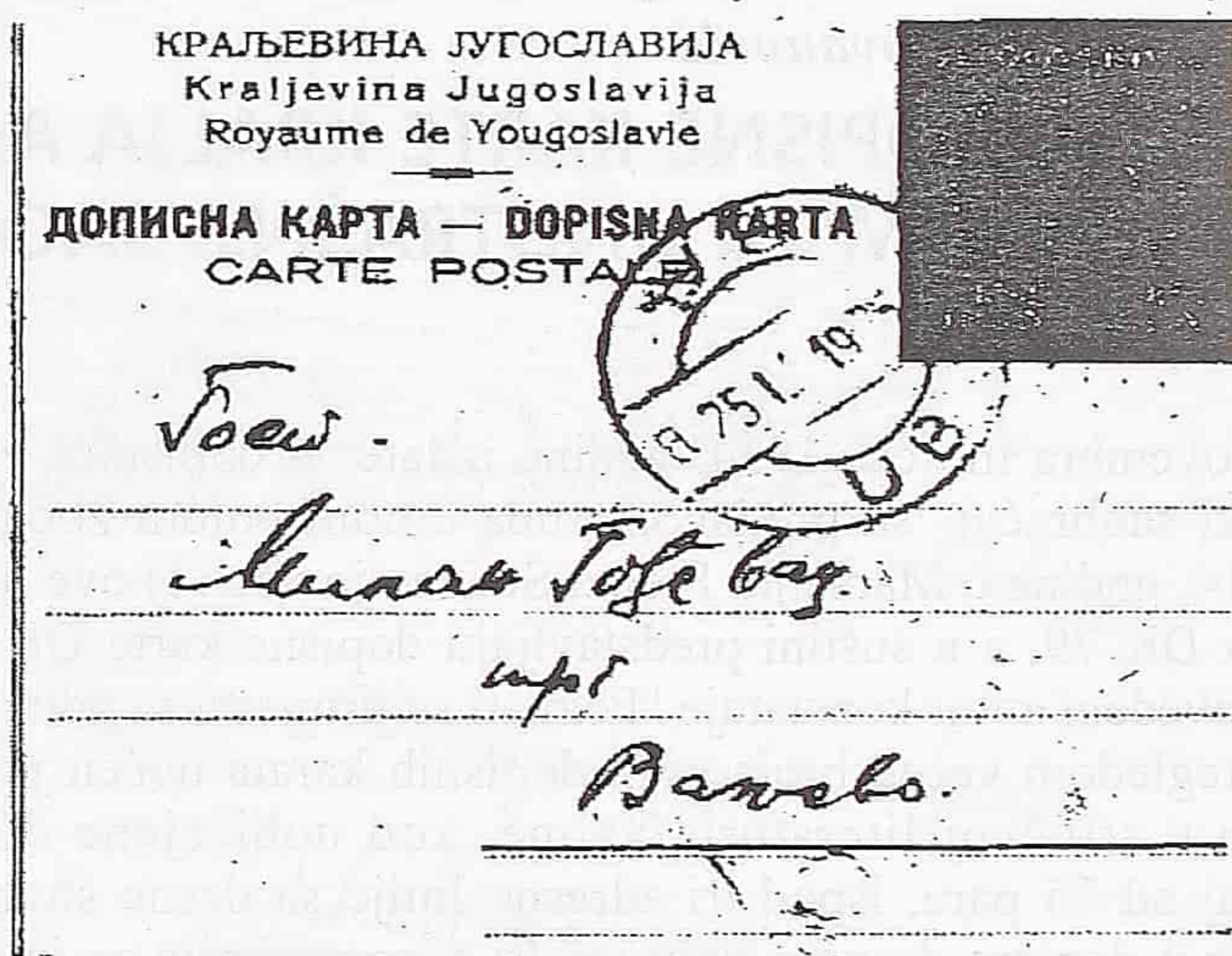

Sl.1 Dopisna karta za unutrašnji saobraćaj DK 78

odnosi na tri adresne linije u donjem desnom uglu i dalje izlaganje će se odnositi samo na njih. Ove tri zadnje navedene adresne linije grupisane su tako što su dve gornje adresne linije na međusobnom rastojanju od oko 1 mm, a treća na oko 7 mm u odnosu na donju adresnu liniju od ove dve. Ako se usvoje oznake gornja, srednja i donja, onda se može konstatovati ono što je uobičajeno i što je poznato: srednja adresna linija je puna, dok su gornja i donja tačkaste (sl.1)

Kod varijeteta dopisne karte kralja Aleksandra sa crnim rubom za unutrašnji saobraćaj DK 78, verovatno nepažnjom slovoslagača došlo je do zamene gornje i srednje adresne linije koje se nalaze na rastojanju od oko 1 mm, tako što je umesto gornje tačkaste linije, gornja linija puna, a umesto srednje pune linije - tačkasta. Pregledom velikog broja ovih dopisnih karata Kraljevine Jugoslavije nađena su tri primerka varijeteta: dva poslata iz Kovina (7.06.35 i 8.06.35) i jedan iz Uba (25.01.35).

Sl.2 Dopisna karta za unutrašnji saobraćaj DK 78 sa uočenim varijetetom poslata iz Uba 25.01.35. godine u Valjevo.

Kako su na nekoliko hiljada pregledanih dopisnih karata ove vrste nađena samo tri primerka, može se zaključiti da je ovaj varijetet relativno redak. Sledi, takođe, uvrščivanje ovog varijeteta u kataloge.

Literatura

Stojsavljević D., Cjeline Jugoslavije, Katalog 2002, Studio filatelije, Beograd

Ljudevit Vujković, Subotica

SPECIJALNO ŽIGOSANJE MARAKA U BAČKOJ OD OSLOBOĐENJA TIH KRAJEVA 1944. GODINE DO KRAJA DRUGOG SVETSKOG RATA

nastavak iz broja 259

Svugde su korišćene marke DFJ, novoštampane za Srbiju, sa preštampavanjem Demokratska federativna Jugoslavija, sa ili bez zaštitne mreže kat. br. 307,8 - 310,11 i Tito 312 i 313

1. **ADA** – poništavanje poštanskih maraka je izvršeno mastilom, rukom pisano ćirilicom ADA 26.II.945 (isečak sa koverta). Koverat je žigosan i ljubičastim četvrtastim žigom veličine 28 x 13 mm "CENZURISANO BEOGRAD Vojni cenzor A.J."
2. **APATIN** – okrugao čelični crni žig sa natpisom ćirilicom gore a latinicom dole i oznakom 1 i 2, promera 25 mm sa datumima 5.V.45 – 5.VI.45 i jedan neidentifikovan datum.
3. **BAJMOK** – isečak sa koverta rukom ispisano latinicom Bajmok ljubičastim mastilom, datum verovatno na drugoj marki ili na koverti
  - čelični pravougaoni mađarski poštanski žig veličine 29 x 18 mm sa zaobljenim ćoškovima BAJMOK, latinicom 27.III.45;
  - čelični okrugao železnički žig BAJMOK (ćirilicom gore i latinicom dole sa oznakom žiga 2) promera 25 mm od 6.V.45 i 23.V.45, koji je pozajmljivan za prežigosanje maraka sa železničke stanice;
  - pismo – preporuka R 168 Bajmok iscertan rukom nepravilan četvorougao veličine 30 x 18 mm;
  - okrugao železnički žig, promjera 25 mm gore ćirilica dole latinica, gore oznaka 2 a u sredini datum 20. IV 45.12 a sa leve i desene strane x
4. **BAČKA PALANKA** – pismo, gumeni žig, ljubičaste boje, promera 35 mm sa natpisom ćirilicom POŠTA BAČKA PALANKA sa petokrakom zvezdom u sre-

- dini, a sa leve strane crta 8 mm za datum, a sa desne 45, boja ljubičasta, debljina kružne crte 1 mm,
– preporuka R 702 ručno ispisana olovkom,
5. **BAČKA TOPOLA** – gumeni žig crne boje promjera 35 mm sa natpisom POŠTA BAČKA TOPOLA na ćirilici, sa crtom na sredini za datum i godinom 45, debljina kružne linije 1 mm,
– preporuka ispisana rukom olovkom u plavoj boji - R 929
6. **BAČKO GRADIŠTE** – gumeni žig ljubičaste boje promera 22 mm sa dvostrukom tankom linijom, ćirilica, bez datuma. Datum posebno otisnut datumom 2.APR.1945. ima dve zvezdice za razdvajanje
– rukom, ćirilicom, mastilom ispisano Preporučeno sa ručno iscrtanim pravougaonikom širine 21 mm i gumenim otiskom Bačko Gradište, ćirilicom, br. = 95 (otisak oštećen i nepotpun).
7. **BEOČIN** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje promera 35 mm sa ćirilicnim natpisom POŠTA BEOČIN, na sredini državni grb, sa lijeve strane na sredini crta od 8 mm za datum a sa desne strane 194 za upis godine – 22/III (194) 5. Bez poštanske marke – gumeni žig:
Mesni narodnooslobodilački odbor BEOČIN selo (ćirilica) sa petokrakom zvijezdom u sredini, najverovatnije radi oslobađanja od poštarine.
8. **CRVENKA** – okrugli ljubičasti gumeni žig sa natpisom POŠTA TELEFON TELEGRAF CRVENKA – ćirilicom, sa petokrakom zvezdom u sredini, promjer 35 mm, okvirna crta 1 mm, bez datuma . Datum posebno stavljen datumom – 6 V.1945. i gumeni pečat ljubičaste boje CENZURISANO VOJNI CENZOR Br. 9 NOVI SAD u četiri reda bez okvira, veličine 27 x 16 mm.
– isto sa datumom 10.IV. 1945.
– pismo sa dve marke sa pečatom Pomišteno, ćirilicom, veličine veliko slovo 8 mm a mala slova 5 mm, pečat ljubičaste boje POŠTA TELEFON I TELEGRAF CRVANKA a u sredini petokraka zvezda bez datuma
– pored gumeni pečat ljubičaste boje, promera 30 mm VOJNA CENZURA SUBOTICA, razdvojeni sa tačkama a u sredini petokraka zvezda a ispod N.V.O.J.
9. **ČANTAVIR** – pismo 7.II.945 još nije imao žig nego su marke mastiljavom olovkom poništene ispisivanjem datuma na markama. Preporuka je napisana Čantavir ćirilicom i plavom olovkom iscrtan pravougaonik 17 x 11 mm sa R 2
– okrugli gumani žig crne boje sa dvostrukom linijom veličine 36 mm, natpis POŠTA ČANTAVIR, latinicom, sa petokrakom zvijezdom u sredini, crtom lijevo dužine 9 mm a sa desne strane 194 (datum je 25.III a godina (194) 5),
– na istom pismu okrugli gumeni pečat NAR. OSLOBODILAČKI ODBOR KOL. Dušanovo ispisana ćirilicom. Razdvojen sa dve zvezdice a u sredini velika petokraka zvezda.
10. **KISAČ** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje sa trostrukom linijom promjera 35 mm i natpisom POŠTA KISAČ, ćirilicom, sa dvije tačke sa leve i desne strane veličine 1 mm između natpisa.

11. **LALIĆ**

– pismo u nedostatku ikakvog žiga poštanske marke poništene ručno mastilom sa natpisom Lalić latinicom i datumom 21. IV 1945.

12. **NADALJ** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje promera 34 mm sa natpisom POŠTA NADALJ ćirilicom, a u sredini državni grb sa leve strane isprekidana crta za datum a sa desne strane za godinu 194 .

13. **NOVI-STARI VRBAS** – okrugli ljubičasti gumeni žig sa natpisom POŠTA NOVI-STARI VRBAS, ćirilicom, sa isprekidanom crtom dužine 10 mm za datum i 94 sa desne strane za godinu. Olovkom upisan datum 20.II i (94) 5
– NOVI VRBAS 2 gumeni ljubičasti pečat promera 34 mm

14. **SRBOBRAN** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje promera 36 mm sa jednom kružnicom debljine 1 mm, natpis POŠTA SRBOBRAN, ćirilicom, u sredini je državni grb, levo na sredini linija za datum, desno 194 i godina 5. Pismo je preporučeno sa natpisom R i Srbobran, ćirilicom ispod koga se nalazi primitivni pečat - receptis R Nro 900 veličine 33 x 11 mm.

15. **STARE I NOVE ŠOVE**

– okrugli gumeni žig ljubičaste boje sa dvostrukom kružnicom, jedna deblja 1 mm a druga je tanja, promera 35 mm sa natpisom POŠTA TELEFON TELEGRAF STARE I NOVE ŠOVE, ćirilicom, a u sredini se nalazi petokraka zvezda. Datum na koverti 23/IV 1945. u zaglavlju pošiljaoca ispsan rukom ćirilicom.

16. **STARI BEČEJ** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje sa jednom kružnicom, promera 33 mm sa POŠTA STARI BEČEJ, ćirilicom a preko sredine datumarom udaren 10. III. 1945. i drugo pismo 26. III. 1945.

17. **SOMBOR** – okrugli čelični željezničko stanični žig promera 25 mm, sa natpisom SOMBOR ćirilicom gore i latinicom dolje u polukrugu a datum je 4.VII.45,

– okrugli gumeni žig ljubičaste boje sa natpisom POŠTA SOMBOR ćirilicom, petokrakom zvezdom u sredini, sa leve strane isprekidana crta dužine 8 mm za datum a sa desne strane 194 za godinu. Pismo je neutvrđenog datuma.

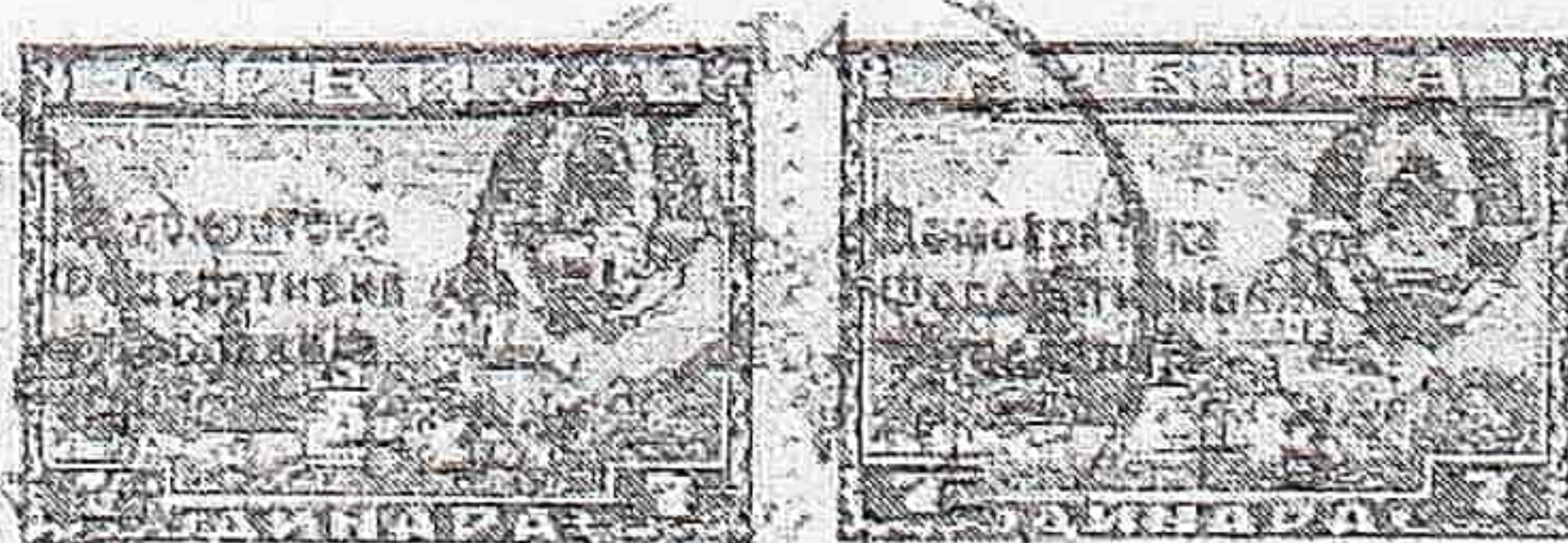
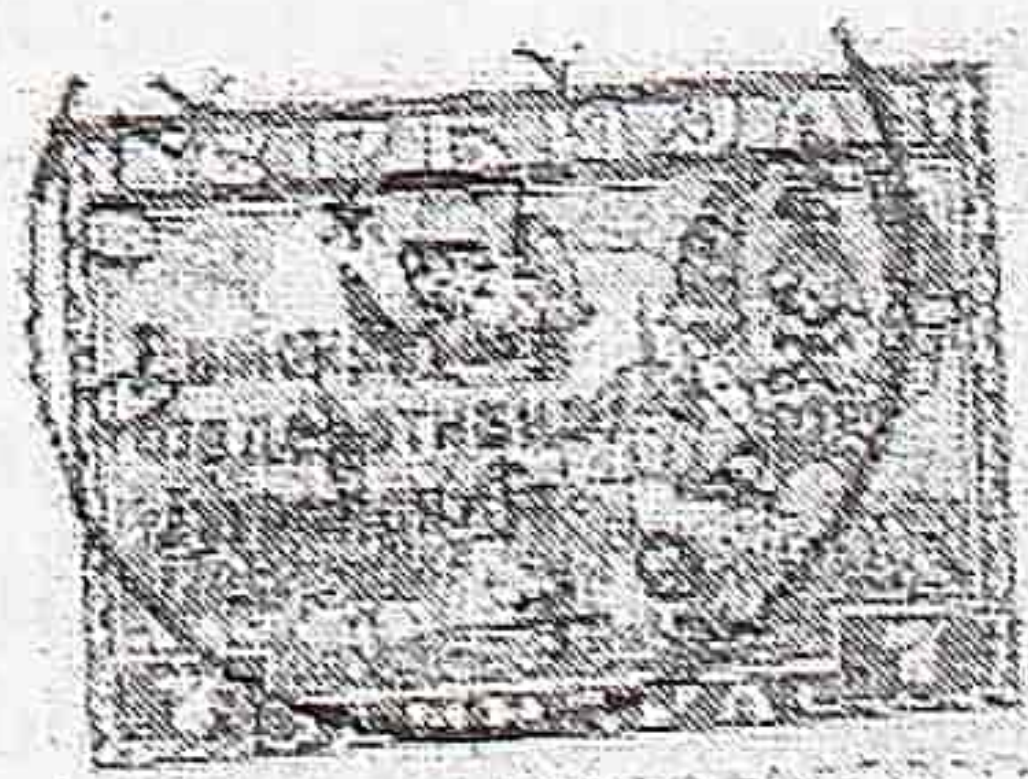
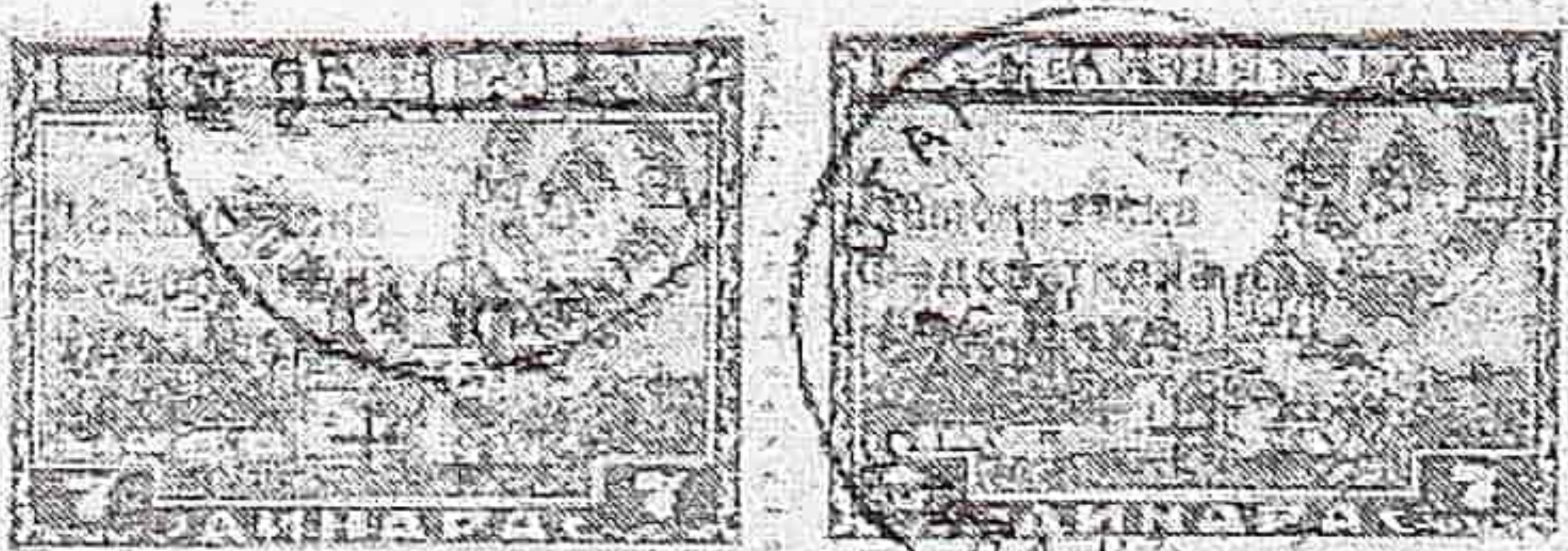
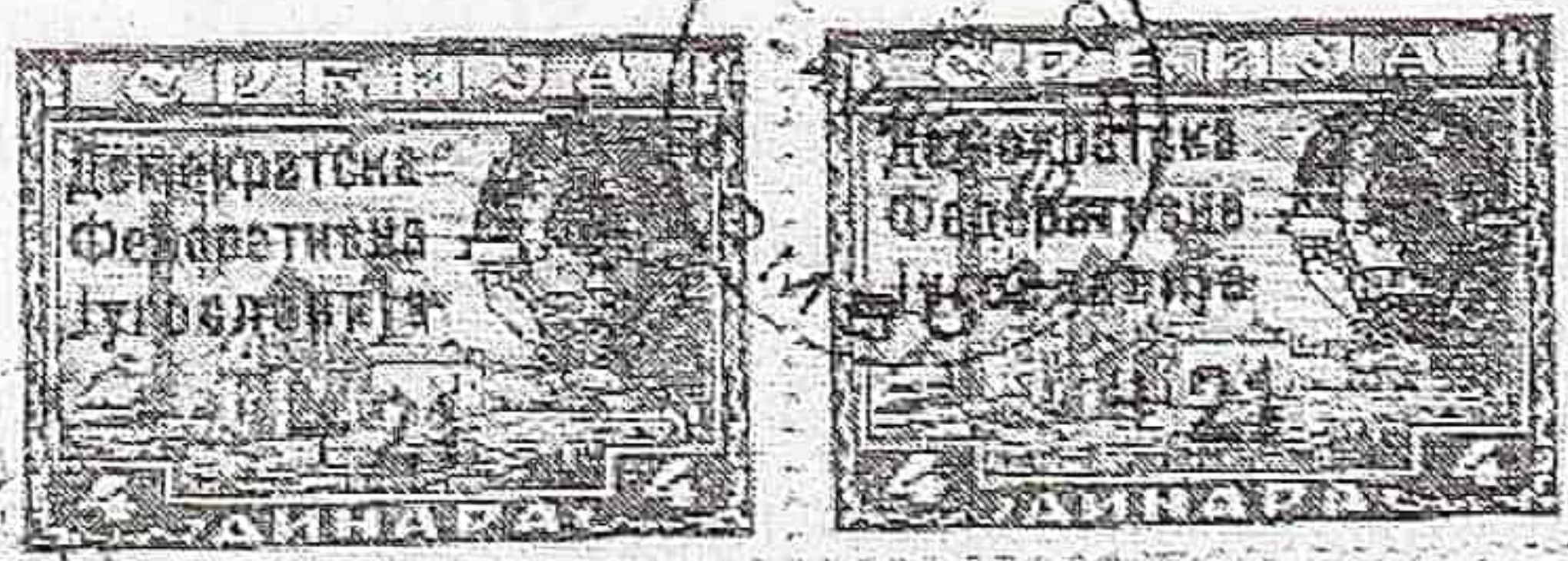
18. **SUBOTICA** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje sa jednom kružnicom i natpisom POŠTA SUBOTICA, latinicom, promera 36 mm sa petokrakom zvezdom u sredini, sa leve strane crta za datum a sa desne strane 194 za godinu (5), sa jednom kružnicom, a ispod zvezde u sredini je oznaka "B". Žig nosi datum 27.II.(194)5 što je ispisano mastiljavom olovkom,

– okrugli gumeni poštanski žig ljubičaste boje, promjera 35 mm, sa petokrakom zvezdom u sredini, linijom sa leve strane za datum od četiri male crtice i 194 sa desne strane za godinu, natpis je POŠTA SUBOTICA 1, na istom pismu nalazi se i okrugli gumeni žig promera 30 mm s petokrakom u sredini i natpisom VOJNA CENZURA SUBOTICA sa malom petokrakom zvezdom u sredini ispod koje se nalazi N.O.V.J. (*ostao je u arhivi podatak Filatelija br? da dr. Branislav Novaković iz Beograda poseduje okrugli gumeni žig promera 35 mm s manjim i tanjim slovima POŠTA SUBOTICA 2 sa petokrakom zvezdom u sredini i oznakom "B" ispod nje, sa crticom sa leve i 194 sa desne strane a pokraj žiga ispisano je datum rukom mastiljavom olovkom 3.IV.1945*),

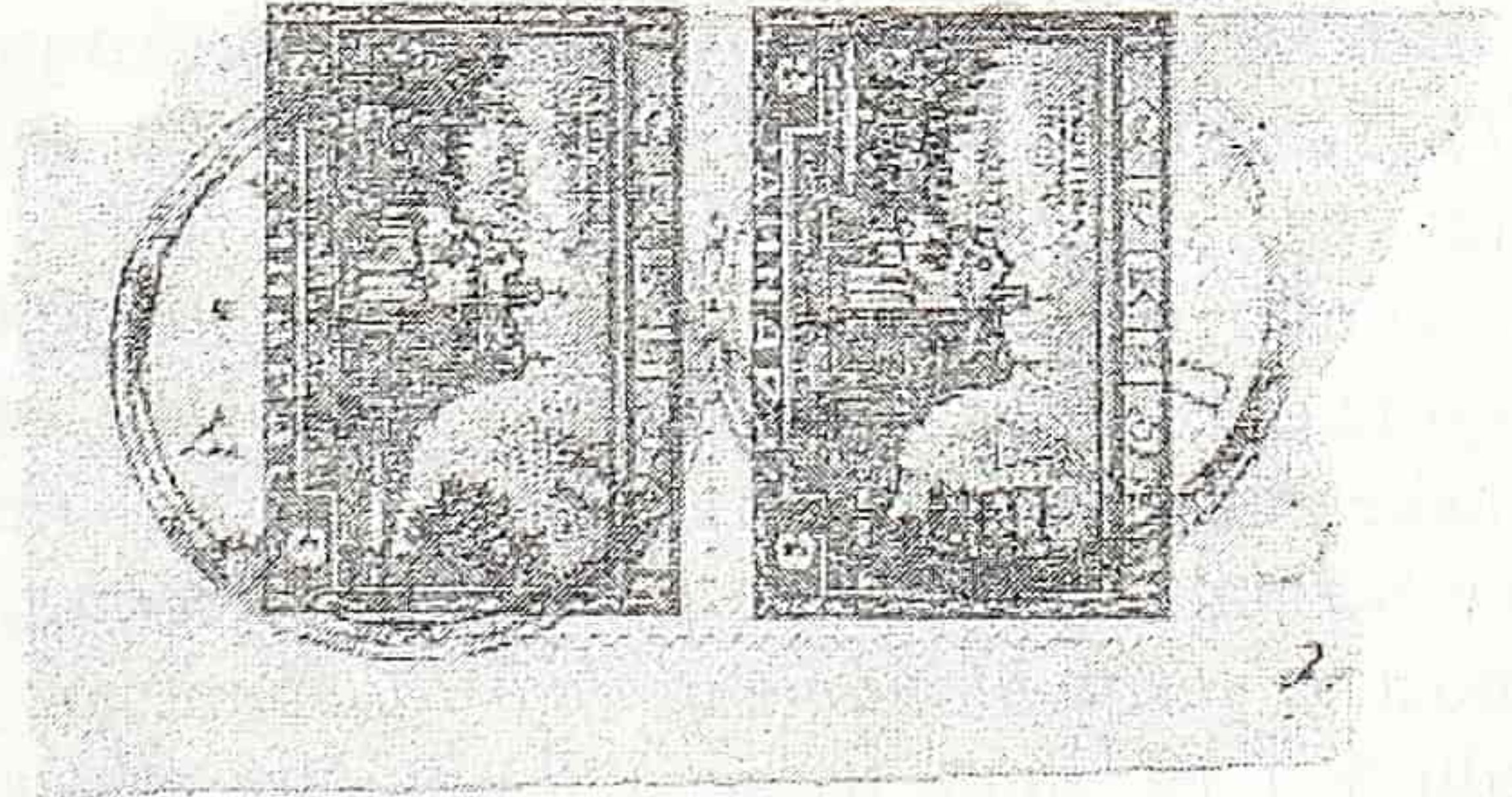
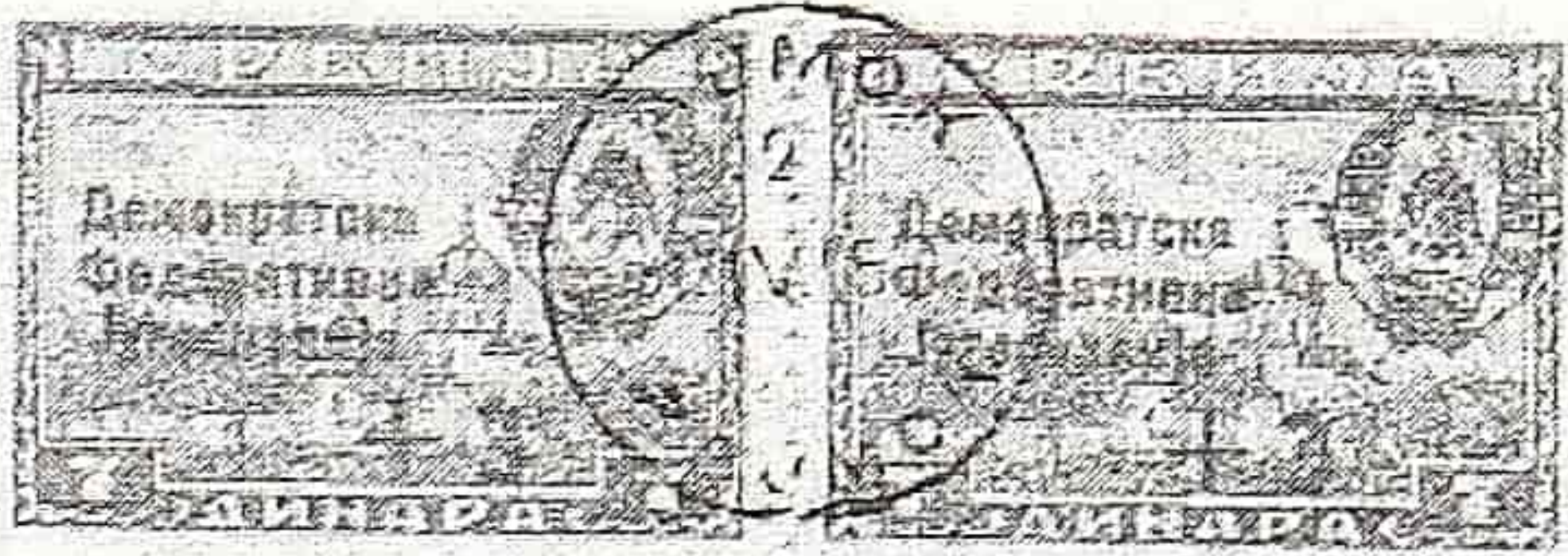
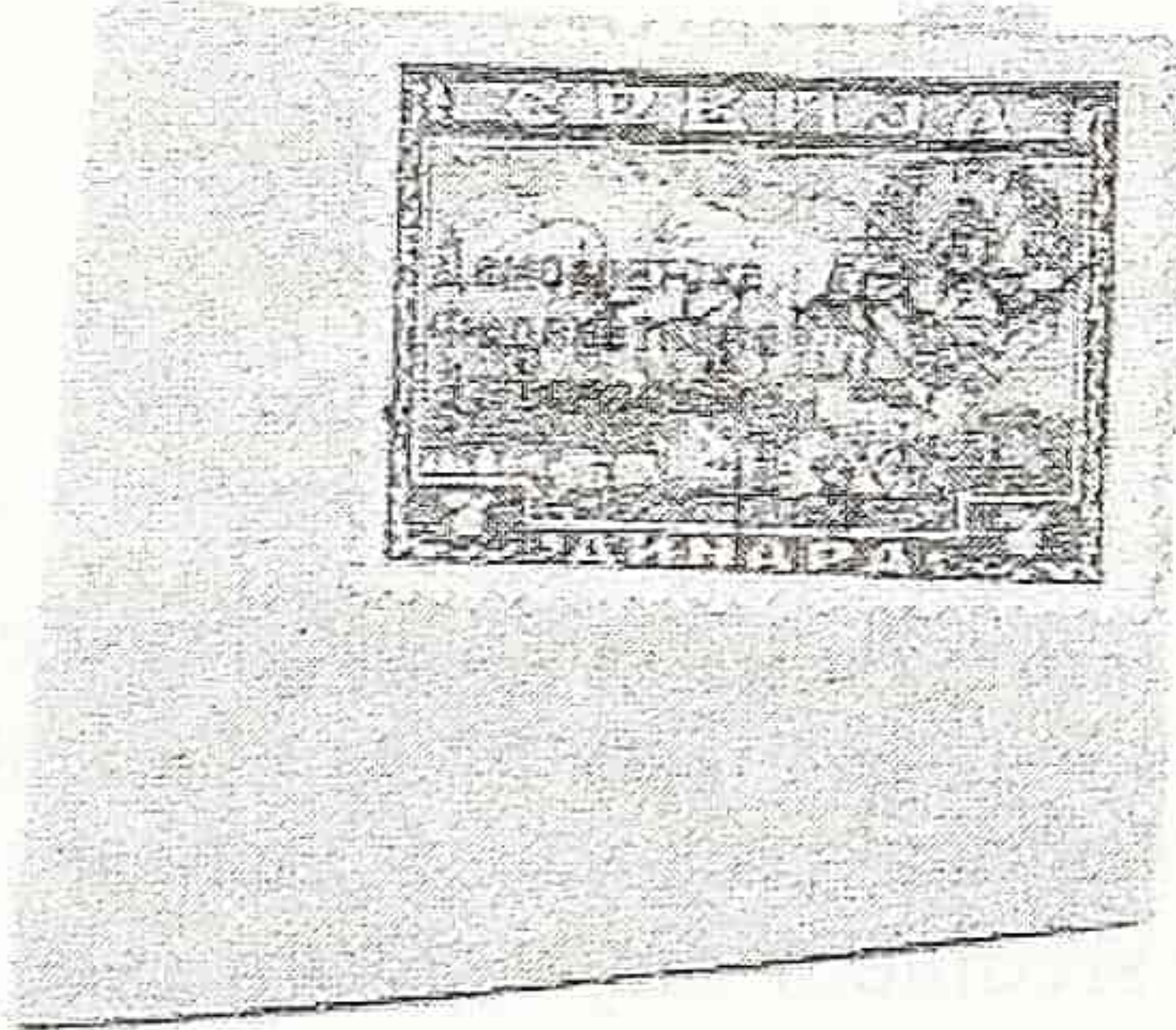
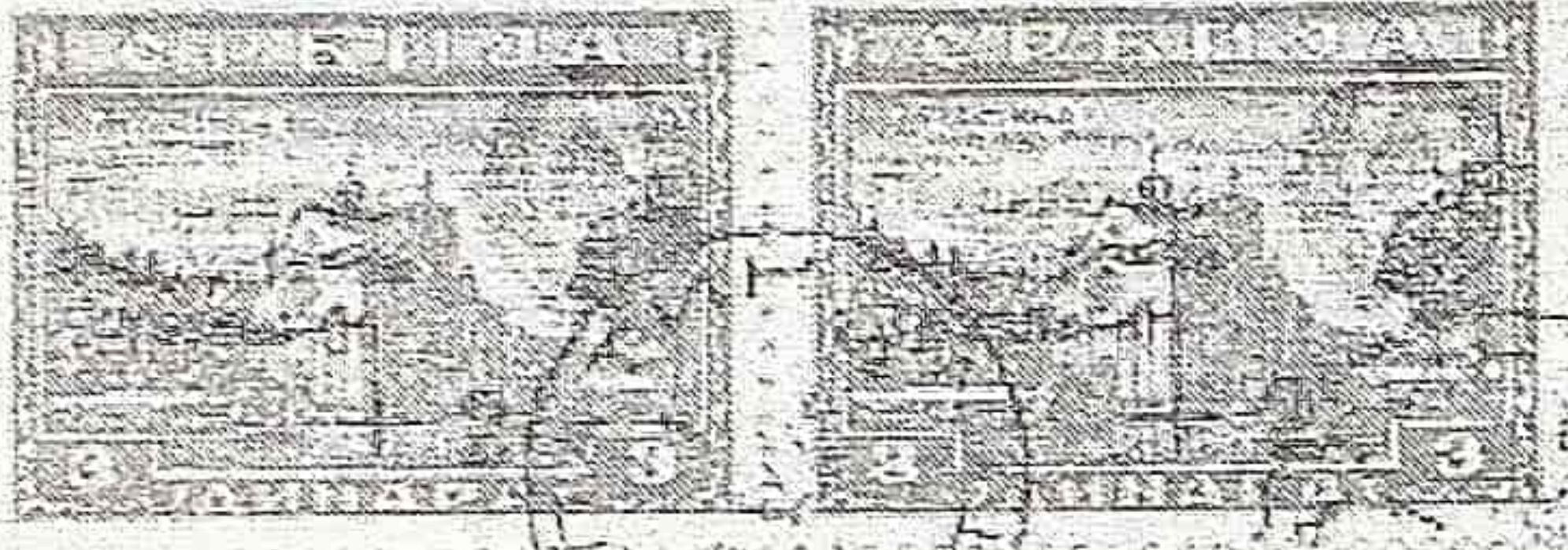

19. **STARA KANJIŽA** – okrugli čelični žig crne boje, promjera 29 mm sa natpisom STARA KANJIŽA sa ćirilicom gore a latinicom dolje a u sredini datum 26.VI.45
20. **TORŽA** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje, promera 33 mm sa natpisom POŠTA TORŽA ćirilicom, sa državnim grbom u sredini a sa lijeve strane prazno za datum a sa desne 194 za godinu.
21. **ŽABALJ** – okrugli gumeni žig ljubičaste boje promera 34 mm sa natpisom POŠTA ŽABALJ ŽABALJ ćirilicom sa petokrakom zvezdom u sredini a dve male zvezdice razdvajaju natpis.
22. **ČEREVIĆ** – poštanske marke poništene olovkom u obliku iksa (X) a sa leve strane na kovertu napisano rukom Čerević 23.IV.45 ćirilicom. Preporuka sa originalnim recepisom R N° 122 – otkinut naziv, ali je iznad napisano Čerević, ćirilicom.
- Na pismu se nalazi i ovalni gumeni žig ljubičaste boje 36 x 18 mm sa natpisom VOJNA CENZURA (gore) PETROVARADIN (dole) sa petokrakom zvezdom u sredini.

Ovo je kratki pregled nađenih žigova i pečata u Vojvodini. Verovatno ima ih više i ukoliko čitaoci imaju primerke ovakvih žigova i pečata pre 9. maja 1945. g. molio bih ih da mi ustupe ili dostave faksimil ili fotokopiju. Za svaki primerak bi bio veoma zahvalan.

Damir Nivaković

PREGLED MARAKA I POŠTANSKE ISTORIJE TRSTA, RIJEKE, ISTRE I SLOVENSKOG PRIMORJA 1945–1947.

Nastavak iz broja 259

Poštanska istorija tršćanske direkcije od početka maja 1945. do 20. 08. 1945.

Uprkos velikim političkim promenama nije bilo većeg prekida poštanske službe po završetku vojnih operacija. Neki izveštaji čak govore da u samom gradu Trstu prekida uopšte nije bilo, ili da je trajao svega par dana, a sačuvana pisma i dopisnice svedoče da je pošta manje-više normalno funkcionisala već sredinom maja. Po do sada poznatim pošiljkama iz manjih mesta unutar tršćanske direkcije, vrlo je verovatno da se i poštanska situacija van grada stabilizovala do kraja maja, a možda i ranije.

Budući da je jugoslovenska vojska izričito zabranila upotrebu bilo kakvih vrednosnica odnosno dokumenata, koji bi se mogli asociirati s bivšim režimom, marke zatečene u depoima nisu se mogle koristiti. Stoga je u početku prenos sve privatne, odnosno poslovne pošte, naplaćivan u gotovini, s rukopisnom naznakom ili upotrebom gore opisanog PAGATO žiga. Sačuvani objekti pokazuju da je pošta primala, kako obična pisma i dopisnice, tako i preporuke, hitne pošiljke, pa čak i poštu s povratnicom. Postoji i mali broj pisama, poslan u inostranstvo preko jugoslovensko-savezničke službe u Bariju (sl. 7). Takođe je poznata i jugoslovenska vojna pošta, koja je prenošena opisanim vojnim vezama (sl. 8).

U cilju naplate poštarine, a po odobrenju Okružnog narodnooslobodilačkog odbora, koji je datiran 22. 05. 1945, jugoslovenska vojna delegacija koja je delovala u sklopu tršćanske poštanske direkcije odredila je preštampavanje određene količine maraka Italijanske Socijalne Republike zatečenih u depou (*Naredba br. 67* od 25. 05. 1945). Osam vrednosti iz serije *Monumenti distrutti* štampano je u štampariji "Renato Fortuna" u Trstu između 5. i 19. juna, tri su dva različita preštampavanja, da bi se proizvela serija od jedanaest maraka s doplatom u korist ratnih invalida (*pro sinistrati*). Doplata je varirala između 66.6% dodatka nominali marke od 3 lire, do 500% dodatka kod marke od 20 centesima. Imajući u vidu tada važeću tarifu i činjenicu da avionska i paketska pošta nisu

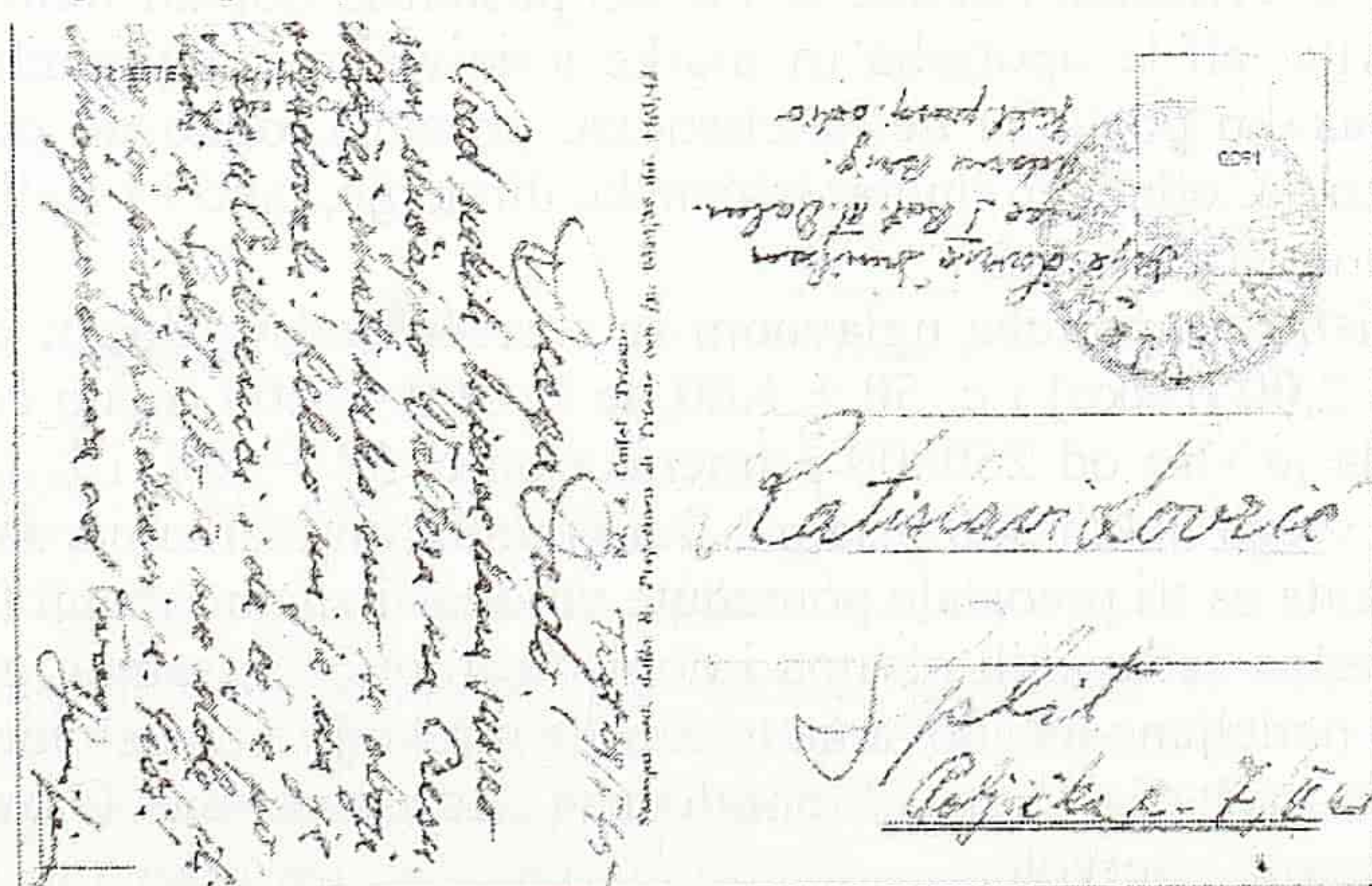

funkcionisale, sigurno dve, a verovatno i sve tri najviše vrednosti nisu imale nikakve svrhe. Iako su očito postojali neki humanitarni razlozi da se izda ovakva serija, kombinacija masivnih doplata i neobično visokih nominala ostavlja utisak da je izdanje bilo prvenstveno namenjeno sakupljačima. Naime, po nekim izveštajima iz tog doba najviša vrednost mogla se kupiti samo u sklopu cele serije.

Sl. 7 Pismo: Trst–Buenos Aires, Argentina 18. 05. 1945; Poštarina: L. 1,25 (tarifa TSR za pismo za inostranstvo); Vrlo su retka pisma poslata u inostranstvo u doba boravka jugoslovenske vojske u Trstu. Plaćeno u gotovini – rukopisna oznaka i potpis poznate službenice pošte Trst 6 Elvire Russo. Poslato preko Splita i Barija; jugoslovenski cenzurni žig (br. 3 Split), pod anglo-američkom nalepnicom „Examined by Transadriatic Censorship“ sa uokvirenom brojčanom oznakom 1567

Ukupno je preštampana velika količina maraka. Izdanja variraju od 49900 primeraka najviše vrednosti od L. 20.00 + 20.00 do 2270800 primeraka za vrednosti od c. 50 + 1.00, odnosno 2131600 za L. 1.00 + 1.00. Doduše, značajna količina preštampanih maraka, ukupno nekih četiri miliona primeraka, komisijski je spaljeno 18. 08. 1945. nakon ponovnog puštanja u opticaj maraka Italijanske Socijalne Republike.

Sl. 8 Razglednica: Trst–Split – datirana u tekstu 29.05. 1945. besplatna vojna pošta

Dve vrednosti preštampane su u dve vrste osnovne marke od 30 centesima, s vodoznakom i bez njega, od kojih je marka s vodoznakom daleko ređa. Bilo je dosta tehničkih problema prilikom preštampanja koji se odražavaju u priličnom broju grešaka i posebnosti preštampanja kod većine vrednosti; među njima treba navesti obrnuta i dvostruka preštampanja, pomaknuta u svim mogućim smerovima, uključujući kosi, parove s preštampanjem i bez njega, te preštampanja u margini. Ovom prilikom treba naglasiti da se *delimična* dvostruka štampa često pojavljuje, i to kod svih vrednosti. Radi se o lagano podvostručenoj zvezdi i natpisu TRIESTE 1.V. 1945. TRST, koji je nastao labavljenjem umetnutog centralnog dela klišea, a ne dvostrukim prolazom arka kroz mašinu. Takvo štampanje ne uvećava bitno vrednost marke. "Pravo" dvostruko preštampanje, t.j. rezultat dvostrukog prolaza kroz mašinu, susreće se samo kod vrednosti c.20 + 1.00, c.25 + 1.00, c.30 + 1.00 i L 2.00 + 2.00 i dosta je retko. Postoje prilično uspeli falsifikati svih vrednosti, posebno L. 20.00 + 20.00, a i nekih pogrešaka i posebnosti preštampanja.

Iako je cela serija izdata već 12. 06. 1945, preštampanje je trajalo i nekoliko dana duže, dakle istovetno je s pulskim provizorijem*, u stvari bilo u toku u vreme povlačenja jugoslovenskih trupa. Kao i u Puli, saveznici su tolerisali i upotrebljavali ovo izdanje neko vreme, iako je bilo nekih pitanja o podeli dobrotvornog fonda nastalog naplaćivanjem dodatka. Pouzdano je poznato da su se marke u početku prodavale uz dodatak i po nekim izveštajima sakupljeno je oko dva miliona lira. Ipak, čini se da su marke nakon nekog vremena, verovatno od kraja juna nadalje, prodavane uz čisti nominal, bez doplate. Naime, treba imati u vidu da je mogućnost plaćanja gotovinom ostala na snazi, a dodatno treba primeniti da se većina sačuvane poslovne korespondencije sastoji od dopisa poslatih od strane bolnica ili ustanova za socijalno osiguranje. Teško je verovati da bi takve ustanove rutinski upotrebljavale marke s proporcionalno visokom doplatom, ako su mogle upotrebljavati gotovinsko plaćanje uz pola cene i manje.

Vreme upotrebe ovih maraka pod savezničkom upravom još nije potpuno raščišćeno. Italijanski izvori spominju 15. 07. 1945, ali postoje i verodostojni objekti poslani krajem jula i početkom avgusta. Po mom mišljenju, datum 15. 07 odnosi se na ponovno puštanje u opticaj maraka Italijanske Socijalne Republike i na prestanak prodaje provizornog izdanja, dok su marke očito tolerisane i kasnije. Stoga postoje i mešane frankature s markama Italijanske Socijalne Republike, koje su vrlo retke.

Većina sakupljača ovog područja videla je loco pisma provizorija frankirana celom serijom ili kratkom serijom bez L. 20.00 + 20.00. Radi se uglavnom o uslužnim filatelističkim tvorevinama. Poznati su i drugi poštanski objekti frankirani svim vrednostima iz ove serije, ali je upotreba tri marke s najvišim nominalnim uvek filatelistički motivisana. Svakako postoji i nefilatelistička, privatna, odnosno poslovna pošta, kako unutar samog grada, odnosno unutar tršćanske direkcije, tako i s Italijom i Jugoslavijom, a vrlo retko i sa inostranstvom.

Nefilatelistička upotreba uglavnom se susreće kod vrednosti c.25 + 1.00, c. 30 + 1.00, L. 2.00 + 2.00 (retko) i c. 50 + 1.00, te L 1.00 + 1.00 (malo češće). Iako je pouzdano poznato da je više od 250000 primeraka od c. 50 + 1.00 i L 1.00 + 1.00 prodato, smatra se da je svega nekih 300 pisama, frankiranih tim markama, sačuvano, dok je broj sačuvanih objekata za tri preostale pomenute vrednosti znatno manji (sl. 9).

Velika većina sačuvanih pisama i dopisnica potiče iz samog grada Trsta, a marke su svakako bile podeljene ustanovama tršćanske direkcije s obe strane granice. Iz Zone A dosad je poznata pošta iz Duina, Monfalconea, Aurissine, San Giovanni di Guardiella, Duttogliana, Barcole i Servole.

* Provizorij – privremeno, prelazno rešenje

Sl. 9. Preporučeno pismo: Duino – Banja Luka, 30. 06. 1945.

Poštarina L. 2.50 = L1.00 pismo + L1.50 preporuka
(TSR tarifa na snazi do 9. 08. 1945).

Upotreba tršćanskog provizorija u Zoni A van grada Trsta

U Zoni B upotrebe poznate su s nešto kasnijim datumima nego u Zoni A, uglavnom pred kraj jula i kasnije, i to iz Prestraneka, Vremskog Britofa, Divače, Postojne i Postojnske Jame. U Zoni B marke su ostale u opticaju dok se nisu potrošile, izgleda negde do kraja novembra. Upotreba provizorija u Zoni B je vrlo, vrlo retka, stoga se može tvrditi da je tamošnjim ustanovama podeljen mali broj maraka. Treba primetiti da su ustanove u Postojni i Vremskom Britofu u nekoliko slučajeva tretirali doplatu kao nominalu, a ignorisali osnovnu marku. Budući da je ponešto maraka ostalo u ustanovama i nakon pojave riječkog provizorija, poznata su dva pisma s mešanom frankaturom (sl. 10).

Sl. 10. Preporučeno pismo: Postojna – Sežana, Zona A 26. 11. 1945.

Poštarina L. 12.00 = L. 4.00 pismo + L. 8.00 preporuka

(prva zajednička tarifa s promenom pristojbe za preporuku na snazi od 01. 10. 1945. do 30. 04. 1946)

Jedno od dva do sada poznata pisma s mešanom frankaturom riječkog i tršćanskog provizorija.

Dopлата na tršćanskom provizoriju tretirana kao nominal!

S obzirom na gore opisanu zabranu, ni upotreba maraka Italijanske Socijalne Republike, ni mešane frankature s njima nisu bile moguće iz ustanovama u Zoni B. Isto tako nije bilo moguće upotrebiti ove marke u ustanovama Zone B, osim u ustanovama bivše tršćanske direkcije. Sva do sada poznata pisma navodno upotrebljena unutar npr. pulskog direktorata ili mešane frankature s pulskim provizorijem naknadno su uslužno žigosana ili su čisti falsifikati. Doduše, imajući u vidu dva poznata pisma mešane frankature s riječkim provizorijem, ostaje mogućnost da bi se jednog dana mogla naći i verodostojna mešana frankatura s ljubljanskim redovnim izdanjem.

Dve tarife bile su u upotrebi u Trstu i Zoni A tokom ovog perioda: prvo nasleđena tarifa Italijanske Socijalne Republike, a od 10. 08. 1945. nova "saveznička" tarifa. Ustanove u Zoni B koje su upotrebljavale ove marke upravljale su se prema dve tzv. "ljubljske" tarife tokom leta, a posle i po jedinstvenoj tarifi Zone B.

Poštanska istorija goričke direkcije od početka maja 1945. do 20. 08. 1945.

Malo je poznato o ovom području, što bi se moglo objasniti relativno malim brojem stanovništva naseljenog po gorskim selima ili u manjim gradićima i, s izuzetkom rudarstva, bez značajnih privrednih resursa. Centar provincije, Gorica, ostao je pod savezničkom upravom, drugo mesto po veličini u Zoni A bio je Bovec (Plezzo). S jugoslovenske strane veća mesta bila su rudarski gradić Idrija, Vipava, Ajdovščina i Tolmin.

Opet je vrlo verovatno da većeg prekida poštanske službe nije bilo. Poznato je da je pošta iz Gorice, poslata pred kraj maja, plaćena gotovinom. Sačuvani objekti sa savezničke strane potvrđuju i upotrebu maraka Italijanske Socijalne Republike, kao i opisanog PAGATO žiga. Marke preštampane AMG VG došle su u upotrebu u isto vreme kada i na području tršćanske direkcije 22. 09. 1945.

Verovatno je da je pošta i na jugoslovenskoj strani proradila najkasnije krajem maja, iako je najraniji, autoru poznati objekt, datiran tek 13. 08. 1945, sa izuzetkom vojne pošte koja je slata besplatno uobičajenim vojnim kanalima. Ostali poznati objekti su plaćeni gotovinom, s rukopisnim ili PAGATO oznakama, odnosno s dvorednim žigom "*Franko v gotovini zaračunan pod štev.*" koji potiče iz ratnih dana. Izgleda malo verovatno da su se marke tršćanskog provizorija upotrebljavale na ovom području, iako su autoru poznati isecci žigosani u Ajdovščini koji su verovatno filatelističkog porekla.

Relativno mali obim sačuvane pošte ukazuje na upotrebu obe "ljubljske" tarife prilikom naplate poštarine.

Poštanska istorija riječke direkcije od početka maja 1945. do 20. 08. 1945.

Iako je uobičajena vojna pošta poznata i s ranijim datumima, civilna pošta je ponovno započela sa radom 26. 05. 1945. po naredbi Vojne uprave grada Rijeke i Primorsko-Goranskog kotara preko njihovog poverenika u riječkoj poštanskoj direkciji. Ta naredba je objavljena u riječkom dnevniku *La voce del popolo* i po njoj je bilo moguće poslati na jugoslovenske adrese pisma, otvorene i zatvorene dopisnice i obrasce, po želji uz obično ili preporučeno rukovanje, pa čak i vrednosna pisma bez plaćanja poštarine.

Ovo je jedini poznati slučaj službeno sankcionisane besplatne poštarine nakon završetka rata i direktno u sukobu sa Uredbom o plaćanju poštarine objavljene u *Službenom listu* br. 24/1945 str. 204. Iako naredba izričito spominje samo Jugoslaviju, besplatna pošta za Zonu A i Italiju takođe je poznata (sl. 11).

Sl. 11. Pismo: Rijeka–Dubrovnik, 22. 06. 1945.
Poslato u periodu civilne besplatne poštanske službe

Vrlo brzo je neko u Vojnoj upravi shvatio pravne i privredne posledice takve inicijative te je već 28. 06. 1945. bez ikakvog objašnjenja ova povlastica povučena i zamenjena novčanom tarifom. Doduše, u skladu s tada važećim jugoslovenskim propisima od plaćanja poštarine ostala su izuzeta vojna lica i ustanove, ustanove Crvenog krsta, boračke zajednice, ustanove narodne uprave, nacionalizovana preduzeća, preduzeća pod privremenom vojnom upravom itd. Do izlaska maraka tarifa je naplaćivana u gotovom, uz rukopisne, odnosno PAGATO oznake, a ima i dosta slučajeva i nakon izdanja maraka, a u njihovom nedostatku iz više razloga, poštarina je naplaćivana u gotovom.

Već je navedeno da su jugoslovenske trupe prilikom povlačenja iz Pule prenele u Rijeku jednu količinu novoštampanih maraka pulskog provizorija. Verovatno se u isto vreme razmišljalo i o izdanju maraka u Rijeci. Često citirana *Naredba br.19* Vojne uprave izričito navodi odredbu za izdavanje maraka donesenu od strane saobraćajne sekcije Vojne uprave grada Rijeke br. 347 datiranu 30. IV (dakle aprila!) 1945. Malo je verovatno da je Vojna uprava grada Rijeke uopšte postojala tog datuma, a još manje je verovatno da je njena "saobraćajna sekcija" imala vremena da se bavi uređenjem civilne poštanske službe u jeku napada na sam grad! Po mom mišljenju radi se o štamparskoj grešci prilikom navođenja datuma, gde je rimski broj VI (dakle *juni*) nehotice zamenjen brojem IV (*april*). Treba dodati da nominali preštampanih maraka potpuno odgovaraju tarifi na snazi od 28. 06, dakle donesenoj dva dana pre ispravljenog datuma te naredbe. Takav vremenski raspored bio bi potpuno odgovarajući i logičan.

Četiri pulske vrednosti već su bile preštampane novim nominalom od L. 0.10, L. 1.00, L. 1.50 i L. 2.00. S izuzetkom L. 2.00 nijedan od tih nominala nije odgovarao tarifi, te su stoga ponovno štampane s četiri paralelne crte i u novim nominalima od L. 4.00 (2.00), L. 6.00 (1.50), L. 10.00 (0.10) i L. 20.00 (1.00). Strogo rečeno, nije trebalo ponovo štampati vrednost od L. 2.00, no do toga je verovatno došlo jer je bilo dovoljno maraka od 25 centesima koje su nakon štampanja bile namenjene tarifi za dopisnice, a istovremeno je posredi bio i nedostatak maraka od L. 4.00, namenjenih osnovnoj stopi za

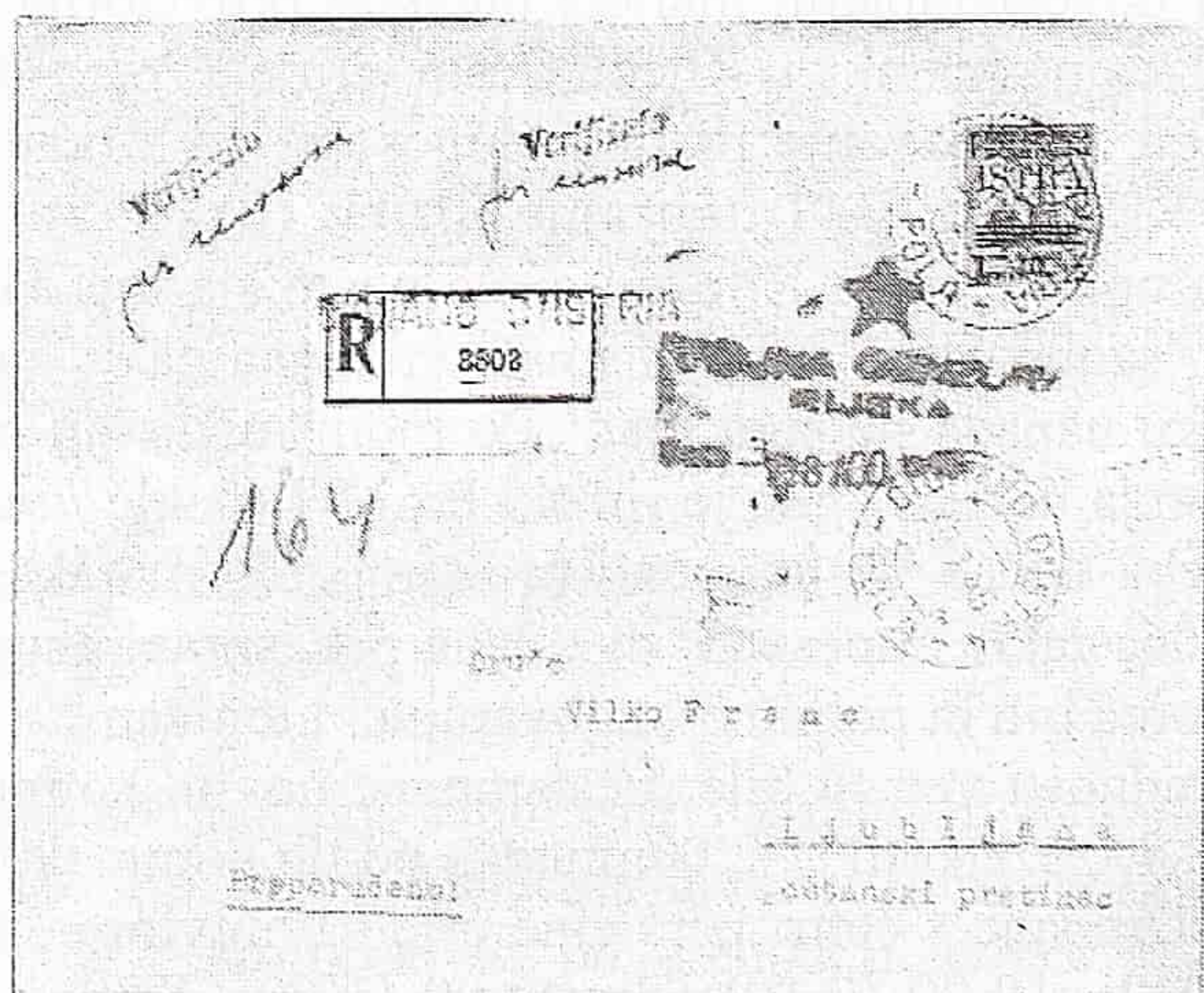
pisma. Ove četiri vrednosti predstavljaju *Prvo riječko provizorno izdanje*, iako su često katalogisane kao "drugi" pulski provizorij. Bez sumnje, marke su prvo štampane u Puli, ali u vreme njihovog drugog preštampavanja i ponovnog izdanja savezničke vlasti u tom gradu nisu imale nikakvog uticaja ni na štampanje, ni na podelu tog izdanja po poštanskim ustanovama.

Daljih šest maraka iz serije *Monumenti distrutti*, uključujući i ekspresnu marku od L. 1.25, preštampano je u Rijeci sa dvojezičnim natpisom i simboličnim crtežem u nominalima od L. 2.00, L. 4.00, L. 5.00, L. 6.00, L. 10.00, L. 16.00 i L. 20.00. Osnovna marka od 10 centesima je upotrebljena u dva navrata za marke od L. 5.00 i L. 6.00. Ekspresna marka je korišćena u obične svrhe. Ovih sedam maraka predstavlja *Drugo riječko provizorno izdanje*.

Oba izdanja prvobitno su bila namenjena ustanovama na području riječke i, poslije 15. 07, štampariji bivše pulske direkcije, izuzev samog grada Pule. Oba preštampavanja izvršena su u Rijeci. Nije poznato u kojoj je štampariji obavljeno drugo štampanje na prvom provizoriju, niti je poznat podatak gde je preštampan drugi provizorij, iako neki izvori navode *Tipografia commerciale*, što se čini vrlo verovatno.

Malo je pogrešaka i posebnosti preštampavanja kod prvog riječkog provizorija, a svode se uglavnom na pomeranja i na jedan arak najniže vrednosti of L. 4.00 s obrnutim preštampavanjem. Kod drugog provizorija broj pogrešaka i posebnosti znatno je veći. Postoje pomeranja u svim pravcima, uključujući i u koso, parovi s preštampavanjem i bez njega, preštampavanje u beloj margini, delimično štampani, obrnuto štampanje i jasni otisci na poledini. Katalozi registruju i obrnuta preštampavanja kod maraka od L. 4.00 i L.16.00, no po iskustvu autora kod dvostrukog štampanja uvek se radi o falsifikatu. Marka od L. 16.00 preštampana je na dve osnovne marke s vodoznakom i bez njega. U ovom slučaju daleko je ređa marka bez vodoznaka. Poznati su prilično uspeli falsifikati svih vrednosti, pa i najobičnijih, a posebno falsifikati pogrešaka i posebnosti.

Po izveštajima iz tog vremena, a i po obaveštenju o registraciji tih izdanja kod Svetskog poštanskog saveza u UPU biltenu br. 9-10/1946, oba provizorija izdata su zajedno 26. 07. 1945. Kataloški navodi, po kojima je prvi provizorij izdat 01. 07. 1945, nisu tačni. Najraniji dan poslovne, odnosno privatne upotrebe ovih maraka poznat autoru ovoga priloga jest 30. 07. 1945. za prvi provizorij i 02. 08. 1945. za drugi provizorij. (sl. 12)

Sl. 12. Preporučeno pismo: Vodnjan – Ljubljana, 30. 07. 1945. Poštarina: L. 10.00 = L. 4.00 pismo + L. 6.00 preporuka; (prva riječka tarifa, kasnije i prva jedinstvena tarifa na snazi od 28. 06. 1945. do 30. 09. 1945); Najranija upotreba prvog riječkog provizorija na pismu

Nije sačuvan tekst dokumenata o izdavanju oba provizorija osim referentnog broja 152/45 Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Istru, koji se odnosi ili na prvi riječki, ili na cijeli pulski provizorij i već spomenuti br. 347 za drugi riječki provizorij. Oba provizorija službeno su priznata dobro poznatom Naredbom br. 19 Vojne uprave, datiranom 25. 04. 1946, koja u isto vreme priznaje važnost ljubljanskog i zagrebačkog redovnog izdanja i prva dva porto izdanja. 18)

Nakon uspostave jedinstvene poštanske direkcije za Zonu B u Rijeci 20. 08. 1945. oba riječka provizorija ušla su u opticaj i na područjima bivše tršćanske i goričke direkcije i od tog dana predstavljaju prva dva izdanja za celu Zonu B.

Utica j ljubljanske poštanske uprave na poštansku službu u Zoni B

Pre uspostavljanja jedinstvene poštanske direkcije, a ponekad i u prvim nedeljama nakon te uspostave, onaj ko proučava poštansku istoriju naići će na vrlo slična pisma ili dopisnice frankirane različitom tarifom. Većini sakupljača takođe su poznate četiri marke na razglednici Postojnske jame, poništene crvenim žigom s datumom 15. 08. 1945. Oba slučaja pokazuju uticaj ljubljanske poštanske uprave na poštanska zbivanja u Zoni B. Razlog za taj uticaj je kako politički tako i praktičan. S političke strane treba imati u vidu da se radi o području nastanjenom uglavnom Slovencima, koje Slovenska osvobodilna fronta želi priključiti Sloveniji, u doba kad republičke granice još nisu ucrtane, i u doba kad se delimično, s obzirom na svetsko javno mnjenje, razmatrala mogućnost ujedinjenja cele ove teritorije s Jugoslavijom, u okviru neke sedme republike. Sa praktičnog stanovišta, ustanove bivše tršćanske i goričke direkcije u Zoni B više nemaju matične pošte, jer su glavni gradovi provincija pod savezničkom upravom, te gledaju naravno prema Ljubljani u tehničko-operativnom smislu. U tom pogledu, te ustanove nalaze se u sličnoj situaciji kao i istarske ustanove nakon ustupanja Pule, koje su se zbog istih razloga okrenule prema Rijeci.

Nije poznato da li je postojala neka izričita naredba slovenačkih vojnih ili civilnih vlasti koja bi odobrila delovanje ljubljanske uprave nad tim područjem ili je do toga jednostavno došlo po potrebi, od slučaja do slučaja, ali je svakako jasno iz formulacije pomenute *Naredbe br. 6* Vojne uprave da je do vremena te naredbe poštanska služba u slovenačkom delu Zone B radila prema vlastitom nahodanju.

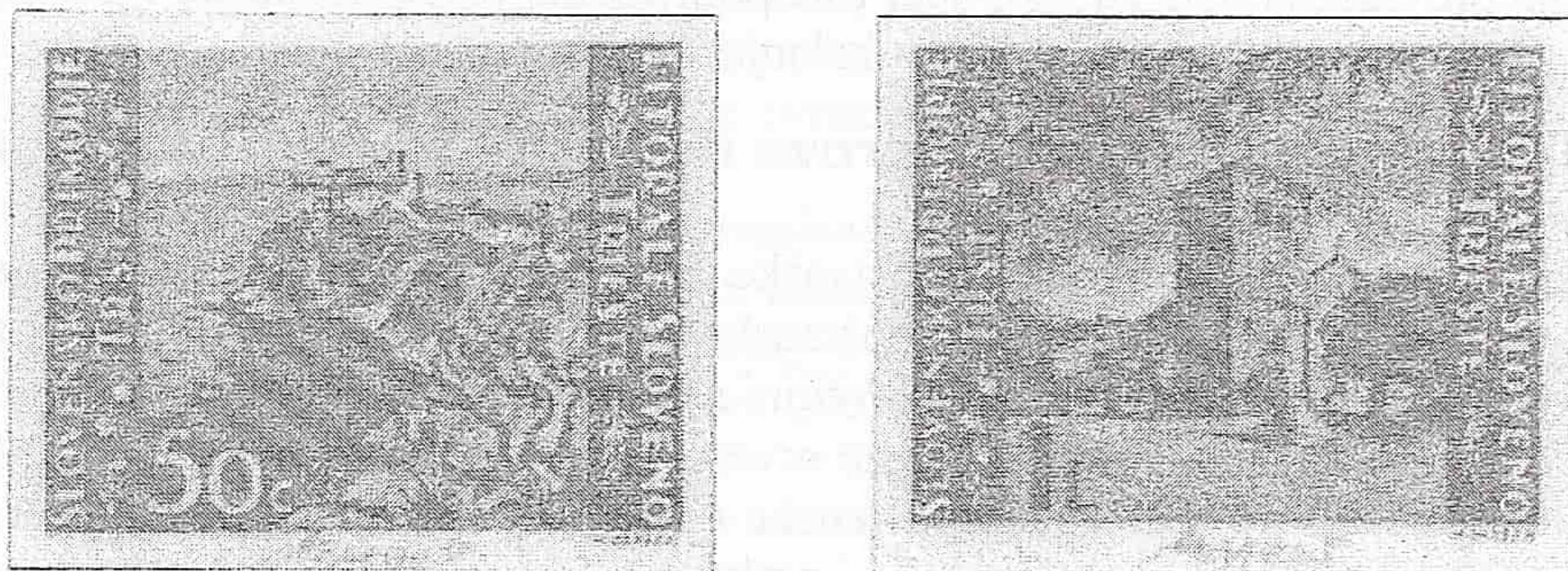
Uticaj ljubljanske uprave može se sažeti u tri zaključka:

Upotreba ljubljanskih tarifa. Dve ljubljanske tarife upotrebljavane su na području bivše tršćanske i goričke direkcije. Prva tarifa datirana 08. 06. 1945) tačno ponavlja tarife Italijanske Socijalne Republike na snazi od pre završetka rata. Poslednji poznati datum upotrebe je 13. 08. 1945. Dan uvođenja druge ljubljanske tarife nije poznat, a prvi potvrđeni dan upotrebe je 24. 08. 1945. Moguće je da je tarifa uvedena paralelno sa izdavanjem maraka 15. 08. 1945. Relativno mali broj pisama i dopisnica koji upotrebljava tu novu tarifu pokazuje na podvostručenje prethodnih taksu. Druga ljubljanska tarifa korišćena je u mnogim slovenačkim mestima i nekoliko medelja nakon uspostave zajedničke direkcije 20. 08. 1945. Treba pretpostaviti da je u nesređenim poratnim okolnostima trebalo vremena da se služba na terenu ujednači.

Narudžbe i izdavanje maraka. Vrlo brzo nakon završetka rata naručeno je izdanje redovnih maraka za Trst i Slovenačko primorje. Detalji nisu poznati, no ostao je trag dve predviđene vrednosti. Marke su slične prvom redovnom izdanju tzv. ljubljanskog štampanja, ali se natpis bitno razlikuje rečima: TRST I SLOVENSKO PRIMORJE, koji ukazuje na nadu da će se tršćansko pitanje rešiti u jugoslavensku korist, a istovre-

meno pokazuje da se radi o slovenačkom izdanju koje nije namenjeno Istri, Rijeci ili ostrvima. Filmski pozitivi korišćeni pri izradi predloga pokazani su na sl. 13. Jedan pozitiv je sve što je preostalo od marke od 50 centesima, ali je štampanje marke od 1 lire počelo u dve boje, smeđoj i jorgovanasto-crvenoj. Po svim karakteristikama može se zaključiti da su te dve verzije neizdate marke štampane u Ljubljani, i to u leto 1945, kad je još postojala mogućnost priključenja Trsta. Obe verzije marke viđaju se na tržištu u rezanom obliku, a zupčani ili poništeni primerci filatelističke su tvorevine.

Sl.13. Pozitivi za izradu predloženog izdanja za Slovensko Primorje i Trst

Po navodima *Naredbe br. 19*, Okružni narodnooslobodilački odbor za Istru, zajedno s Okružnim narodnooslobodilačkim odborom za Slovenačko primorje, naručio je novo izdanje maraka za ta područja u Ljubljani. Treba primetiti da Rijeka nije pomenuta. Proizvedene su u početku četiri marke s brojčanom oznakom 0.25, 0.50, 2 i 10, ali bez oznake valute, iako je to trebalo biti lira. Kod klišea Duina, koji je ovom prilikom nanovo upotrebljen za marku od 2.00 lire, odstranjena je oznaka valute. Natpis je isto tako promenjen u *ISTRA I SLOVENSKO PRIMORJE*). Marke su štampane u štampariji "*Ljudska pravica*" u Ljubljani i prve četiri vrednosti puštene su u opticaj u podzemnom poštanskom uredu Postojnske jame 15. 08. 1945.

Narudžba slovenačkih žigova. Žigovi sa natpisima na slovenačkom jeziku pojavljuju se od 15. 08. 1945. u nekim ustanovama bivše tršćanske i goričke direkcije u Zoni B, i to u Postojni, Vipavi, Ajdovščini, Cerкну itd. Ti žigovi uvek su jednokružni, često malog promera, uglavnom s oznakom meseca rimskim brojkama i uvek s brojčanim šalterskim oznakama, te je očigledno da su dostavljeni iz jednog centra, logično iz Ljubljane. Treba uzeti u obzir da je zamena italijanskih žigova u ostatku Zone B, pa i na samoj Rijeci, počela tek u drugom kvartalu 1946. Stoga su ovi slovenački žigovi jedini u upotrebi na slovenskim jezicima u cijeloj Zoni B u toku prvih nekoliko meseci. Prva zabeležena pojava takvog žiga jeste crveni žig Postojnske jame, sa šalterskom oznakom 1 ili 2, upotrebljen na dan izdanja maraka. Uvek se smatralo da se radi o prigodnom žigu, ali to ne može biti tačno. Naime, iako je ustanova poslovala i nakon dana izdanja, otisak tog žiga u crnoj boji dosad nije poznat ni za koji datum, ali je poznato nekoliko primeraka crvenog žiga s različitim datumima iz 1946. i 1947. To navodi na zaključak da je kancelarija u Jami uvek upotrebljavala crvenu boju, možda u reklamnom smislu. Treba dodati da je i sam crveni žig s bilo kojim datumom nakon 20. 08. 1945. vrlo redak, što navodi na zaključak da je jamska kancelarija verovatno poslovala samo povremeno, tokom turističke sezone ili za praznike.

Nastaviće se.

Milan Vujović, Beograd

NEUSVOJENI PREDLOŠCI UPU IZ 1949. GODINE

Povodom 75. godišnjice osnivanja Svetskog poštanskog saveza (UPU), Poštanska uprava FNRJ izdala je 8. septembra 1949. godine seriju maraka od 3 vrednosti.

Prikazani su neusvojeni predlošci za marku od 5 i 12 dinara ovog izdanja, koji do danas nisu bili poznati široj filatelističkoj javnosti.

Prof. dr Nenad Bilbija

REDOVNO IZDANJE MARAKA "TURISTIČKI MOTIVI"

Ovaj prikaz ima cilj da sakupljačima maraka pruži potpuniju informaciju o redovnim markama "Turistički motivi" koje obiluju brojnim različitostima proizašlim iz dugog perioda njihovog štampanja. Pod istim naslovom autor je 1991. godine, u saradnji sa preminulim V. Milićevićem, u časopisu "Marka" (br. 2 i 3) već objavio sistematizaciju jednog dela tog izdanja. Ona se odnosila na marke štampane tehnikom duboke linijske štampe. Taj prikaz je dopunjen i u izvesnoj meri korigovan.

1. U V O D

Redovno izdanje maraka sa motivima znamenitosti jugoslovenskih gradova (izuzetak je marka od 0,60 din. sa panoramom Logarske doline), poznato kao "Turistički motivi" ili jednostavno "turizam", sa pravom se uvrštava u "mega" izdanja. Emitovane su u vrlo dugom vremenskom periodu od 18 godina (1971–1989), pri čemu su u periodu od 1986. do 1989. godine emitovane isključivo marke sa preštampanim starim vrednostima i oznakama novih, tzv. "pomoćna izdanja". Na 58 osnovnih maraka "turizma" prikazane su znamenitosti 32 grada i Logarske doline, pri čemu je samo jedan grad (Ohrid) prikazan sa svoje dve znamenitosti: Nacionalnim muzejom (kat. br. 1476 i 1544) i manastirom Sv. Jovana (kat. br. 1882). Neki motivi su ponavljani, pa se isti motiv ponavlja dva ili više puta u promenjenim bojama ili i promenjenim vrednostima, kao i promenjenim načinom štampe. Motiv utvrđenja Krka, na istoimenom ostrvu, pojavljuje se na osnovnim markama čak pet puta: kat. br. 1305, 1355, 1356, 1726 i u jednom slučaju bez kataloškog broja bar kada je u pitanju katalog "Jugomarke 1991". Kao pomoćno izdanje emitovano je 25 maraka, pri čemu su neke osnovne marke preštampane novim vrednostima i po četiri puta (Kragujevac, kat. br. 1850, 1851, 1855, 1860). Razvrstavanje na osnovu vrste papira, načina štampe, zupčanja, postojanja fosforescentnog nanosa i delimično gumiranja daje impozantan broj od 163 marke. Ako se ovom broju dodaju

bitne razlike koje postoje u boji (neke razlike registruju i katalozi) moguće je izdvojiti oko 200 maraka sa bitno različitim filatelističkim obeležjima. Primetne razlike u boji i zasićenju istom bojom su razumljive, budući da su neke vrednosti došampavane u više navrata. Najizrazitiji primer ovoga je marka od 1.00 din. (Ohrid) u zelenoj boji (kat. br.1544). Karakteriše se razlikama u papiru (običan, gladak i izrazito hrapav ili kredast), mat ili u polusjajnom gumiranju, zupčanju i razlikama u boji.

Sistematizacija ovako velikog broja maraka sa brojnim različitostima nije jednostavna. Po jednom od osnovnih filatelističkih obeležja – tehnicima primenjene štampe, pa i vremenskom periodu njihovog izdavanja – moguće je izdvojiti dve grupe: 1. marke štampane tehnikom duboke linijske štampe (period izdavanja 1971–1977); 2. marke štampane ofset tehnikom sa periodom izdavanja 1975–1986, odnosno 1989. kada se uzmu u obzir i pomoćna izdanja. Podelu na ovakve dve grupe prate i neke druge osobenosti. Kod maraka duboke linijske štampe, bez izuzetaka, veličina zupčanja je $13 \frac{1}{4}$ dok se, kod maraka u ofset tehnici pored ovog javlja i mešovito zupčanje ($13 \frac{1}{4} : 12 \frac{1}{2}$). Obeležje maraka duboke linijske štampe je i da sve, bez izuzetaka, u okvirnom polju ispod slike marke imaju istovetan tekst sa imenom autora nacrtu i štampanje: A. Milenković FEC - Zavod za izradu novčanica - Beograd. Među onima štampanim ofset tehnikom postoji samo jedna marka sa istovetnim tekstom (kat. br. 1630, Bohinj, 0.20 din.). Sve druge su bez ikakvog teksta ili samo sa imenom autora nacrtu. Iz opisa pojedinih grupa videće se da je podela na ovakve dve grupe osnovana i po nekim drugim obeležjima (fosforescentni nanos). Pomenimo još da su sve marke izdanja "Turistički motivi" jednake veličine sa vertikalnom slikom. Kataloški brojevi koji se navode su prema katalogu "Jugomarka 1991". U slučajevima kada se navode kataloški brojevi drugih kataloga to će uvek biti naglašeno.

2. PRIKAZ MARAKA "TURISTIČKI MOTIVI" U KATALOZIMA

Nabrajanje svih nedostataka pojedinih kataloga koji se kod nas uobičajeno koriste ("Jugomarka 1991", "Michel", "SFK 2003" ili njegova nova verzija) ili su se koristili ("Jugoslavica Moderna 1988"), oduzelo bi dosta prostora i ostavlja se za neku drugu priliku. Dovoljno je reći da nijedan sakupljač, oslanjajući se samo na njih, ne bi u svojoj zbirci imao sve ono što je izdato i što se na poštanskim šalterima i prodajnim mestima poštanskih vrednosti moglo kupiti. Neke greške u informisanju, kakva je ona o marki od 0.60 din, sa motivom Logarske doline ne bi smele da se nalaze u katalogu. Katalog "Jugomarka 1991" navodi da ta marka, kat. br. 1360, postoji i u mešovitom zupčanju ($13 \frac{1}{4} : 12 \frac{1}{2}$), dok katalog "SFK 2003" navodi da postoji samo u tom, mešovitom zupčanju. Navodi i da ta marka, po "Michel" katalogu ima kataloški br.1482 I x, što je netačno. Postoji kat. br. 1482 I.A.x, pri čemu simbol A označava zupčanje $13 \frac{1}{4}$. Pogrešnih uporednih kataloških oznaka ima i za neke druge marke.

I pored ovakvih pogrešnih informacija katalog "SFK 2003" daje najpotpunije informacije o markama "Turistički motivi" i može se smatrati dobrim vodičem za to izdanje. Registruje, pod kat. br. 2034/37, ponovljeno emitovanje četiri vrednosti (0.05, 0.10, 0.20, 0.30 din), štampane tehnikom duboke linijske štampe, tokom 1976/77. godine, na običnom papiru sa suvom (tropskom) gumom. To su prve marke "turizma" sa takvim gumiranjem i istovremeno prve redovne marke sa takvom gumom. O tim markama u drugim katalogima nema skoro nikakvih podataka. Katalog registruje i tri vrednosti iz 1978. god. (kat. br. 2158/60 - 0.20 Bohinj, 0.40 Peć, 0.60 Logarska dolina) u ofset tehnici od kojih katalog "Jugomarka 1991", pod kat. br. 1630, registruje samo vred-

nost od 0.20 din. Katalog, pod kat. br. 2167 B (polusjajna guma) i 2167 C (kredasti papir) registruje i pomoćno izdanje marke kat. br. 2080 (Ohrid od 1.00 din) preštampanu novom vrednošću od 2.00 din. Mali je broj sakupljača koji je znao da takve marke postoje. Katalog "Jugomärke 1991" je nepotpun prvenstveno zbog toga što ne registruje sve što je izdato. Katalog "Michel" takođe ne registruje sve i složeniji je za sakupljače, jer ne izdvaja jasno ono što se naziva 1. i 2. "turizam".

3. MARKE ŠTAMPANE TEHNIKOM DUBOKE LINIJSKE ŠTAMPE (period 1971–1977)

Među markama štampanim tehnikom duboke linijske štampe, po nekim osnovnim filatelističkim obeležjima, izdvajaju se jasno tri grupe, emitovane u različitom vremenskom periodu. Opšta obeležja pojedinih grupa prikazana su u tabeli 1.

Tabela 1 Osnovna obeležja pojedinih izdanja štampanih tehnikom DLŠ

Godina izdanja	Zupčanje	Papir	Guma	Fosforescentni nanos	
				bez	sa
1971/72	češljasto	13 1/4	kredast, deblji polusjajna	+	+
1972/73	češljasto	13 1/4	običan, tanji sjajna	+	+
1976/77	češljasto	13 1/4	običan, deblji mat (tropska)	+	–

Napomena: Marke emitovane 1976/77. god. (četiri vrednosti: 0.05, 0.010, 0.20, 0.30 din.) po motivu i osnovnoj boji identične su markama istih vrednosti izdatih 1972/73. god. Vrednost od 0.10 din. izdata je sa preštampanjem nove vrednosti (0.35 din. kat. br. 1636). To je jedina marka "turizma" rađena tehnikom DLŠ koja je preštampana novom vrednošću. Prikazana je uz osnovnu marku.

IZDANJE 1971/72. god.

Ovo izdanje, poznato kao "prvi turizam" štampano je na punijem kredastom papiru sa fosforescentnim nanosom i bez njega. Podrazumeva šest vrednosti registrovanih u katalogu "Jugomärke 1991", pod kat. br. 1304/09. Datumi puštanja u promet su različiti. Prve tri vrednosti (0.30, 0.50, 0.75 din.) izdate su 21. juna 1971, a ostale nešto kasnije. Mada se smatra da je papir celokupnog izdanja isti, i da je homogena struktura, on to nije u potpunosti, budući da se neke vrednosti nalaze i sa prugastom strukturom uočljivom lupom kada se poledina marke posmatra prema izvoru svetlosti. To su relativno dobro izdiferencirane vertikalne uzane pruge. Najčešće se nalazi kod vrednosti od 0.50 din. sa fosforescentnim nanosom. Pod ultraljubičastim osvetljenjem između primeraka homogene i vertikalno prugaste građe ne uočava se nikakva razlika, pa izdvajanje po strukturi papira može biti od značaja samo za visoko specijalizovane kolekcije. Kod nekih vrednosti ovog izdanja uočavaju se bitnije razlike u boji i zasićenju istom bojom. Registrovane različitosti prikazane su u tabeli 2.

Tabela 2 1971. 21. jun – 1972. 25. decembar. "Turistički motivi I"

Linijska duboka štampa; papir kredast deblji; zupčanje češljasto 13 1/4; bez fosforescentnog nanosa (x) ili sa fosforescentnim nanosom (y); guma polusjajna.

Kat br. "Jugomarka"	Datum izdavanja	Vrednost (din.) i motiv	Boja	x	y
1304	25. 01. 1972.	0.10 Gradačac	a. srednjesiena b. jarkosiena c. siena	+ + +	- + +
1305	21. 06. 1971.	0.30 Krk	a. crnozeleno b. sivozeleno c. tamnosivozeleno	+ + +	+ + +
1306	21. 06. 1971.	0.50 Kruševac	a. jarkocrveno b. crveno	+ +	- +
1307	21. 06. 1971.	0.75 Bohinj	a. crnozelenosivo b. crnkastozelenosivo	+ +	+ -
1308	06. 07. 1971.	1.00 Bitola	a. jorgovanastokarmin b. tamnojorgovanasto karmin c. tamnosmeđekarmin	+ + +	- + -
1309	13. 10. 1971.	1.25 Herceg Novi	a. plavo b. tamnoplavo	+ +	+ +

Napomene: Definisane boje vršene su prema Michel-ovom "Vodiču boja" (Michel Farbenfurer, 33. Auflage). Sve vrednosti postoje i nezupčane. Jače otisnutim slogom označene su osnovne boje.

Među markama "Turistički motivi I" mogu se naći osobenosti kakve su: toranj u plamenu (1307 y); tri fosforescentne trake (1308 y); vrata i prozori u prizemlju desne kuće bez boje (1309 x); plavičasto tonirana margina oko slike (1309 x); "ribica" u natpisu Jugoslavija (1309 x – 99. marka u šalterskom tabaku). Poznat je nezupčani esej marke od 0.20 din. (Bohinj) u crnkastoplavoljubičastoj boji. Na randovima prodajnih tabaka ovog izdanja sa fosforescentnim nanosom nema oznake "Marka sa fosforom". Na vrednosti od 1.25 din. fosforescentne trake moguće je uočiti i bez ultraljubičastog osvetljavanja. Kod vrednosti od 0.50 din. nalaze se primerci sa crvenkasto toniranom marginom oko slike marke (1306 y).

IZDANJE 1972/73. god.

Ovo izdanje maraka, poznato kao "**drugi turizam**" ("Turistički motivi II"), štampano je na običnom tanjem papiru bez fosforescentnog nanosa i sa fosforescentnim nanosom pri čemu je ovaj izostao samo kod vrednosti od 0.30 dinara u zelenoj boji sa motivom Krka (kat. br. 1355). Uz jedan izuzetak koji se odnosi na vrednost od 0.50 din. sa motivom Kruševca (kat. br. 1359), ali na tzv. "ljubičastom" papiru, prodajni tabaci ovog izdanja na randovima imaju natpis "Marka sa fosforom".

U časopisu "Filatelist", br. 171/1977, D. Tubinović se, u jednom prikazu, osvrnuo na raznolikosti redovnih maraka "Turistički motivi". Navodi da je ovo izdanje štampano na dve vrste uvoznog papira i to firme "Luisenthal" koji pod ultraljubičastom svetlošću odsijava "ljubičasto" i "Sanders" koji, osvetljen ultraljubičastom svetlošću, odsijava "beličasto". U katalogu "Jugoslavica Moderna 1988", (str. 195) navode se uvozni

"ljubičasti" papir i "sivobeli" i "beli" domaći papir firme "Radeče". Bez obzira na ove nesaglasnosti ostaje činjenica da se u ovom izdanju, po strukturi papira i fluorescentnosti, mogu izdvojiti dve vrste papira: tzv. "ljubičasti" (tip I) i "beličasti" ili "sivkasti" (tip II). Za razlikovanje ova dva papira nije neophodna ultraljubičasta lampa budući da se isti razlikuju u strukturi. Kod "ljubičastog" papira pri posmatranju poledine marke, prema izvoru svetlosti, uočava se homogena građa, a sa lica slabije uočljiva, vertikalno prugasta građa. Etalon za "ljubičasti" papir je vrednost od 0.30 din. u zelenoj boji sa motivom Krka (kat. br. 1355). Ta marka se ne pojavljuje na drugoj vrsti papira. Kod "beličastog" ili "sivkastog" papira posmatranjem poledine marke, prema izvoru svetlosti, uočava se vertikalno prugasta građa. Marke štampane na "ljubičastom" papiru, uz izuzetak vrednosti od 0.50 din. (kat. br.1359), nisu štampane i sa fosforescentnim nanosom. Šalterski tabaci marke od 0.50 din. sa fosforescentnim nanosom nemaju na randovima oznaku "Marka sa fosforom" i to je njena osobenost zbog koje je najbolje da se u zbirci nađe sa vertikalnim random. Svih 14 vrednosti "tipa II" su i sa fosforescentnim trakama te šalterskim tabacima sa natpisom "Marka sa fosforom" na randovima. Na "ljubičastom" papiru štampano je 10 vrednosti, a na "beličastom" svih 14 vrednosti. Prikaz ovog izdanja dat je u tabeli 3.

Tabela 3. 1972. 08. jul – 1973. 15. maj. "Turistički motivi II". Linijska duboka štampa; papir običan tanji "ljubičast" (tip I) ili "beličast" (tip II); zupčanje češljasto 13 1/4; bez fosforescentnog nanosa (x) ili sa fosforescentnim nanosom (y); guma sjajna.

Kat br. "Jugomarka"	Datum izdavanja	Vrednost (din.) i motiv	Boja	x	y
1356	01. 11. 1972.	0.30	a. tamnosivosmeđa b. tamnosmeđastomaslinasta	+	-
1358	01. 11. 1972.	0.40	tamnosmeđesiva	+	-
1359	08. 07. 1972.	0.50	tamnosivozelena	+	+
1360	13. 11. 1972.	0.60	smeđeljubicasta	+	-
1361	18. 10. 1972.	0.80	a. oranžcrvena b. jarkocrvena c. crvena	+	-
1362	17. 07. 1972	1.00	a. jorgovanastokarmin	+	-
1363	18. 10. 1972	1.20	maslinastocrna	+	-
1364	12. 07. 1973	2.00	a. crnkastosivoplava b. tamnoplava	+	-
"Belicasti" ili "sivkasti" papir - tip II					
1352	25. 04. 1973.	0.05	a. crvenooranž b. žućkastocrvena	+	+
1353	---	0.10	a. crvenosmeđa b. crvenkastosmeđa c. jarkocrvenkastosmeđa d. tamnocrvenkastosmeđa	+	+
1354	25. 12. 1972.	0.20	crnoplavoljubičasta		
1356	---	0.30	a. tamnosivosmeđa	+	+

Kat br. "Jugomarka"	Datum izdavanja	Vrednost (din.) i motiv	Boja	x	y
1357	15. 05. 1973	0.35	karmincrvena	+	+
1358	---	0.40	tarnosmedesiva	+	+
1359	---	0.50	tarnosivozelena	+	+
1360	---	0.60	smedeljubičasta	+	+
1361	---	0.80	a. oranžcrvena b. jarkocrvena d. srednjecrvena	+	- + +
1362	---	1.00	a. jorgovanastokarmin b. tamnojorgovanastokarmin	+	+ -
1363	---	1.20	maslinastocrna	+	+
1364	25. 12. 1972	1.50	a. plavocrna b. crnkastoplava	+	+ -
1365	---	2.00	a. crnkastosivoplava b. crnosivoplava	+	+ -
1366	---	2.50	ljubičastosiva	+	

Napomena: Poznati su izvanredni primerci "abklača" vrednosti od 1.00 din (kat. br.1362). Vrednost od 0.20 din. (kat. br. 1354) poznata je sa samo jednom fosfornom trakom (desno).

Sve vrednosti (15) postoje i nezupčane. Devet vrednosti: 0.10, 0.30 (crnomaslinastozelena), 0.30 (tarnosivosmeda), 0.40, 0.50, 0.60, 0.80, 1.20 i 2.00 din. su tipa I ("ljubičasti" papir) dok su ostale – 0.05, 0.20, 0.35, 1.00, 1.50 i 2.50 din. tipa II beličasti ili "sivkasti" papir). Nezupčane marke su bez fosforescentnog nanosa.

IZDANJE 1976/77. god.

Tokom 1976. i 1977. godine ponovljeno je štampanje četiri vrednosti (0.05, 0.10, 0.20 i 0.30 din.) koje su po motivu, štampi i boji identične markama izdanja 1972/73. god. One su štampane na običnom belom ili žućkastom, nešto debljem papiru. Bitna razlika je u gumiranju budući da je guma tropska (suva). Papir je različit i po strukturi i po tom svojstvu neujednačen (homogen ili kosomrežast), što nije uzeto kao osnov za razvrstavanje. Kako marke navedenih osobnosti nisu registrovane u katalogu "Jugomarka 1991", iako je njihovo izdavanje objavljeno u PTT Vesniku, dao sam im brojeve prethodnog izdanja sa dodatkom rimskog broja tri (III). Kod vrednosti od 0.10 din. razlikuju se dva izrazito različita papira: "beli" i "žuti", pri čemu je ovaj drugi osetno ređi. Ovu različitost papira registruje i katalog "SFK 2003". Vrednost od 0.10 din. ("beli" papir) preštampana je novom vrednošću od 0.35 din. Katalog "Jugomarka 1991" evidentira je pod kat. br.1636 uz pogrešno navođenje da je to marka kat. br. 1353 sa preštampanjem nove vrednosti. Marka pod tim brojem odnosi se na izdanje 1972/73. godine. Ona je sa gumom visokog sjaja i drugačijeg papira. Prikaz ovih maraka dat je u tabeli 4.

Tabela 4. 1976/77. "Turistički motivi III". Linijska duboka štampa; zupčanje

češljasto 13 1/4; papir običan deblji, beo ili žut; guma suva (tropska).

Kat br.	Datum izdanja	Vrednost (din.)	B o j a
1352 III	1977.	0.05	a. crvenooranž b. žućkastocrvena c. srednjecrvenooranž
1353 III	1977.	0.10	b. crvenkastosmeđa B. beli papir Ž. žuti papir c. jarkocrvenkastosmeđa
1354 III	1976.	0.20	crnoplavoljubičasta
1356 III	1976.	0.30	a. tamnosivosmeđa c. sivosmeđa d. crnkastosivosmeđa

Napomena: Poznati su i nezupčani primerci marke 1354 III (0.20 din).

POMOĆNO IZDANJE 1978.

Tabela 5. 978, 13. novembar. Pomoćno izdanje. Marka 1353 III sa preštampavanjem nove vrednosti u tamnosmeđoj boji – pretisak tipo štampa ZIN

Kat.br	Datum izdanja	Vrednost	B o j a
1636 III	13. 11. 1978.	0.35 na 0.10	b. crvenkastosmeđa c. jarkocrvenkastosmeđa

Napomena: Oznaka III uz kataloški broj označava da se radi o marki sa tropskom a ne sjajnom gumom, kako je to naznačeno u katalogu "Jugomarka 1991".

POŠTANSKI ŽIGOVI

Filatelisti ne sakupljaju samo poštanske marke, već sve što je povezano sa poštanskim saobraćajem.

Najstarija filatelistička materija su poštanski žigovi, koji su bili u upotrebi pre nastanka poštanske marke t. j. i u predfilateliji. Prema istraživanju pojavili su se u Engleskoj oko 1660 godine, a u Srbiji u predfilateliji maja 1840 godine. Tada je orvorena prva pošta u Beogradu, pa nadalje u Kragujevcu i t. d.

U početku su žigovi bili pravougaonog oblika, koji su imali tekst "PLAĆENO" kao potvrdu otpremne pošte da je poštarina plaćena. Usavršavanjem žigovi su dobili okrugao oblik. U početku žigovi su nosili naziv pošte bez godine, kasnije i sa godinom, sve do danas.

Razume se da je u sredini žiga datum bio pokretan a pošta je žigosana žigom otpremne i dolazne pošte do primaoca. Poštanski žigovi u novije vreme nose i broj pošte. Žigovi postoje u redovnoj dnevnoj upotrebi, zatim prigodni poštanski žigovi sa simbolima, crtežima ili prigodnim tekstom, kojim se obeležava izvestan događaj, a u upotrebi je sa ograničenim datumom i ima oblik kao i svaki redovni poštanski žig.

Takođe su u upotrebi i takozvani flamovi, mašinski žigovi, koji su u upotrebi kod privrednih organizacija i imaju reklamno propagandni karakter.

Prilikom svakog izdanja poštanskih maraka u upotrebi su poštanski žigovi "PRVI DAN" koji obeležava datum izdanja.

Poštanski žigovi imaju važnu funkciju pri eventualnom sporu, koji dokazuju kada je pošiljka otpremljena i kada je dostavljena korisniku.

Poštanski žigovi u filateliji nose naziv "MARKOFILIJA", prema Kljajiću i Vujakliji (strane reči) od francuske reči "MARQUE" znači poštanski ili takseni ZNAK...."

U poštanskom saobraćaju možemo naći žigove da su pošiljke slate vazdušnim, železničkim, brodskim ili autosaoobraćajnim putem. To su bili žigovi sa odgovarajućom naznakom raznih oblika.

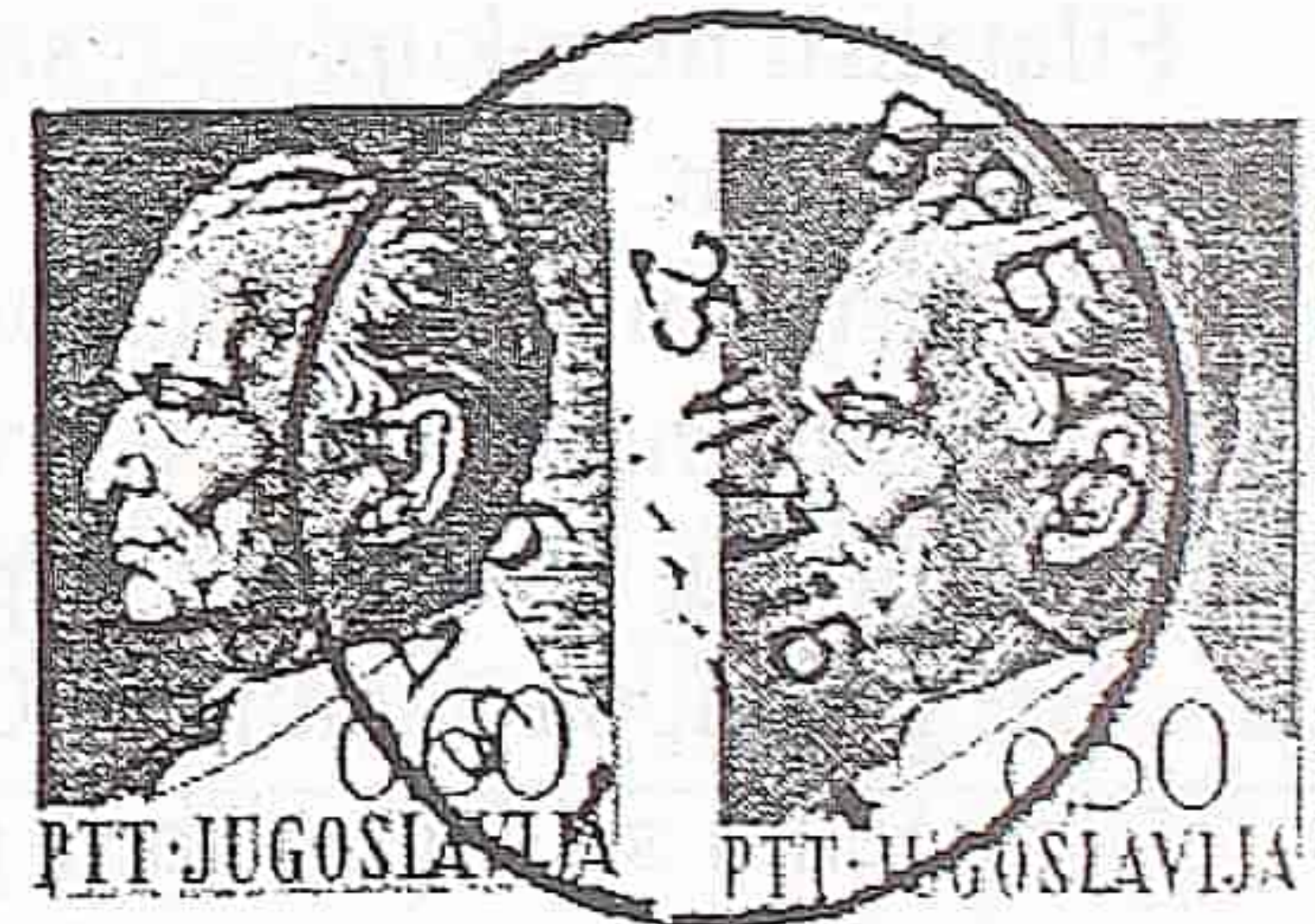
Sakupljač žigova uvek vodi računa da su žigovi česti odnosno čitljivi t. j. da otisak bude korektan i prihvatljiv za zbirku.

Pošto je broj sakupljača žigova mali ovim se želi podstaći interes za povećanje broja sakupljača poštanskih žigova, na tu temu izlagači na izložbama imaju isti tretman kao i ostali izlagači.

LITERATURA

Katalog JUGOMARKE

ДОПИСНИЦА - DOPISNICA

PTT arhiv
List FILATELIST
Dnevna štampa

RADOSLAV ZORE
F.D. "ŽELEZNIČAR" BGD

Prim. dr Aleksandar Brusin

ŠTAMPANJE MARAKA

Razvrstavanje jedne poštanske marke predstavlja po nekad veštinu. Nije teško, ako je ona izrađena u jednoj vrsti štampe, ali ponekad je jedan isti motiv štampan različitom tehnikom. Kako svaka štampa ima svoje karakteristike njeno poznavanje je potrebno radi distribucije zbirke, različitog vrednovanja naizgled jedne iste marke i zaštite od mogućeg falsifikovanja. Svaka legalno emitovana marka jednostavno i lako može se identifikovati na osnovu lične karte. Za raspoznavanje njenih opštih i posebnih karakteristika služimo se nacionalnim, evropskim i svetskim katalozima. Pored registarskog broja marke u katalogu, jedan od elemenata marke je i vrsta štampe. To je znak za raspoznavanje posebnog izdanja.

Nećemo se zadržavati na visokim tehničkim dostignućima moderne štampe s primenjenom elektronskom kompjuterizovanom automatizacijom, tehnikom višebojnog laserskog štampanja i drugim sličnim tehničko-tehnološkim postupcima. Zadatak nam je da upoznamo čitaoca sa običnim, jednostavnim tehnološki najčešće korišćenim vrstama štampe, međusobnim razlikama i načinu raspoznavanja, što je preduslov za klasifikaciju i formiranje filatelističke zbirke. Štampa, štampanje predstavlja specifični postupak u kome se boja sa štamparske forme prenosi na podlogu za štampanje delovanjem sile pritiska. To je radni postupak koji se koristi za umnožavanje originala. On zahteva prethodnu pripremu materijala koji se štampa, izradu sloga ili klišea, izradu štamparske forme i pripremu odgovarajućih uređaja i materijala, na kome se štampa.

U grafičkoj struci i delatnosti, pored različitih naziva, klasifikacija štampe, štampanja ima više kriterijuma, ali najčešće se koristi klasifikacija koja je izvršena na osnovu različitih izgleda štampanja i slobodnih površina na štamparskoj formi, pa se tehnika štampe deli na:

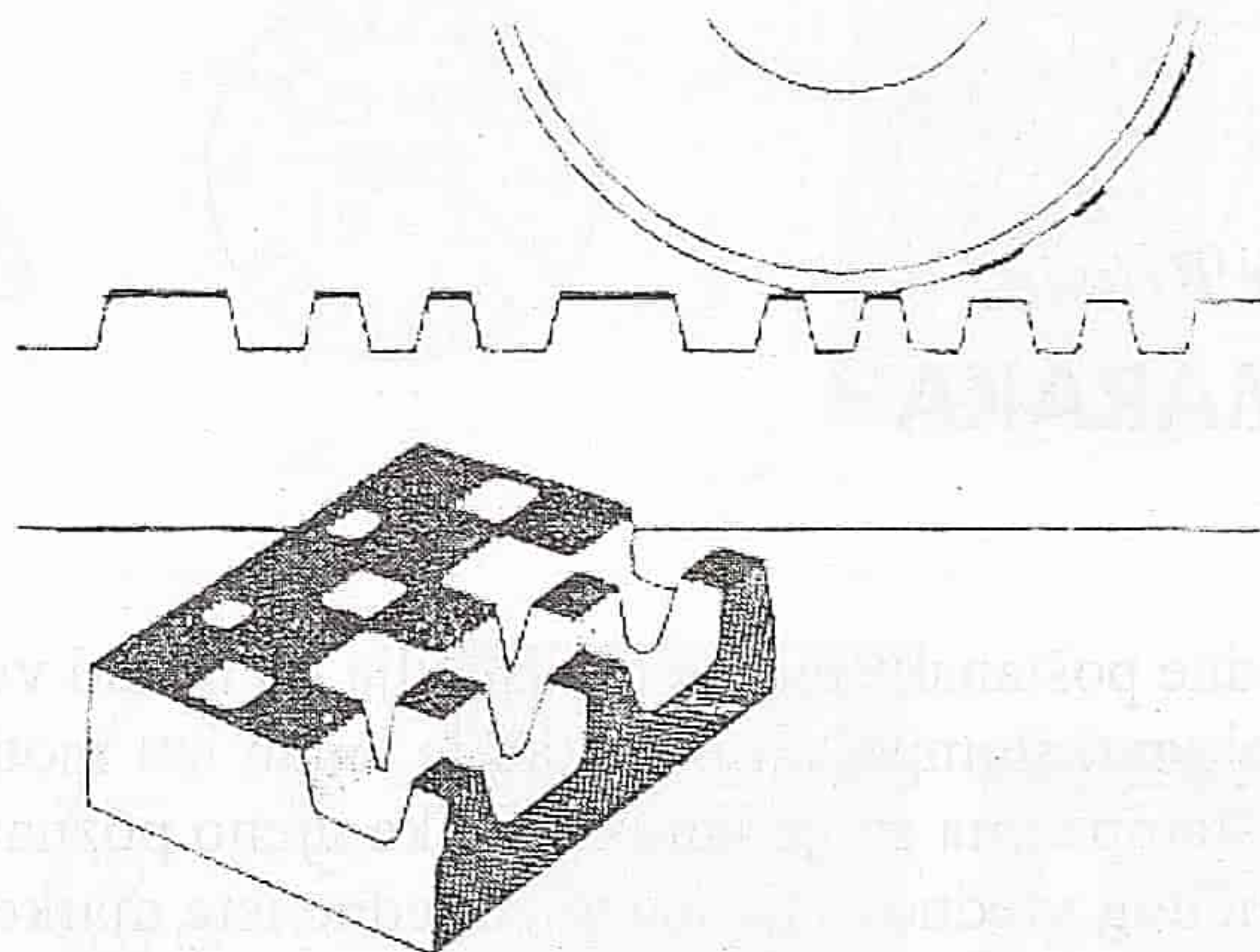
- A. visoku,
- B. ravnu,
- C. duboku i
- D. propusnu-sito štampu, koja se ne koristi za štampanje maraka.

Pored tehnike štampanja, štampu razlikujemo i po načinu otiskivanja: direktno i indirektno, kao i prema obliku štamparske podloge – tabak ili rolna.

A. VISOKA ŠTAMPA ILI KNJIGOTISAK

Samo ime kaže, jer su slova i crtež rađeni na način kojim se štampaju knjige, novine i dr. Nemci je zovu "hochdruck", Francuzi "typographie", a u našem jeziku – tipoštampa. Dobila je ime po štamparskoj formi u kojoj su štamparski elementi ispupčeni, a slobodne površine udubljene. Posebni postupci ove tehnike su: tipoštampa, fleksografija i dr. U tehnici visoke štampe otisak se dobija sa uzdignutih, reljefnih površina štamparske forme. Pored uzdignutih, ispupčenih elemenata na štamparskoj formi, razlikuje se tzv. bezlični materijal, slobodne površine, koje su udubljene.

Slika 1. Princip visoke štampe

Na klišeju u knjigotisku, ono čime se štampa je ispupčeno (poštanski i gumeni žigovi) i jakim pritiskom pečat se utisne u papir. Na taj način postaje obojeno ono što je utisnuto, a belo neobojeno, postane ispupčeno. Vidi se to na našim brojnim emisijama Kneževine i Kraljevine Srbije, DFJ "Partizanski motivi" i FNRJ "Dan pobjede 9. maj" 1946. god.

Prilog 1. Poštanske marke u knjigotisku

Otisak dobijen u tehnici visoke štampe raspoznaje se po tome što se na poleđini otisnutog tabaka uočavaju tragovi pritiska. Boja usled pritiska biva potisnuta periferno ispod klišeja, a ivice štampanih površina imaju jači kolorit. Ova štampa, zbog tih karakteristika, razlikuje se od ofseta.

Rasterni knjigotisak (autopsija) je jedna njegova podvrsta u kojoj je slika sastavljena iz tačkica. Brojnošću i gustom, sa manje ili više belog prostora između njih, postižu se harmonični polutonovi i lepša slika.

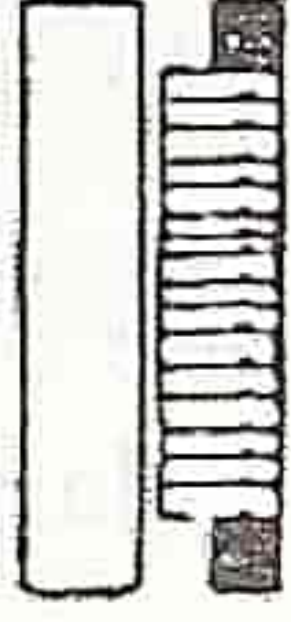
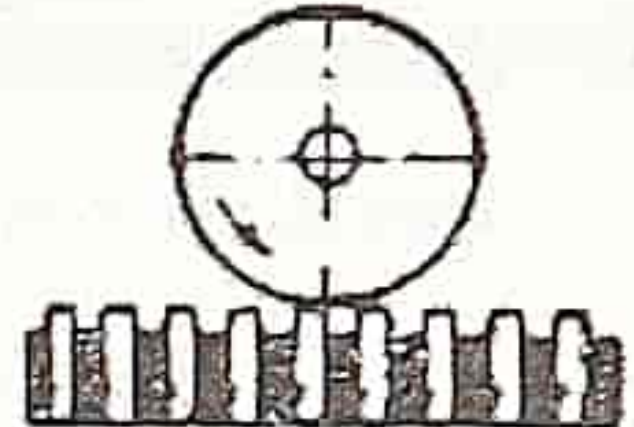
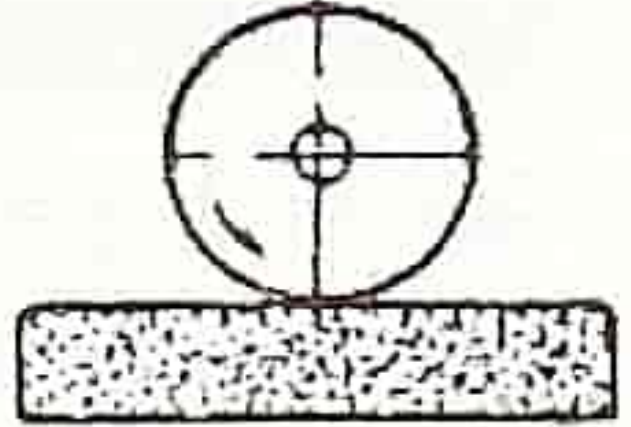
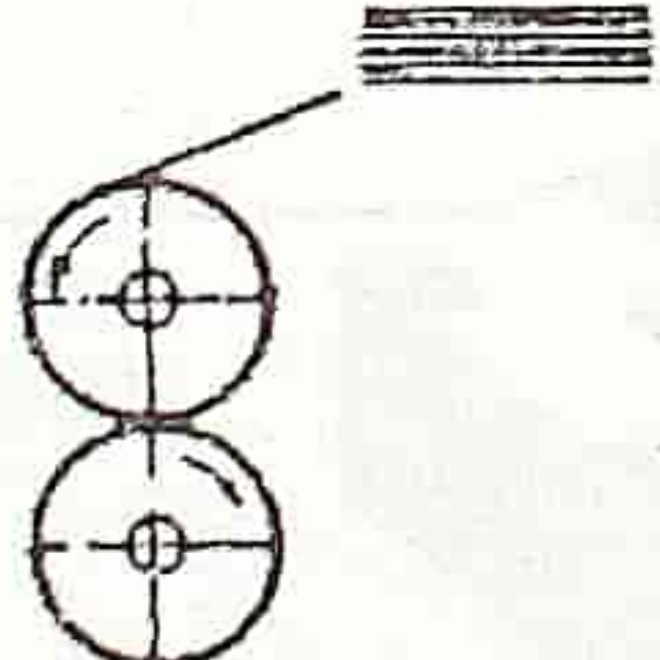
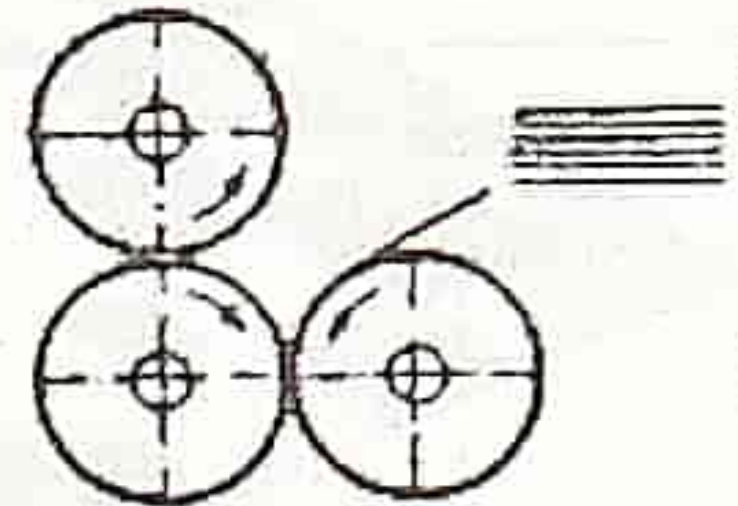
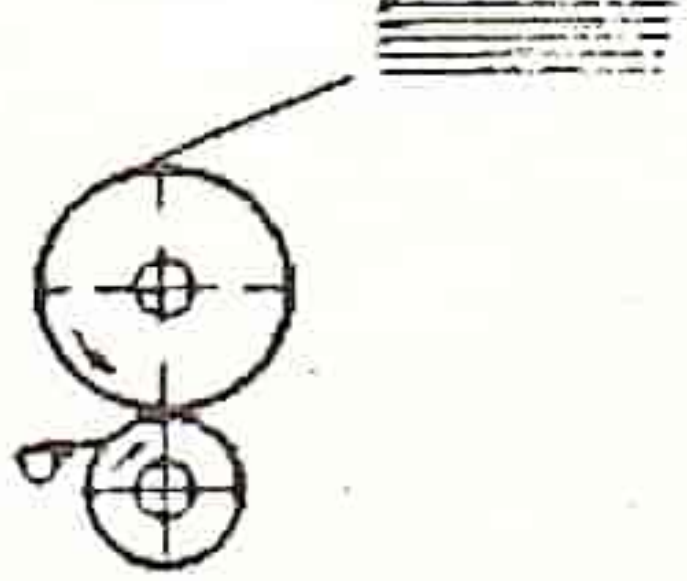
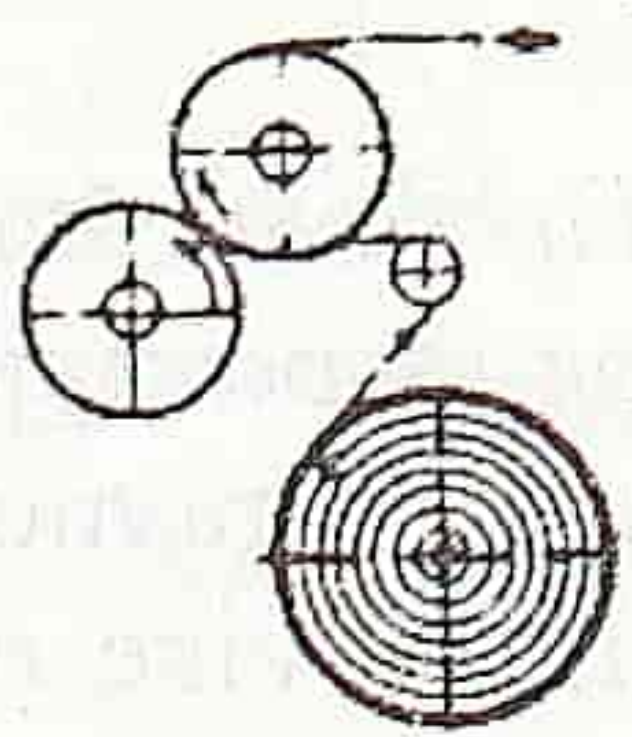
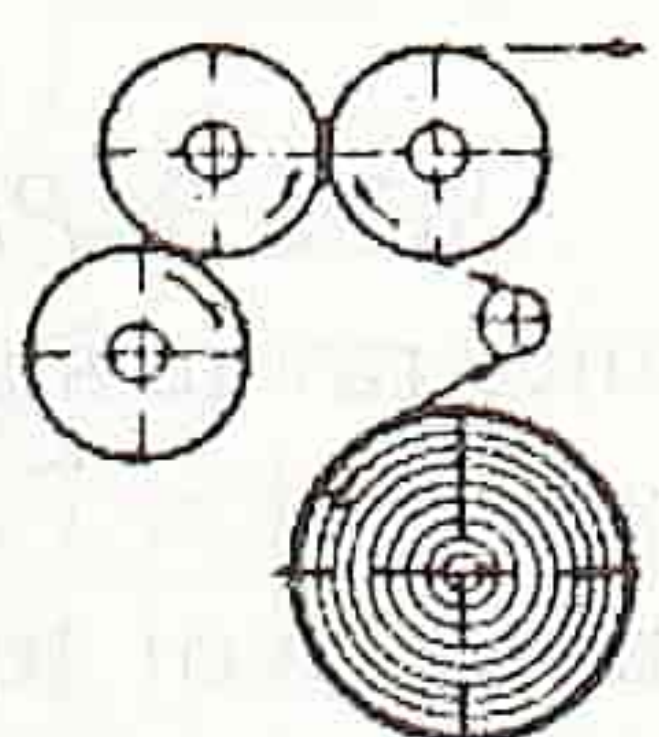
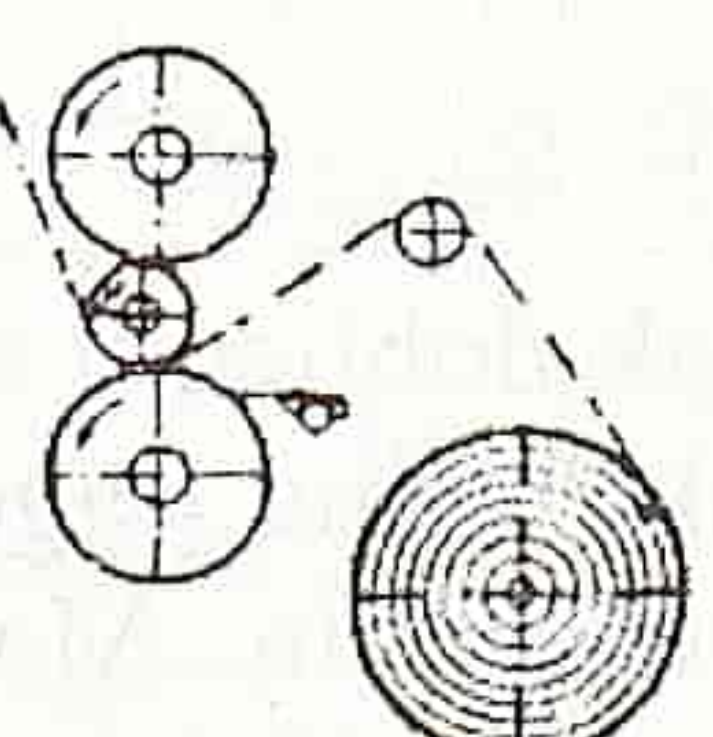

Štamparska forma sadrži slog i kliše. Slog može biti ručni ili mašinski, a kliše se izrađuje od cinka ili fotopolimera, stereotipskih formi od olovnih legura ili plastičnih gumenih formi.

Uređaj za nanošenje boje na štamparske elemente čine: valjak (gumeni ili metalni), uređaj za razribavanje boje (mešanje i bojenje pigmentata i veziva pod visokim rotacionim pritiskom), duktori (dotok boje) i bojanik.

Uređaji za otiskivanje u ovoj tehnici zavise od rešenja konstrukcije forme i dela koji vrši pritisak. Stoga, postoje tri osnovna principa dobijanja otiska:

- pritisak ploče o ploču (zaklopne mašine),
- pritisak cilindra o ploču (cilindrične mašine),
- pritisak cilindra o cilindar (rotacione mašine).

Врста штампарских машина	Висока штампа	Равна штампа	Дубока штампа
Заклопне машине на сат	 1-3000		
Цилиндричне машине на сат	 1-5000	 6-800	
Ротационе машине за штампу из табака на сат	 3-6000	 3-6000	 3-6000
Ротационе машине за штампу из ролне на сат	 12-20000	 10 — 40.000	 10 — 30.000

Slika 2. Osnovne tehnike štampe i štamparske mašine

Za postupke direktnog otiskivanja (tipoštampa i fleksografija), štamparska forma izrađuje se u negativu, a kod indirektnog otiskivanja (leterset), ona je pozitiv (čita se).

B. RAVNA ŠTAMPA

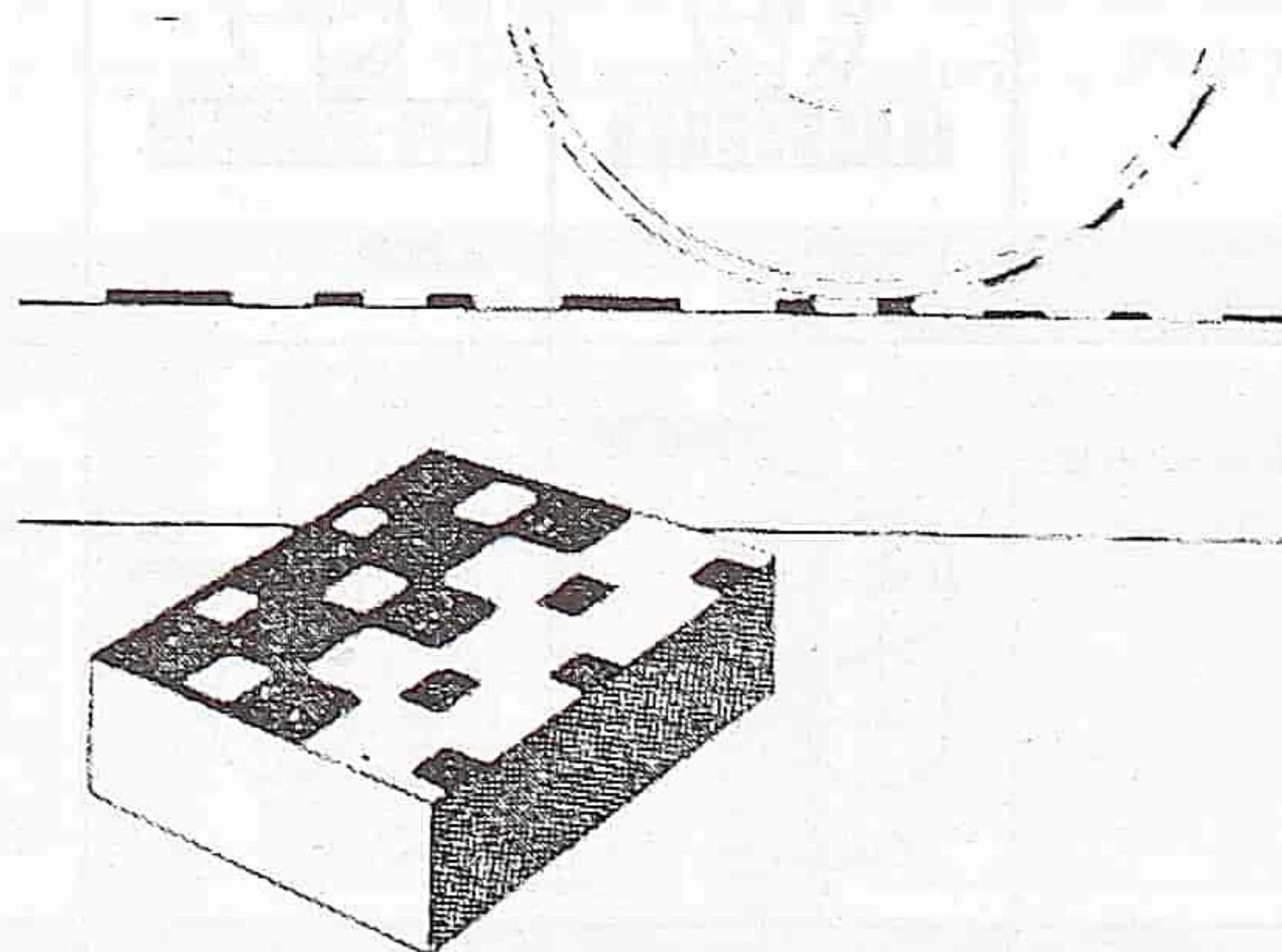
U ovom štamparskom postupku otiskuje se štamparskom formom na kojoj su štampajući elementi i slobodne površine u istoj ravni. Postupci ravne štampe su:

- litografija,
- ofset i
- svetlosna štampa.

Za razliku od visoke i duboke štampe, kod kojih su razlike između štampajućih elemenata i slobodnih površina izražene različitim nivoima (reljefom), štampanje se ovde obavlja na principu hemijskih i fizičkih karakteristika štamparske forme i upotrebljenih materijala za štampu. Štampajuće površine su hemijski tako obrađene da su dobile svojstvo da primaju masnu boju, dok slobodne površine imaju suprotni efekat - primaju vodu, a odbijaju boju. Međutim, odbijanje masne boje i vode obezbeđuje normalno otiskivanje teksta i crteža sa ravne štamparske forme na podlogu za štampanje. Antagonizam masne boje i vode prvi je iskoristio pronalazač litografije Alojz Zenefelder 1796. godine.

Uređaje za nanošenje boje na štampajuće elemente čini sistem valjaka kojima se boja razribava, duktor i bojanik. Uređaji za vlaženje sastoje se od sistema valjaka i korita za vodu.

Prenošenje boje sa štamparske forme na podlogu (otiskivanje) može biti direktno (litografija i svetlosna štampa) i indirektno (ofset). U direktnom otiskivanju štamparska forma je negativ – ne čita se, dok je u indirektnom postupku pozitiv – čita se.

Slika 3. Princip ravne štampe

Otisak dobijen u tehnici ravne štampe raspoznaje se po tome, što na poleđini otisnutog tabaka nema tragova pritiska. Priliv boje ravnomeran je po celoj površini štampajućih elemenata. Mašine u ovoj tehnici zavise od oblika i dela koji je nosilac štamparske forme i dela kojim se vrši pritisak. Razlikujemo dva osnovna principa otiskivanja:

- pritisak cilindra o ploču i
- pritisak cilindra o cilindar.

Materijali za izradu štamparske forme menjali su se sa razvojem ravne štampe. Od pronalaska litografije do danas u ovu svrhu upotrebljavani su: kamen, staklo, PVC papir, aluminijum i cink, koji se koriste pojedinačno kao monometalne ploče ili kao višemetalne u kombinaciji sa bakrom, hromom, antikorozivnim čelikom i dr. Ove štamparske forme dobijaju se direktnim snimanjem ili kopiranjem sa kopirnih predložaka.

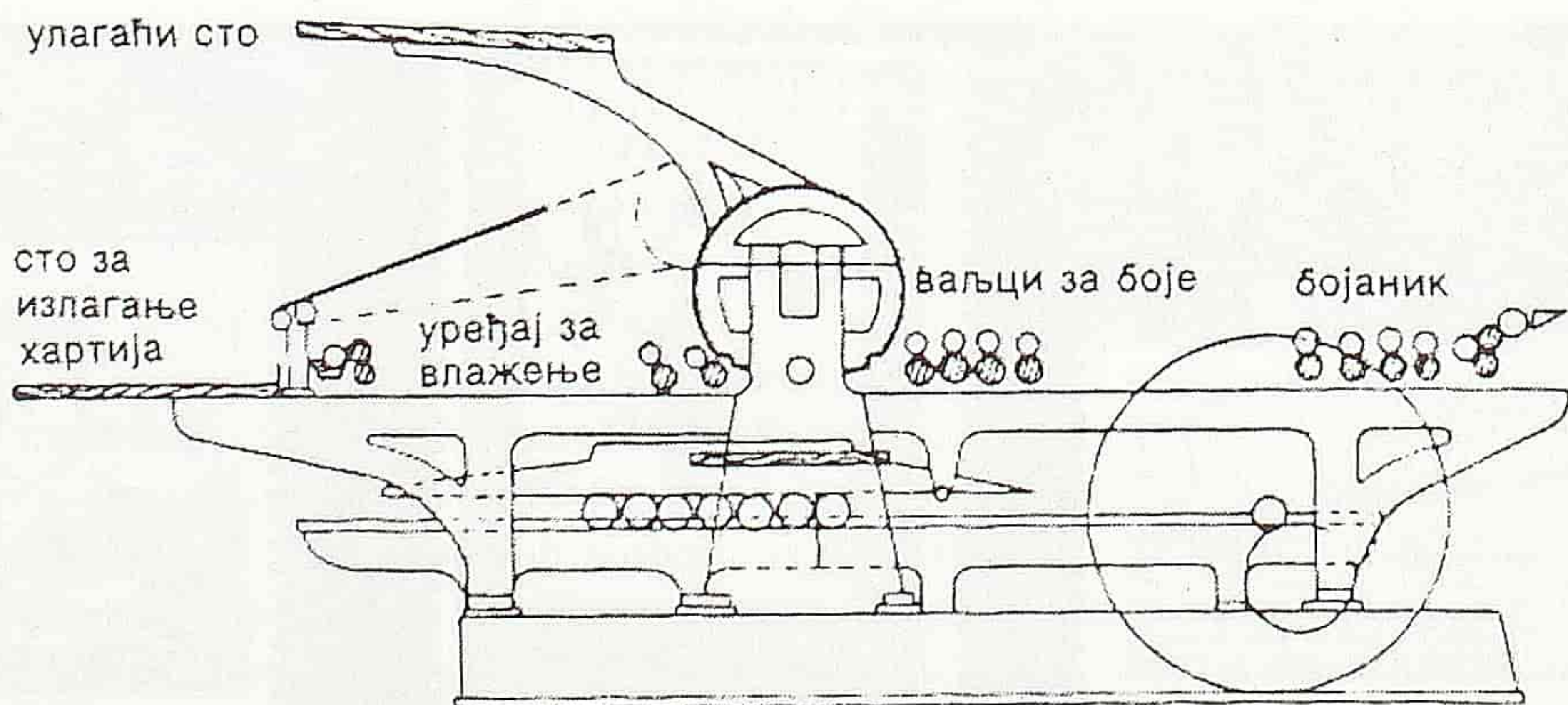
Litografija predstavlja klasičan način ravne štampe. Ime potiče od grčke reči Lithos-kamen i Grafein-pisati. Pre uvođenja ofset mašina radilo se na litografskom kamenu (vrsta krečnjaka). Otuda i naziv litografija ili kamenotisak.

U početku bio je to način umnožavanja sa uglačanih ploča mekog kamena. Kasnije, litografski kamen zamenjen je cinkanim i aluminijumskim pločama. U ovom postupku, crtež se nanosi na kamen direktnim tušem, kredom ili preslikavanjem preko specijalnog papira (papir za pritisak). Postupak otiskivanja je direktan, jer su slika i tekst u negativu – nečitljivi. U novije vreme koristi se fotomehanički postupak – fotolitografija. Dobijeni otisak nije izdignut, reljefan, niti udubljen, već gladak, potpuno ravan. Primeri takve tehnike su na primer Provizorno pokrajinsko izdanje za Sloveniju iz 1919. godine tzv. Verigari ili izdanje Kneževine Crne Gore iz 1897. godine, povodom 200-godišnjice dinastije Petrović.

Prilog 2. Poštanske marke u kamenotisku

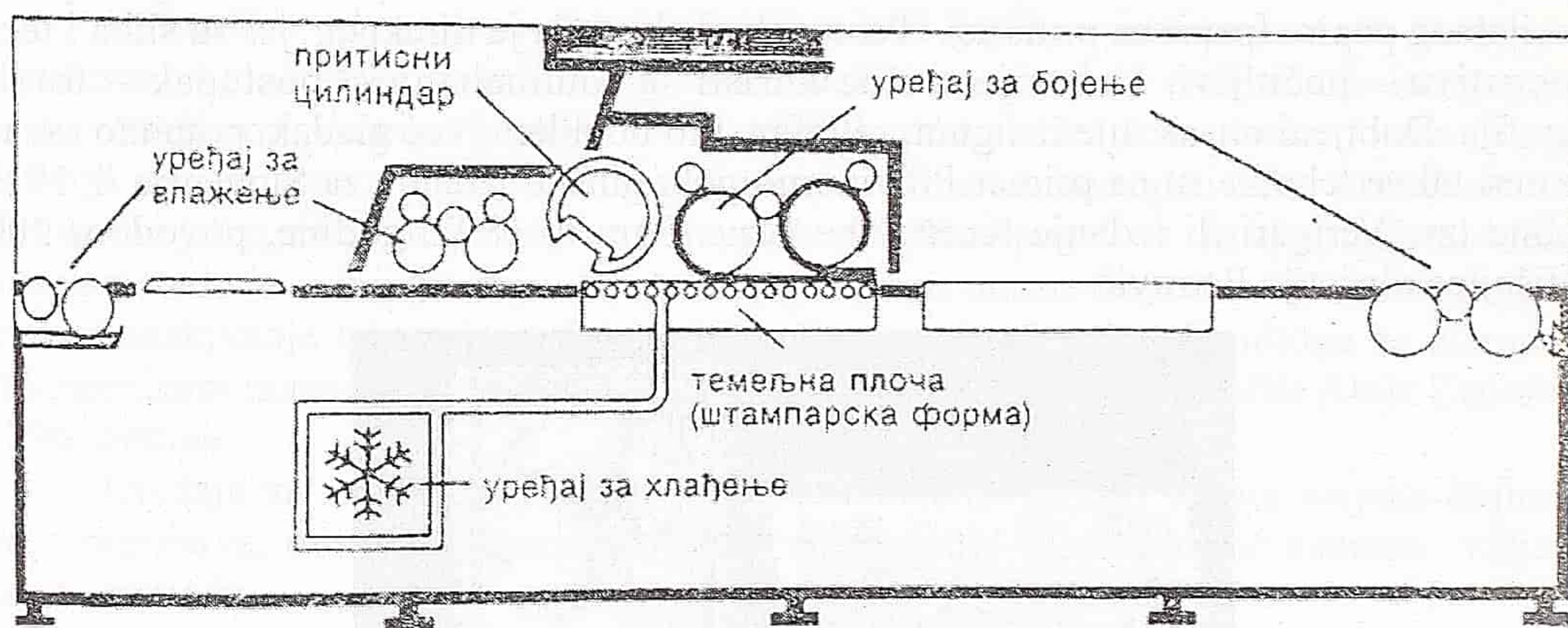
Litografske prese imaju uređaj za vlaženje i nanošenje boje, sastavljen od valjaka presvučenih kožom ili gumom. Postupak za dobijanje otiska je sledeći: kamena ploča, koja služi kao štamparska forma, navlaži se prvo vodom i na nju se potom nanosi boja. Na ovakvu formu postavlja se papir, a preko njega karton. Posle pripreme, otiskuje se pritiskom litografske prese.

Slika 4. Litografska brzohodna presa

Ofset štampa predstavlja podvrstu ravne štampe, koja je danas najviše u upotrebi. Naziv dolazi od engleske reči "off set" (preneti, skinuti). Ova tehnika delimično je slična sa litografijom, jer se radi o ravnoj štampi, ali se i razlikuje. To je indirektni, posredni postupak štampanja, baziran na rotacionom principu sa tri cilindra. Na jednom je štamparska forma, drugi je presvučen gumenom presvlakom i ima posredničku ulogu, da preuzme obojene slike sa štamparske forme. Treći cilindar ima podlogu za štampanje. Svojom površinom pritiska gumeni cilindar i sa njega preuzima obojen sadržaj štamparske forme, otiskujući ga na papir, odnosno podlogu za štampu. Pri tome, ne vrši se praktično nikakav pritisak na papir, tek toliko da boja sa valjka pređe na njega i ostavi ravan otisak.

Slika 5. Ravna ofsetna presa

Boja pod gumenim valjkom ne trpi nikakv pritisak, slika je jednaka na svim obojenim površinama, iste je debljine i na ivicama, po čemu se razlikuje od knjigotiska.

Kamenotisak se razlikuje od ofseta po tome što otisak u litografiji daje nejednako obojenu, flekavu površinu. Karakteristike ofset štampe su: mutni otisak punih površina i jasno vidljiva rasterska mrežica, autopsija (otisak na mrežici). Danas, u tehnici ofseta, da bi se postigli i dobili fini prelive, kod punih obojenih površina, rastavljaju se u gusto izukrštane crte i tačke rastera, dajući slici polutonove.

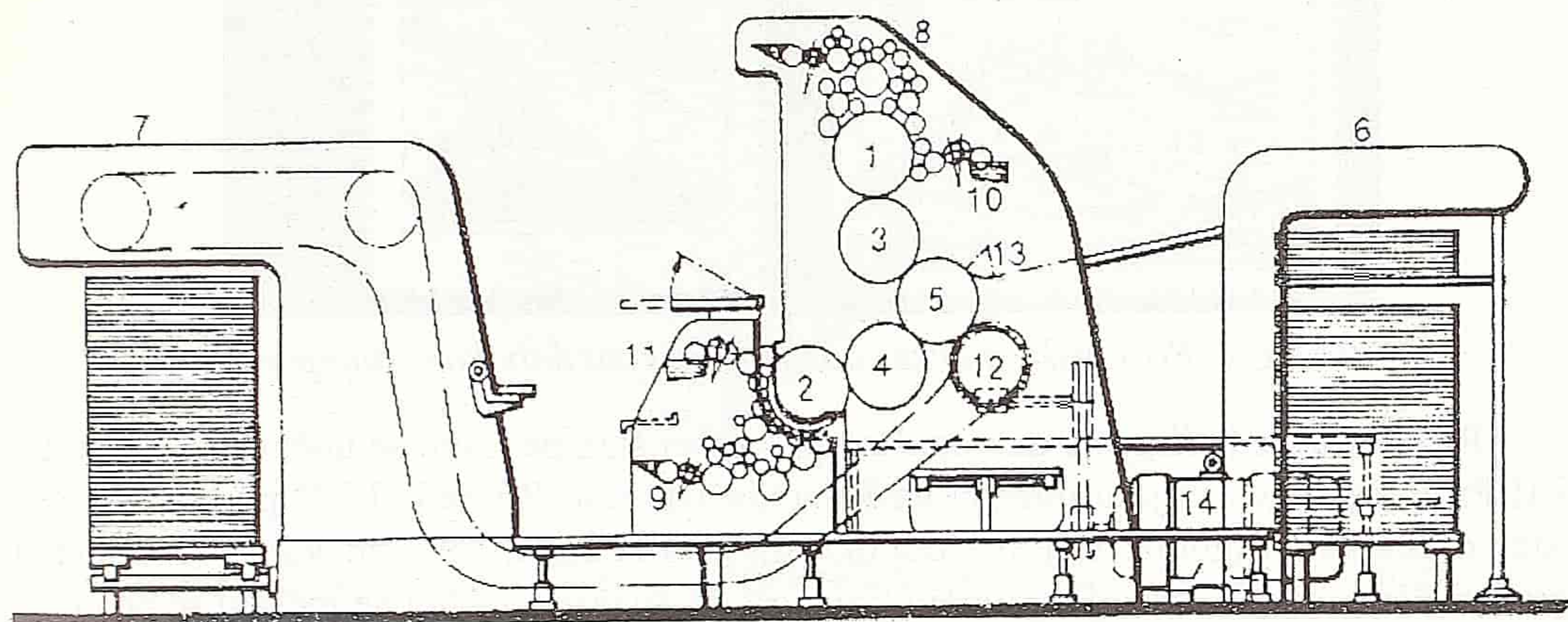
Primeri takve štampe su: "Omladinska pruga Brčko-Banovići" iz 1946, "Dan fiskulturnika u Beogradu" 1947, "Dunavska konferencija" 1948. godine.

Prilog 3. Poštanske marke rađene u ofset tehnici

Konstrukcija ofsetnih mašina prilagođena je rotacionoj štampi, sem ofsetnih presa, koje služe za probne otiske. Obične ofset mašine koriste se za štampanje iz rolni. One mogu biti većeg ili manjeg formata, a prema broju boja u jednom prolazu dele sa na jednobojne i višebrojne.

Slika 6. Dvobojna ofsetna mašina sa visokim stolom za izlaganje

Elementi mašine: 1. i 2. cilindri za ploču; 3. i 4. cilindri za gumu; 5. cilindar za pritisak; 6. aparat za ulaganje; 7. aparat za izlaganje; 8. i 9. uređaj za boju; 10. i 11. uređaj za vlaženje; 12. izlagajući sistem; 13. ulagajući sistem; 14. pogon

Svaka ofset mašina mora imati uređaje za vlaženje i bojenje, zatim aparat za ulaganje i izlaganje.

C. DUBOKA ŠTAMPA

Kao štamparski postupak sastoji se u izradi i otiskivanju štamparskih formi kod kojih su štampajući elementi udubljeni, a slobodne površine ispupčene. Postoje dve vrste duboke štampe i moraju se razlikovati:

- linijska duboka štampa i
- bakrorez za duboku štampu.

Linijska duboka štampa ili bakrotisak. Štamparske forme izrađuju se od bakra ili čelika, a štampajuće površine se izdubljuju ručnim postupkom – graviranjem ili nagrivanjem (ecovanjem). Crtež se urezuje duboko u poliranu bakarnu ploču. Boja ulazi u ureze i od nanosa boje, odnosno dubine, širine i gustine urezanih linija zavisi reljefnost i finoća ove štampe. Pri jakom pritisku na papir, ovaj se utisne u ureze pečata, pri čemu se boja prenese na papir i postane ispupčena-reljefna, suprotno od knjigotiska, po čemu se i razlikuje. Boja je iznad ravni papira, a neštampani delovi ostaju ravni. U knjigotisku slučaj je obrnut-papir pre štampe mora da bude vlažan.

Ako je forma u vidu ravne ploče, ona se pre otiskivanja obilno premazuje bojom, zatim se boja uklanja sa ispupčenih slobodnih površina. Ako je forma u obliku cilindra obojavanje se vrši uranjanjem cilindra u korito sa bojom razređenom visokoisparljivim rastvaračima. Višak boje sa slobodnih ispupčenih površina uklanja se čeličnim nožem-rakelom. Otiskivanjem, boja se iz udubljenih površina prenosi na podlogu. Primeri linijske duboke štampe: "Vazduhoplovni slet u Rumi" 1950, "JUFIZ I", "JUFIZ II".

Prilog 4. Poštanske marke rađene linijskom dubokom štampom

Razlika između linijske duboke štampe i ofset štampe jasno se uočava kod maraka I i II Privrede Jugoslavije u odnosu na Privredu III. Kod Privrede I i II pod jagodicom prsta oseća se izdignuta, reljefna duboka linijska štampa, na oznakama vrednosti i slovničkim elementima crteža. Pod lupom linije crteža su jasne, čiste i ne mešaju se pojedini detalji crteža. Kod Privrede III, koja je štampana ofset tehnikom i pored najbolje urađene ploče, boje se mešaju, a detalji crteža nisu odeljeni tako jasno.

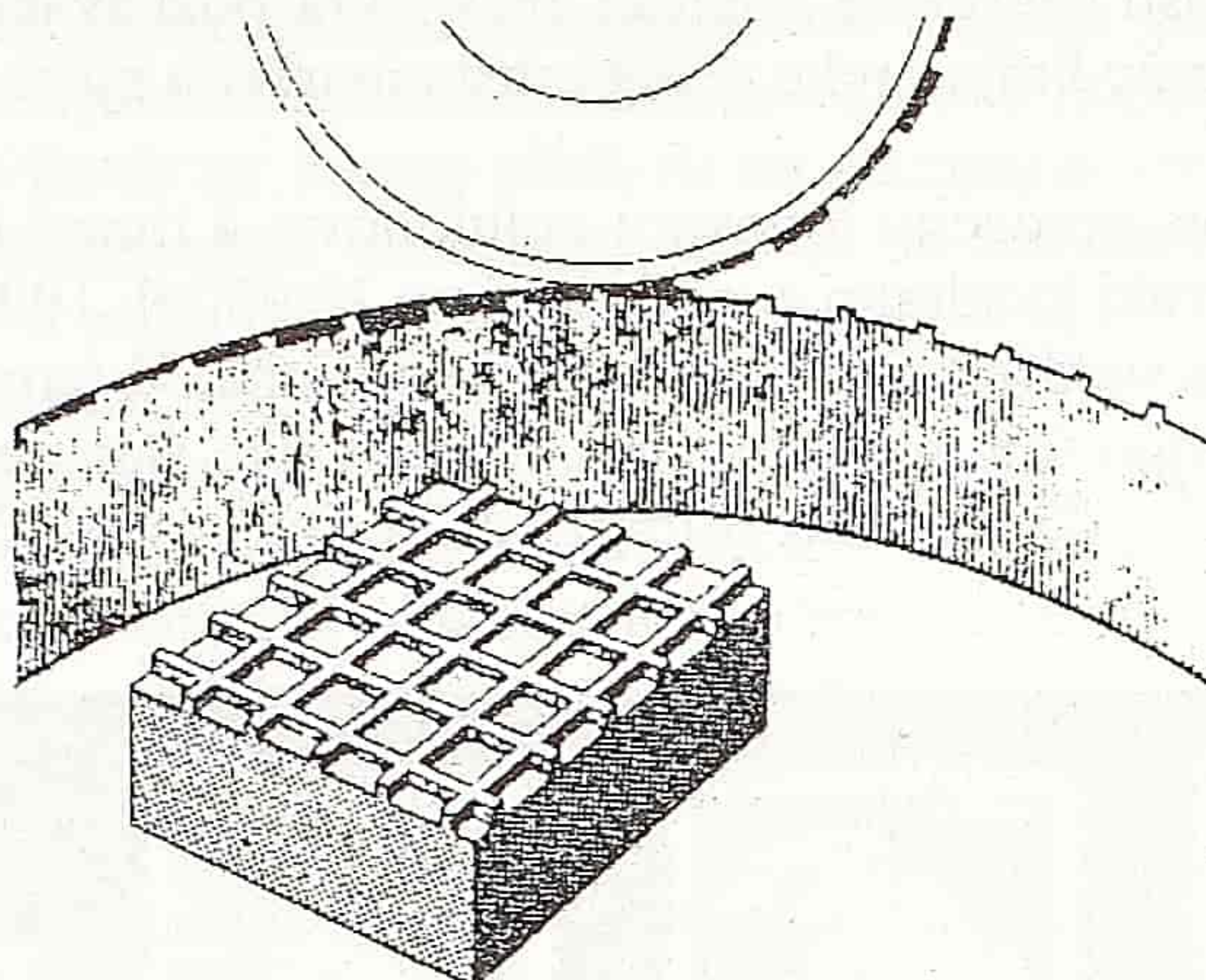
Podvrsta ove štampe je raster duboka štampa ili rasterni dubokotisak. Otisak dobijen ovom tehnikom prepoznaje se po neravnim i krzavim ivicama, zbog rasterskih štampanjućih elemenata. Različite tonske vrednosti originala izražene su na otisku količinski različitim nanosom boje, po čemu je tehnika duboke štampe stekla ugled najkvalitetnije tehnike, kada je u pitanju umnožavanje jednobojnih i višebojnih originala. Stoga se danas sve više koristi u višebrojnoj tehnici i kombinaciji sa drugim vrstama štampe, najčešće kod prigodnih maraka, a ima ulogu postizanja i dobijanja polutonova. Pri ovoj štampi papir, koji se koristi, ne vlaži se. Primer: "75-godišnjica UPU" 1949, "Međunarodne autotrke u Beogradu" 1953. i dr.

Prilog 5. Poštanske marke rađene raster dubokom štampom

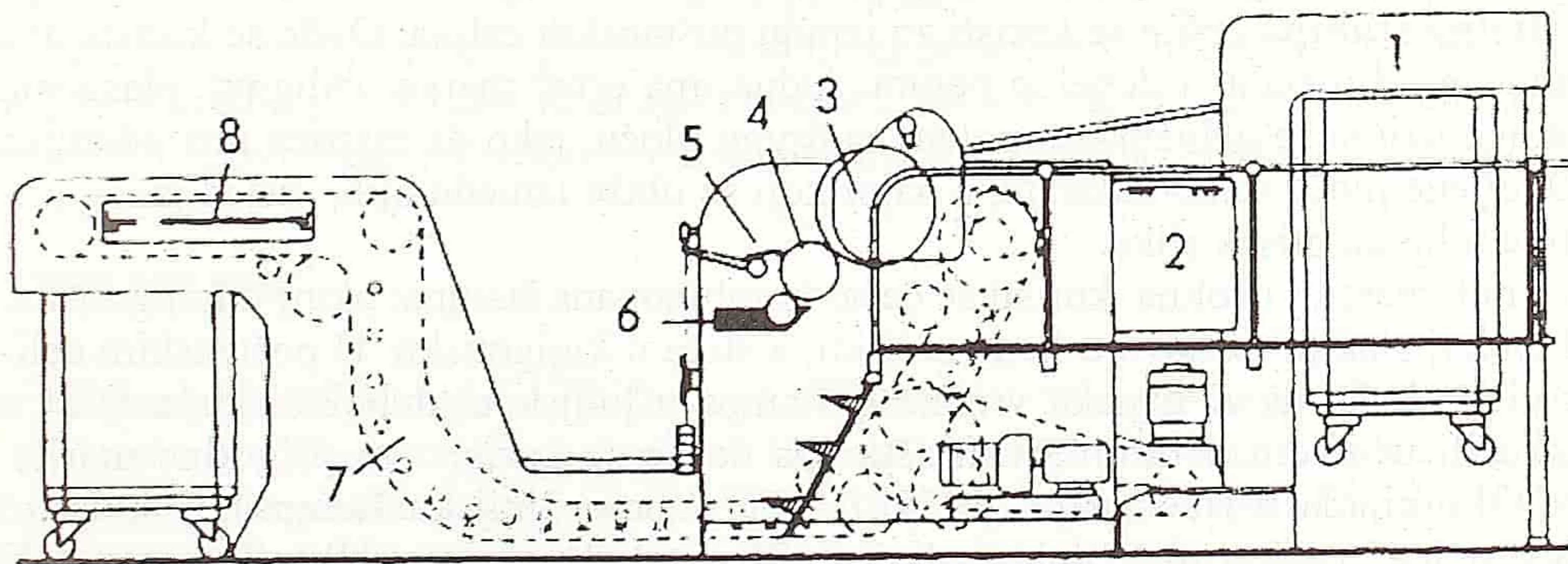
Princip otiskivanja u dubokoj štampi je pritisak cilindra o ploču i pritisak cilindra o cilindar, tj. tabačna i rotaciona štampa iz rolne.

Slika 7. Princip duboke štampe

Bakrorez za duboku štampu – bakroštampa je vrsta duboke štampe, čija je štamparska forma najčešće cilindričnog oblika. Na čelični cilindar elektrohemijским postupkom nanosi se bakarna prevlaka, koja predstavlja štamparsku formu. Različitim postupcima obrade bakarne prevlake formiraju se štampajuće i slobodne neštampajuće površine. Pod pojmom bakroštampe u širem smislu podrazumeva se moderna rasterska bakroštampa, bakrorez, bakropis i heliogravura. Mašine i uređaji, koji se koriste u bakroštampi, razlikuju se u tome da li štampaju za tabak ili za rolnu-rotacija.

Slika 8. Tabačna mašina za duboku štampu

Elementi mašine: 1. aparat za ulaganje; 2. komandni uređaj; 3. pritisni cilindar; 4. temeljni cilindar; 5. čelični nož – rakel; 6. uređaj za boju; 7. tunel za sušenje; 8. aparat za izlaganje

Bakrorez za duboku štampu zove se jednostavnije bakrorez. Ne treba ga mešati sa bakrotiskom. Nemci ga zovu "Rakeltiefdruck", a drugi "Heliogravura". To je moderna štampa sa primenom fotomehaničkih i hemijskih procesa. Slika koja treba da se štampa fotografiše se u gustom rasteru, a zatim kopira na poliranu bakarnu ploču. Hemijским putem, tj. ecovanjem, kiselina dozirano nagriza bakarnu ploču na mestima crteža, stvarajući vrlo plitka ulegnuća u vidu gustih tačkica. Na ploču se nanosi boja, a sa ploče direktno na papir. Štampa u heliogravuri nema plastičan izgled i markantne karakteris-

tike, svojstvene reljefnosti bakroreza. Tipičan znak za raspoznavanje uočava se kroz lupu u vidu fine ukrštene mreže linija preko celog crteža marke, a njena okca su u vidu gustih tačkica (raster).

Mreža omogućava gradaciju tonova u polutonove, a time i harmoničnost slike. U raster heliogravuri na svaki kvadratni santimetar ima 10.000 ili 100.000 kvadratnih polja, a vide se pod lupom na svetlijim i srednje svetlim poljima. U tamnim tonovima, linije i tačkice spajaju se i slivaju u tamne površine. Primeri ove štampe su skoro sva izdanja naše "Faune" i "Flore", "Šahovska olimpijada u Dubrovniku" 1950, kao i emisije "CEPT"-a.

Prilog 6. Primeri štampe u heliogravuri

Teško je razlikovati heliogravuru od ofset tehnike rastera. Međutim kod ove druge tehnike, pod lupom se vide tačkice na svim obojenim površinama crteža marke, jasno odvojene, što kod heliogravure nije slučaj.

Reljefna štampa češće se koristi za izradu poštanskih celina. Ovde se koriste dve ploče izrađene od metala i debelog papira. Jedna ima crtež marke, izdignut, plastičan. Otisak od nje uzima se galvanskim putem za drugu ploču, tako da matrica ima udubljen izgled. Dobijene ploče se podudaraju, a papir koji se ulaže između njih, usled jakog pritiska dobije reljefan otisak slike.

U izradi maraka i celina koristi se često kombinovana štampa: okvir u knjigotisku, a lik u dubokoj štampi; osnova u kamenotisku, a slika u knjigotisku. U poštanskim celiinama češći je slučaj da se oznaka vrednosti štampa u linijskom dubokotisku, a tekst u knjigotisku ili u ofsetu. Kombinovana štampa češće se koristi za prigodne marke. Primeri: "Olimpijada u Helsinkiju" 1952. (ofset+duboka linijska štampa); "Skulpture Ivana Meštrovića" 1963. (ofset+duboka linijska štampa); "Jugoslovensko slikarstvo XIX veka" 1968. i 1969. (heliogravura+linijska duboka štampa).

Prilog 7. Poštanske marke rađene kombinovanim tipom štampe

Štamparska ploča. Za štampu je neposredno i blisko vezan pojam štamparske ploče ili štamparske forme. Svaki način štampe zahteva različitu štamparsku ploču. Današnja štampa obavlja se na ravnoj ploči ili na štamparskom valjku. Kod štampe u knjigotisku, graver izrađuje samo osnovni pečat i on se umnožava stereotipijom ili galvanoplastikom. Osnovni pečat utiskuje se u meki metal, vosak ili deblji meki papir, radi dobijanja negativnog otiska, odnosno matrice. Novoizliveni pečati, u takvoj matrici, spajanjem formiraju štamparsku ploču. Izlivanje i umnožavanje u matrici legure olovo-antimon zove se stereotipija. Matrice od voska ili metala potapaju se u galvansko kupatilo, gde će putem jonizacije stvoriti navlaku od bakra na matrici katode, identičnu sa osnovnim pečatom. Ovi se ispune legurom olovo-antimon i tako se dobiju galvanosi-galvanotipovi. Njihovim spajanjem dobija se štamparska ploča ili forma knjigotiska, poznatija pod imenom "kliše".

Za linijsku duboku štampu osnovni pečat se radi u čeliku-čelikorez, danas češće u poliranu ploču bakra-baktotisak. Crtež leži u dubinama ureza bakarne ili čelične ploče, koja je u veličini marke. Matrica se pravi jakim utiskivanjem u meki čelik, koji kaljenjem očvrstne. Ponovnim otiskivanjem u veću ploču mekog čelika onoliko puta, koliko maraka treba da sadrži štamparski tabak dobija se umnožena štamparska ploča, koja kaljenjem postane čvrsta. Kod kamenotiska umnožavanje se obavlja pomoću naročitog papira na koji se prenosi slika sa litografskog kamena, a sa ovoga na kamenu ploču u boji maraka budućeg tabaka.

Sa gotovim pločama vrše se probe i korekture na celim tabacima, a potom se pristupa štampi.

Štamparske ploče su ravne ili cilindrične, a veličina tabaka zavisi od mogućnosti mašine i cilja koji se želi postići. Tabak može da sadrži manji ili veći broj maraka, a u novije vreme štampaju se i tabačići, sastavljeni od jedne ili manjeg broja maraka, iste ili različitih vrednosti, u istim ili drugim bojama, širokih rubova sa prigodnim natpisima, a zovu se blokovi. Emituju se kao spomen ili prigodna izdanja, zupčani ili nezupčani.

LITERATURA

1. D. Đorđević, M. Kovačević, T. Tatić, B. Filipesko, V. Konstantinović: Tehničko-tehnološka priprema grafičke proizvodnje (štampa). Udžbenik II za III i IV razred srednje grafičke škole;
2. B. S. V.: O raznim vrstama štampanja. "Filatelista", 1-2, 10/11, V, 1953. (Zmaj, Novi Sad);
3. Katalog poštanskih maraka jugoslovenskih izdanja, izdanje 1991. godine (Forum, Novi Sad);
4. V. Ercegović: Nešto o tome kako se štampaju marke. "Filatelija" 9-10, 159/61, XII, 1952, FSH, Zagreb;
5. E. Mueller: Kako sakupljati marke (treće izdanje, prevod), vrsta štampe, 63-75, 1959. (BIGZ, Beograd);
6. A. Petrović: Uputi u filateliju, izrada maraka. "Filatelista", 7, 222/24, II, 8, 248/50, II, 1950. (Zmaj, Novi Sad).

VESTI O RADU SAVEZA, NJEGOVIH ORGANA I DRUŠTAVA

Treća sednica predsedništva SFS novog saziva

3. oktobra 2006. godine održana je treća redovna sednica predsedništva Saveza filatelista Srbije, na kojoj su razmatrana brojna pitanja iz rada naše organizacije.

Pažnju prisutnih posebno je privukla tema predstojećeg kongresa FIP-Svetske filatelističke federacije, koji će se održati za vreme Svetske filatelističke izložbe u Malagi od 8. do 14. oktobra 2006. godine. Naš delegat na tom kongresu, dr. J. Veličković, upoznao je prisutne sa dnevnom redom kongresa, a naročito sa predlozima Evropske filatelističke federacije-FEP za izmene Statuta FIP, kao i u vezi sa izborom predsednika FIP. Naravno, centralno pitanje u radu kongresa za nas predstavlja formalizovanje statusa našeg Saveza filatelista Srbije, kao punopravnog člana. Naš savez je inače, izvestio rukovodstvo FIP o donetim odlukama o gašenju AFSCG i statusu Srbije, kao njenog sukcesora u međunarodnim filatelističkim organizacijama. Dade su informacije o narednim svetskim filatelističkim izložbama, za koje su stigli pozivi, a odnose se na 2008. godinu. O izložbi u Sankt Petersburgu 2007. godine, nemamo još nikakvih informacija, niti poziv. Skup je obavешten o predstojećem kongresu FEP, koji će se održati 17. novembra ove godine za vreme Svetske filatelističke izložbe BELGICA 2006 u Briselu. Predsednik našeg saveza prisustvovaće ovom kongresu, a jedna od tačaka dnevnog reda biće i prijem Srbije u FEP.

Na predsedništvu je podneta informacija o daljem toku razgovora sa PTT Srbija o dugoročnoj saradnji i donatorstva. Informaciju o tim razgovorima podneo je P. Antić, ukazujući da je u razgovoru sa generalnim direktorom Pošte razmotren čitav niz pitanja, počev od finansiranja redovne aktivnosti Saveza, do organizovanja nacionalnih i drugih filatelističkih izložbi. Pokazano je zanimanje za neposredno učešće u radu naših organa. Gospođa Gordana Krmeta predložena je za naše predsedništvo, te je u nastavku razmatranja odlučeno da se imenovanu kooptira u naš dalji rad. Istovremeno, imenovan je inicijativni odbor od 3 naša člana i 1-2 predstavnika Pošte, koji bi trebalo da pripreme glavne elemente naredne nacionalne izložbe SRBIJAFILA XIV. Dat je predlog sa kojim treba upoznati drugu stranu, da naši predstavnici budu u komisiji za predlaganje izdanja

poštanskih maraka. U okviru ove tačke dnevnog reda predsedništvo je upoznato sa predlogom Sporazuma o dugoročnoj poslovnoj saradnji i sponzorstvu, koji je upućen Pošti na razmatranje.

Predsedništvo je upozanato sa trenutnim ekonomsko-finansijskim stanjem saveza, uz komentar predsednika da ne možemo biti zadovoljni situacijom, jer ostaje niz pitanja na koja se moraju dati određeniji odgovori u narednom periodu, kao što je rad kancelarije, visoki troškovi zakupa uz minimalno korišćenje prostora, što je na duži rok neodrživo, kao i niz drugih pitanja. Uбудuće treba sve troškove držati na minimumu, sve do definisanja naše ukupne pozicije s Poštom. Što se tiče novčanih pozajmica od strane nekolicine članova organizacije, ocenjeno je da je potrebno bar jedno produženje na naredna 3 meseca, računajući od sredine oktobra ove godine.

Predsedništvo je zaključilo da bi naredni broj našeg glasila trebalo da se pojavi u organizaciji dosadašnjeg privremenog redakcionog odbora, koji je priredio prethodni broj časopisa, a u očekivanju da će to pitanje od iduće godine biti trajnije rešeno kroz organizaciju Pošte i putem njihove pripreme i štampanja. Konačno imenovanje Redakcionog odbora časopisa na taj način se odlaže do daljeg.

Predsedništvo je obavesteno da je postupak formalnog gašenja AFSCG započet, ali da će svakako potrajati neko vreme, prema postupku i proceduri, koje odredi nadležno ministarstvo Vlade Srbije. Po našem saznanju AFSCG nema nikakvih dodatnih novčanih obaveza, niti je o njima bilo reči niti pomena u zapisniku sa zajedničkog sastanka predsedništva AFSCG i dva nacionalna filatelistička saveza 8. jula ove godine, kada je doneta odluka o njenom gašenju.

Svetska filatelistička izložba u Vašingtonu

Za prethodni broj našeg časopisa nismo raspolagali izveštajem našeg komesara na ovoj izložbi, ali je u međuvremenu izveštaj komesara T. Katurića obezbeđen i prikazan u rubrici Vesti sa domaćih i međunarodnih izložbi, kongresa i drugih skupova.

Svetska filatelistička izložba i kongres Svetske filatelističke federacije u Malagi

U Malagi, Kraljevina Španija, od 8. do 14. oktobra ove godine održana je Svetska filatelistička izložba ŠPANIJA 06. Srbija i Crna Gora, kao zajednički savez, učestvovala je sa brojnim izložcima i veoma zapaženim rezultatom. Opširan izveštaj našeg komesara na izložbi Z. Stepanovića u rubrici Vesti sa domaćih i međunarodnih izložbi, kongresa i drugih skupova.

Za vreme Svetske filatelističke izložbe u Malagi održan je kongres Svetske filatelističke federacije, u čijem radu je učestvovao i naš delegat dr. J. Veličković. Izveštaj o radu kongresa i donetim odlukama u istoj rubrici. Srbija postaje punopravni član FIP.

20. jubilarni sajam pronalazaštva "Teslafest" u Novom Sadu

U Novom Sadu od 15. do 20. oktobra održana je jubilara smotra inovacija TESLAFEST uz učešće Saveza filatelista Vojvodine. Prikaz "Teslafesta" u prilogu I. Tangla u rubrici Vesti sa domaćih i međunarodnih izložbi, kongresa i drugih skupova.

Sporazum o dugoročnoj saradnji sa FD Banja Luka, Republika Srpska

Na poslednjoj sednici predsedništva SFS rasmatran je predlog Sporazuma o dugoročnoj saradnji između našeg saveza i Filatelističkog društva Banja Luka, koji su predložili kolege iz Republike Srpske. Postupajući po sugestiji ima predsedništva ovaj predlog je dopunjen i izmenjen adekvatnijim formulacijama pojedinih odredbi sporazuma. Krajem oktobra predsednik i sekretar našeg saveza razgovarali su sa gosp. Ž. Katalinom i njegovim saradnicima u Beogradu i tom prilikom zaključen je Sporazum o dugoročnoj saradnji. Taj sporazum pruža dobru osnovu za unapređenje naših prijateljskih odnosa i saradnje. Sporazumom je predviđeno da se za svaku aktivnost, koja se dogovara, zaključuje poseban ugovor.

Svetska filatelistička izložba i kongres Evropske filatelističke federacije u Briselu

Za vreme Svetske filatelističke izložbe omladinske filatelije BELGICA 06 u Briselu, Belgija, održan je 17. novembra kongres Evropske filatelističke federacije – FEP. Na samoj izložbi nije bilo naših predstavnika. Predsednik našeg saveza na kongresu je predstavljao Srbiju, a od strane kolega iz Crne Gore bio je ovlašćen da zastupa i Crnu Goru. Slede izveštaji o kongresu i izložbi od strane Đ. Radičevića i A. Krstića u već pomenutoj rubrici Vesti

Uskoro vesti o obnavljanju Filatelističke izložbe balkanskih zemalja BALKANFILA

Prema poslednjim informacijama dobijenim uoči predaje u štampu ovog broja časopisa, na inicijativu Filatelističkog saveza Turske verovatno bi se od iduće godine obnovili održavanje filatelističke izložbe balkanskih zemalja – BALKANFILA. Turska se kandidovala za prvu narednu izložbu koja će se održati u Istanbulu krajem oktobra ili početkom novembra 2007. godine. Ljubaznošću Filatelističkog saveza Bugarske 8. decembra zakazan sastanak predstavnika nacionalnih saveza balkanskih zemalja u Sofiji, na kome će se razgovarati o obnavljanju bliskih veza i kontakata balkanskih filatelističkih saveza i ponovnom uspostavljanju stalne filatelističke izložbe BALKANFILA.

VESTI SA MEĐUNARODNIH FILATELISTIČKIH IZLOŽBI, KONGRESA I DRUGIH SKUPOVA

Filatelistička izložba i prezentacija izdanja "Nikola Tesla" u Novom Sadu u povodu održavanja 20. jubilarnog Sajma inovacija TESLAFEST

U Novom Sadu je od 12 do 15 oktobra održana jubilarna 20. smotra pronalazaštva i inovacija TESLAFEST, ove godine u znaku jubileja 150 godina od rođenja genijalnog naučnika. Kako je čitava 2006. proglašena u Srbiji godinom Nikole Tesle bilo je prirodno da se na svaki način prikažu njegov život i stvaralaštvo. Tako je u centralnom prostoru I sprata SPC Vojvodina u Novom Sadu, gde se manifestacija održavala, dominirala kružna postavka panoa sa reprintima razglednica i dokumenata prateći životni put Tesle, dok je u centru kruga prečnika desetak metara prikazana maketa biste.

Savez filatelista Vojvodine je, u saradnji sa organizatorom manifestacije **Savezom pronalazača i inovatora Vojvodine** iz Novog Sada, učestvovao na TESLAFESTU na više načina.

Montirana je prigodna izložba na kojoj su eksponate prikazali gg. **Husein Čamdžić** – dve vitrine koje su sadržale isključivo materijal na temu života i dela Nikole Tesle i **Zlatimir Maljica** – prigodno proširenim CM eksponatom *Znameniti ljudi* putem desetak odabaranih listova posvećenih Nikoli Tesli. A na prve dve vitrine izložena je prezentacija skoro svih izdanja Jugomarke iz maja 2006. godine iz opusa gde **Marine Kalezić** na temu Nikole Tesle. Pozicija vitrina sa eksponatima filatelije, između amfiteara, gde je bilo svečano otvaranje i VIP salona, bila je vrlo dobra i uočljiva. Tokom svih dana bilo je organizovano dežurstvo ili prisustvo nekog od filatelista i svi svedoče o velikom zanimanju i interesovanju posetilaca.

SF Vojvodine i organizator su priredili prigodan filatelistički koverat i prigodan filatelistički žig koji je bio u upotrebi na dan otvaranja 12. oktobra 2006. na pošti 21 Novi Sad u prostoru SPC Vojvodine. Poseban povod ovom prigodnom izdanju je 70-godišnjica **proglašenja Nikole Tesle počasnim građaninom Novog Sada, Ovakvu odluku većnici grada Novog Sada sa gradonačelnikom g. Brankom Ilićem na čelu**

doneli su u povodu 80. rođendana Nikole Tesle, na svečanoj sednici 10. jula 1936. godine, čime je Novi Sad postao prvi i jedini grad u svetu koji je znamenitom naučniku odao ovakvu počast. Tokom ovogodišnjeg 20. TESLAFESTA promovisana je i posebna monografija o ovom događaju koja sadrži i tek nedavno otkrivene originalne dokumente.

Svečanom otvaranju prisustvovali su filatelisti članovi Saveza filatelista Vojvodine i Društva filatelista Novog Sada, te pojedinci iz okolnih mesta (Sr. Kamenica, Sr. Karlovci, Vrbas).

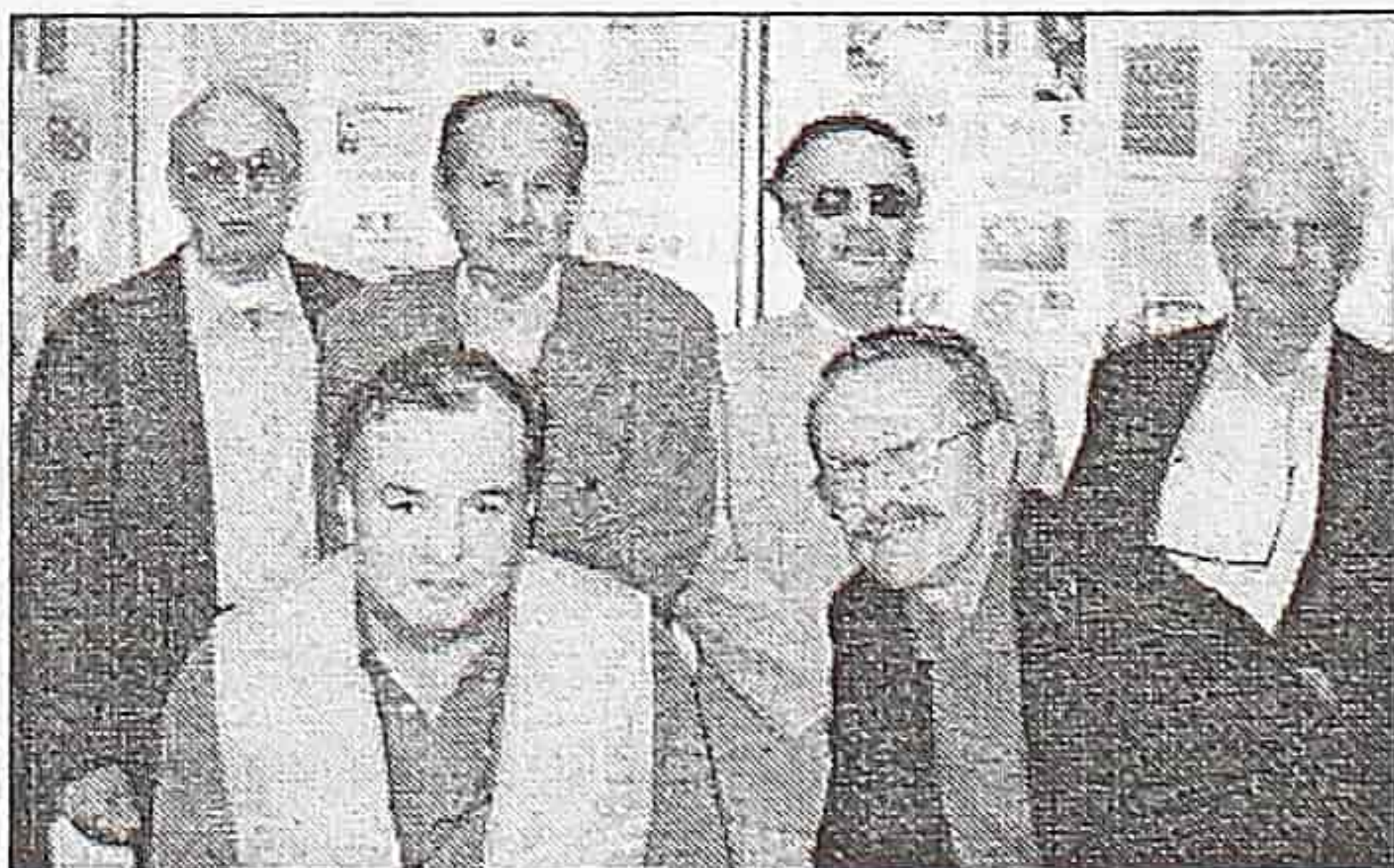
Posebno raduje što su se i predsednik i sekretar Saveza filatelista Srbije gg. **Đorđe Radičević** i **Slobodan Meandžija** odazvali pozivu organizatora i SF Vojvodine smatrajući potrebnim da i lično prisustvuju svečanom otvaranju i uopšte ovom događaju i tako podrže filatelistički deo manifestacije.

Nažalost to se ne može reći za Jugomarku i predstavnike Pošte.

Nije primećeno prisustvo nikog od njihovih zvaničnika ili predstavnika. Niti Pošta Srbije niti Jugomarka – po rečima g. **Anđelka Glavaševića**, gen. sekretara Saveza pronalazača, **nisu se** uprkos njegovim očekivanjima, odazvali njegovim višestrukim molbama da ga sponzorišu markama serije Nikola Tesla, makar u količini dovoljnoj za spomen-poklon svakom izlagaču, učesniku TESLAFESTA i uskom krugu zvanica i gostiju iz inostranstva.

Iz Direkcije poštanskog saobraćaja u Novom Sadu uporno su ponavljali da dotičnih maraka nigde nema, iako su iste bile u prodaji u više pošta u gradu, pa i u samoj glavnoj pošti gde je i sedište rukovodstva. Predlagano je Pošti i da se upotreba prigodnog žiga *Nikola Tesla* omogući i naredna dva dana trajanja smotre – makar samo za uslužno žigosanje koverata i materijala posebno sakupljenog od posetilaca – i to isključivo u prostorijama Pošte i od strane njihovih radnika, ali je zamenik direktora Direkcije i to odbila, mada se time ne bi kršili propisi.

Bilo kako bilo, mada skromnim sredstvima, ali uz velik uloženi napor pojedinaca opisana smotra i prateća izdanja mogu se oceniti kao sasvim uspela. Podrška republike, pokrajine i grada Novog Sada, omogućila je ipak, makar i posredno putem organizacije TESLAFESTA da se i filatelistički u Novom Sadu obeleže veliki jubileji Nikole Tesle.

Ivan Tangl, DF Novi Sad

MEĐUNARODNA FILATELISTIČKA IZLOŽBA U MAĐARSKOJ

Ispred Saveza filatelista Vojvodine, Društva kolekcionara i Društva filatelista iz Subotice, g.g. Ivan Tangl predsednik Saveza filatelista Vojvodine i Ljudevit Vujković Lamić, članovi predsedništva SF Srbije, posetili su Međunarodnu filatelističku izložbu HUNFILA 2006, koja je održana u **Vácu** blizu Budimpešte, u povodu 79. dana marke u Mađarskoj.

Dan marke (Filatelistički dan) održava se u Mađarskoj od davne 1922. g, kada je održana *Prva nedjelja sakupljača poštanskih maraka* u čiju čast su mnoga peštanska udruženja filatelista prikazala svoje izložke, a održana su i brojna predavanja. *Prvi filatelistički dan* je održan 1924. g. koji se nadalje svake godine priređivao ili kao dan marke ili kao dan filatelista. Nemački filatelista Hans fon Rudolphi predložio je da se u svim zemljama organizuje dan marke. FIP (Svetski filatelistički savez) je 1936. g. prihvatio predlog i preporučio svim članicama da se održava *dan marke*. U Mađarskoj je za dan marke izabran datum kada je Mađarski filatelistički savez (MABEOSZ) slavio 50 godina od osnivanja. U tu čast je izdat čuveni *LEHE* blok (Prvo domaće društvo sakupljača maraka – osnovano 27. IV 1884. g). Mađarska pošta od 1947. g. neprekidno izdaje poštansku marku sa doplatnom vrednošću koja ide u korist sakupljača poštanskih maraka.

Sada, po 79. put je emitovano poštansko izdanje Dan marke, na kojoj su predstavljene četiri freske iz dvorca u Esztergomu. Kuriozitet ovog izdanja je da su 4 slike izdate na dvije marke od po 52 forinte, a povezane u paru predstavljaju jednu cjelinu. Same freske potiču iz 1490. godine i predstavljaju Mudrost, Umjerenost, Postojanost i Pravednost (Prudentia, Temperantia, Fortitudo, Iustitia). Ovo umjetničko delo je rad nepoznatog majstora, ali se pretpostavlja da je rad Majstor Alberta iz Firenze. Pored ovog dvojca maraka izdat je i **MABEOSZ blok** koji prikazuje spoljašnje delove srpske pravoslavne crkve u **Sentandreji**, (tzv. *Beogradska crkva*) a unutrašnji deo predstavlja ikonostas ove crkve. Vrijednost bloka je 400 + 200 ft, a doplata od 200 ft. ide u korist organizirane filatelije.

Na ovoj Međunarodnoj filatelističkoj izložbi uzeli su učešća filatelisti članovi Saveza filatelista Vojvodine: Đorđe Jovičić i Ivan Tangl iz Novog Sada, Đorđe Tadić iz Mola i pisac ovih redova Ljudevit Vujković Lamić iz Subotice. U jakoj konkurenciji preko 120 izlagača na blizu 460 vitrina, naši filatelisti su za svoje izložke dobili zapažena priznanja. */Više se o ovome može saznati iz izveštaja g. I. Tangla koji je predstavljao naše filateliste/*. U posebnoj dvorani prikazani su izvan konkurencije izložci mađarskih izlagača koji su na svjetskim izložbama zadnjih godina dobili medalje i visoka priznanja. Taj počasni deo je bio i najposjećeniji.

Saradnja SF Vojvodine i filatelističkih saveza u regiji prerasla je već u tradicionalno učešće, a pozivi na međunarodne izložbe u Slovačku, Mađarsku, Hrvatsku, Sloveniju ili Rumuniju svojevrnsni su most u održavanju filatelističkih kontakata naše zemlje sa okolnim regijama ili državama, a time i Evropom.

Na kraju bih dodao jedan poseban kuriozitet za koji sam saznao na ovoj izložbi, a taj je da u raznim gradovima u Mađarskoj postoji nekoliko muzeja na određeni način vezanih za filateliju i pogotovo za Poštu, a sve ih obilato pomaže Mađarska pošta i Državna štamparija poštanskih maraka. U Budimpešti se tako nalazi *Poštanski i telegrafski muzej*, zatim *Poštanski muzej* i *Muzej telefonije* kao i poseban *Muzej maraka*, u gradu Diószdu *Muzej Radija i televizije*, u Debrecenu *Muzej diližansi*, u Pečuju *Telegalerija*, Miskolcu *Galerija poštanske trube*, u Kiskunhalasu *Telegalerija*, u Hollókou, Nagyváz-

sonyu i Balatonszemesu su *Poštanski muzeji* i konačno u Ópusztaszeru *Mađarski istorijski spomen park*.

Zar i kod nas ne bi mogao veći deo od ovoga postojati?

Ljudevit Vujković

IZ IZVEŠTAJA O UČEŠĆU NA MEĐUNARODNOJ FILATELISTIČKOJ IZLOŽBI U MAĐARSKOJ

Na poziv Saveza filatelista Mađarske (MABEOSZ) grupa od četiri izlagača iz Vojvodine učestvovala je na Međunarodnoj filatelističkoj izložbi HUNFILA 2005 – VÁC, koja je u povodu 79. dana marke održana u periodu od 23–25. juna 2006. g. Smotra se održavala u više dvorana mesnog kulturnog centra u Vacu. Učestvovalo je 124 izlagača iz Austrije, Kipra, Hrvatske, Nemačke, Slovenije, Slovačke, Srbije i Crne Gore i Mađarske u raznim kategorijama, koji su prikazali eksponate na više od 430 vitrina (takmičarske su po 12 listova), ili ukupno oko 5.200 izložbenih listova i blizu 30 stojećih vitrina prigodnih eksponata i primeraka filatelističke literature. Svakog dana je bilo na raspolaganju nekoliko prigodnih poštanskih žigova, emitovan je tradicionalni MABEOSZ-ov godišnji prigodni blok i prigodna serija, što se uz drugi materijal mogla nabaviti na štandu Mađarske pošte, Philatelie Hungarice i drugih ponuđača. Prateće aktivnosti tokom trajanja izložbe takođe se mogu oceniti uspešnima.

Pod imenom Srbije i Crne Gore – kako su eksponati prijavljeni – učestvovala su 4 naša izlagača, dva sa jednovitrinskim i dva sa eksponatima na 7 vitrina, koji su ostvarili sledeće plasmane:

- Đorđe **Jovičić** (Novi Sad) "*Dopisne karte Kraljevine SHS i Jugoslavije 1921–41*" ... **smaragd**;
- Ljudevit **Vujković L.** (Subotica): "*Sir Winston Churchill – život i delo*" ... **rubin**;
- Đorđe **Tadić** (Mol) "*Olimpijski simboli i sportovi na filatelističkim objektima*" ... **srebro**;
- Ivan **Tangl** (Novi Sad) "*Poštanska izdanja i pošt. promet RS Krajine 1993–97*" ... **vermej**;

Svi izlagači će primiti jednoobrazne medalje Izložbe, kao i diplome o rangu postignutog uspeha što će biti dostavljeno kasnije. (žiri izložbe je začudo primenio još prošle godine napušteni koncept ocenjivanja bojama dragog kamenja).

Domaćini zaslužuju sve pohvale za srdačan doček i tretman tokom trajanja izložbe.

Nastup izlagača iz Vojvodine /SCG bio i uspešan i koristan, jer su osim rezultata ostvareni izuzetni kontakti sa vodstvima filatelističkih organizacija posebno Hrvatske i Mađarske, što je značajno za našu dalju filatelističku saradnju. Usledili su i dogovori o budućim zajedničkim manifestacijama na bilatralnom i multilateralom planu u regiji.

Ivan Tangl

Izveštaj sa izložbe "Washington 2006"

U Vašingtonu je u periodu od 27. maja do 3. juna 2006. godine održana velika svetska filatelistička izložba u prostoru DC Convention Center, uz prisustvo 70 zemalja iz celog sveta sa preko 650 izlagača koji su svoje zbirke izložili na 3700 vitrina. Zajednička država Srbija i Crna Gora je bila prisutna na ovoj izložbi i postigla zapaženi uspeh.

Medalje su osvojili:

1. Antić Predrag, g 96 poena + sp za kolekciju "Principality of Serbia"
2. Ljubičić Nikola, g 93 poena + sp za kolekciju "Postal stationery of Serbia types and usage 1873–1918"
3. Katuriće Tomo, g 92 poena za izložak "Postal history of Bocca di Cattaro 1809–1875"
4. Radovanović Milan, ls 78 poena za izložak "Serbia in war 1916–1918"
5. Marković Đorđe, b 63 poena za kolekciju "Surtax stamps of Montenegro 2001–2004"
6. Mićović Vojislav, lv 88 poena za knjigu "Serbia 1804-1918"
7. Stojsavljević Duško, ls 76 poena za knjigu "Thematic philately – handbook"

Sticajem okolnosti bio sam nacionalni komesar na ovoj izložbi, što je za mene predstavljalo veliku čast i zadovoljstvo.

U okviru izložbe organizovana je filatelistička berza koja je bila veoma uspešna i bogata ponudama. Objekata vezanih za naše područje iz raznih perioda je bilo u priličnom broju i što je interesantno po pristupačnim cenama, koje su bile povoljnije nego na aukcijama održanim u Beogradu. Prodajne štandove je imalo 130 zemalja sveta među kojima su se uspešno predstavile Srbija i posebno Crna Gora.

Izložbu je posetilo 70 000 posetilaca, a čist prihod organizatora je 250 000 \$.

Iskustva koja smo poneli sa ove izložbe su dragocena i svakako će nam koristiti za organizaciju izložbe manjeg formata možda u Beogradu i Podgorici koja bi mogla da ostvari prihod koji bi dobro došao i pomogao uspešan rad filatelističkih saveza Srbije i Crne Gore.

Kamenari, 5. oktobar 2006.

Sart. Tomo Katuriće
nacionalni komesar
ASFSCG za Vašington

IZVEŠTAJ SA MEĐUNARODNE FIP IZLOŽBE U MALAGI OD 7. 10 – 13. 10. 2006. GODINE

Na ovoj izložbi učestvovalo je 68 zemalja sa 77 nacionalnih komesara. Naša zemlja bila je zastupljena sa devet izlagača koji su postigli sledeće rezultate:

Posebno želim da istaknem osvajanje velikog zlata (97 poena) i kandidaturu za **GRAND PRIX INTERNATIONAL** gosp. Predraga Antića, što sigurno predstavlja najveći uspeh naših izlagača na FIP izložbama do sada.

Značajan uspeh ostvario je, takođe, i gosp. Aleksandar Boričić osvajanjem velikog vermeja, čime je stekao pravo da na narednim izložbama izlaže na 8 vitrina.

U toku trajanja izložbe održan je 69. FIP kongres, na kome je naša zemlja bila zastupljena sa dva delegata. Ovom izložbom i kongresom privodi se kraju naše nastupanje pod imenom bivše države – Srbije i Crne Gore.

1. Predrag Antić KANDIDAT ZA GRAND PRIX INTERNATIONAL	KNEŽEVINA SRBIJA	VELIKO ZLATO
2. Aleksandar Boričić	POSTANSKA ISTORIJA CRNE GORE 1799–1916	VELIKI VERMEJ
3. Tomo Katuriće	POSTANSKA ISTORIJA BOKE KOTORSKE 1809–1875	ZLATO
Izložci na jednoj vitrini:		
4. Tomo Katuriće	OKUPACIJA CRNE GORE I BOKE 1941–1944 (jedna vitrina)	SREBRO
5. Nada Mustur	DOPLATNE MARKE CRNE 2001–2004 (jedna vitrina)	SREBRO-BRONZA
6. Milan Radovanović	SRBIJA U RATOVIIMA 1916–1918. – TUNIS (jedna vitrina)	SREBRO
7. Ivan Tangl	RIS, USAMLJENI LOVAC (jedna vitrina)	SREBRO-BRONZA
8. Jovan Veličković	POSTANSKE CELINE OKUPACIJE SRBIJE 1941–1944 (jedna vitrina)	VERMEJ
9. Milan Vukosavljević	OZNAKE PLOČA NA MARKAMA KRALJA PETRA, IZDANJE 1935 (jedna vitrina)	SREBRO

Isto tako, treba napomenuti da je održan neformalni sastanak na kome su prisustvovali nacionalni komesari balkanskih zemalja. Protekla inicijativa od turskog predsjednika o obnavljanju *BALKANFILE*, što je naišlo na odobravanje svih prisutnih.

Na kraju, želeo bih da se zahvalim prof. dr Veličkoviću na velikoj pomoći, koju mi je pružio za sve vreme trajanja izložbe.

Z. Stepanović, nacionalni komesar

PRESTANAK POSTOJANJA DRŽAVE SRBIJE I CRNE GORE I PROMENE U ORGANIZACIJI FILATELIJE

Po održanom referendumu u Crnoj Gori država Srbija i Crna Gora prestala je da postoji i nastale su dve nove države, nezavisna Srbija i nezavisna Crna Gora. Nastankom novih država sve institucije vlasti i nevladinih organizacija prethodne zajedničke države su ugašene i formirane su odgovarajuće nove organizacije, posebno za svaku od novonastalih.

Organizaciju filatelista u prethodnoj državi SCG predstavljala je Asocijacija filatelista Srbije i Crne Gore, AFSCG, kojoj su pripadali Savez filatelista Srbije, SFS, i Savez filatelista Crne Gore, SFCG. Ova organizacija nastala je 1986. godine, pod nazivom Savez filatelista Jugoslavije, SFJ, i tada su u nju bili učlanjeni svi republički

savezi filatelista prethodne SFRJ, njih 6 na broju. SFJ je postao član FIP te iste godine, a 1990. godine i član FEPA, pri formiranju ove evropske organizacije u Londonu. Tokom devedesetih godina, izdvajanjem pojedinih republika iz SFRJ, broj članova SFJ je spao na dva. Naziv SFJ promenjen je pre nekoliko godina u AFSCG, iz formalnih razloga, zbog pokušaja nekih krugova da preuzmu upravljanje filatelističkom organizacijom.

Na ovom mestu treba pojasniti da su filatelisti Kraljevine Jugoslavije još u vreme postojanja Kraljevine SHS bili članovi FIP. Članstvo je obnovljeno posle II svetskog rata, ali se ugasilo sedamdesetih godina, zbog nesloge republičkih organizacija i neplaćanja članarine.

AFSCG je ugašen odlukom predsedništva te organizacije 8. jula 2006. godine i od toga dana je SFS preuzeo sveukupne odnose naših filatelista sa inostranstvom, pre svega sa FIP i FEPA. Rukovodstvo SFS je odmah po preuzimanju te dužnosti regulisalo sve zaostale obaveze prema inostranstvu i zatražilo izmenu članstva u FIP i FEPA.

Na Kongresu FIP u Malagi, 13. oktobra ove godine, delegati Kongresa su jednoglasno prihvatili članstvo SFS, po principu kontinuiteta sa prethodnom AFSCG, dok je SFCG postao novi privremeni član FIP, do konačnog regulisanja svog statusa. Slična odluka doneta je i na Kongresu FEPA, 17. novembra ove godine u Briselu. Naš delegat u Malagi bio je dr Jovan Veličković, a u Briselu predsednik SFS Đorđe Radičević.

Na ovogodišnjim svetskim izložbama pod pokroviteljstvom FIP, u Vašingtonu maja meseca i u Malagi u oktobru, naša zemlja je učestvovala kao AFSCG, a od 1 januara 2007. godine svi nastupi u inostranstvu biće pod okriljem SFS.

Na Kongresu FIP, na kome su učestvovali delegati iz 71 zemlje, za predsednika te organizacije u sledećem mandatnom periodu od 4 godine izabran je Jozef Wolf iz Luksemburga, dok je Ko, iz Singapura, prethodni predsednik, povukao svoju kandidaturu za drugi mandat neposredno pre kongresa. Predlozi za temeljnu reviziju Statuta FIP, GREX i SREX odloženi su za sledeći kongres 2008. godine u Bukureštu. FIP će u sledećim godinama biti pokrovitelj izložbe u Sankt Peterburgu 2007. godine, kao i u Tel Avivu, Bukureštu, Pragu i Beču 2008. godine.

Priredio: dr Jovan Veličković

Izveštaj sa kongresa Evropske filatelističke federacije u Briselu

Ovogodišnji kongres Evropske filatelističke federacije održan je u Briselu 17. novembra odnosno za vreme održavanja Svetske filatelističke izložbe omladinske filatelije BELGICA 06. od 16. do 20. novembra, pa je veći broj prisutnih delegata na kongresu bio u dvostrukoj ulozi odnosno kao komesari pojedinih nacija – učesnika izložbe i delegati na kongresu.

Naša omladinska filatelija nije bila predstavljena na izložbi.

Kongresu je bio prisutan veliki broj delegata iz većine evropskih zemalja i u prisustvu kako predsednika FEP gosp. V. Pereire, tako i novoizabranog predsednika Svetske filatelističke federacije (FIP) gosp. Volfa. Našu delegaciju je predstavljao Dj. Radičević, a u delegaciji je bio i A. Krstić. Neposredno pre puta za Brisel, Savez filatelista Crne Gore je zamolio naš savez da naš delegat zastupa i Crnu Goru na kongresu, jer oni neće putovati. Naša strana je razume se, ovaj zahtev kolega iz Crne Gore prihvatila. Ovaj kongres

je inače za nas bio od posebnog značaja, jer je dnevnim redom predviđeno rasmatranje prijema Srbije, kao i Crne Gore u FEP, kao samostalnih članova. Naš savez je inače prethodno pismenim putem obavestio FEP o nastalim promenama u državnom ustrojstvu i zahtevu da se Srbija principom sukcesora primi u punopravno članstvo. U međuvremenu je održan i kongres Svetske filatelističke federacije u Malagi, na kome je naš delegat na uverljiv način obrazložio poslednje odluke dva nacionalna saveza o ukidanju AFSCG, te o načinu zasnivanja novih odnosa sa međunarodnim filatelističkim organizacijama.

Pažnja kongresa bila je zaokupljena nizom pitanja – od izveštaja predsednika FEP gosp. Pereire o radu od prethodnog kongresa do danas, izveštaja pojedinih članova borda o odredjenim aktivnostima finansijskom poslovanju – do konkretnih odluka, koje su tokom rada donete. Jedna od takvih odluka je bila o povećanju članarine od 100 na 150 evra, te odluka o prijemu Srbije i Crne Gore u Federaciju, kao novih samostalnih članica. Znatna pažnja je bila posvećena saradnji u glasilu federacije, gde se od nacionalnih saveza traži još više materijalima iz njihovog rada i aktivnosti. Isto tako, dugo se diskutovalo o mogućem načinu smanjenja velikih troškova izrade i posebno oko distribucije ovog časopisa, što predstavlja ogromnu stavku u budžetu federacije. Jedno od pitanja na koje se stavlja akcenat je i izbor novih članova za žirije na međunarodnim izložbama, posebno iz redova mlađih generacija – godišta. Ovo pitanje naime može brzo da postane ograničavajući faktor u organizaciji izložbi.

Na kongresu je posebno impresionirajuće delovalo istupanje niza predstavnika nacionalnih saveza radi dobijanje podrške za organizaciju narednih međunarodnih izložbi. Oko toga je bila bez malo prava borba, pa je nama, koji sa toliko problema rešavamo svakodnevene zadatke i najskromnije potreba to u najmanju roku delovalo deprimirajuće.

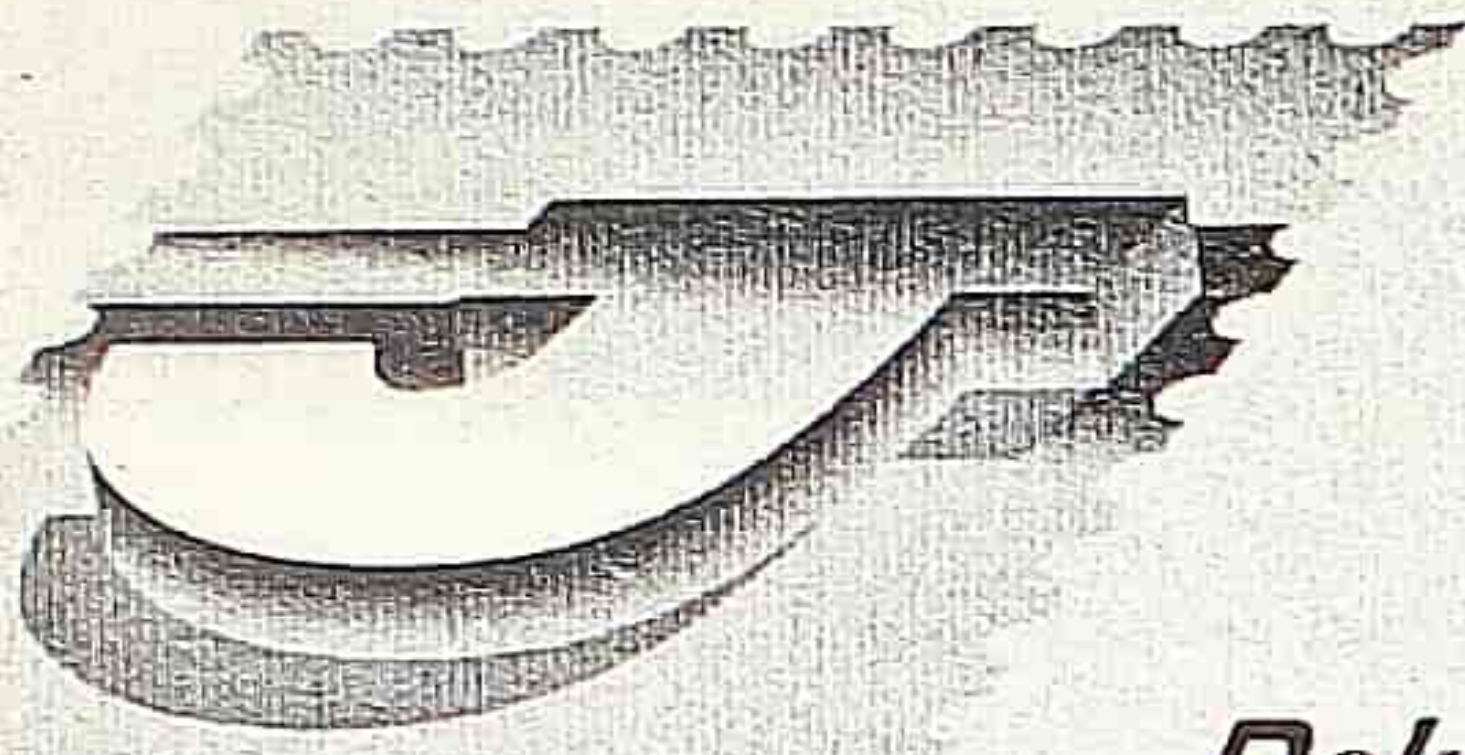
Pogotovu što u svakom od predloženih kandidovanja poštanske uprave dotičnih zemalja stoje iza datih predloga odnosno izjava kolega filatelista. Osim već poznatih svet-skih izložbi u 2008. godini, kao što su Bukurešt, Tel Aviv, Prag i Beč, Budimpešta je dobila kandidaturu za izložbu iduće 2007. godine i kongres FEP, a već su utvrđeni i termini za neke izložbe 2010. godine i deljeni prvi propagandni prospekti.

Po završetku kongresa prisustvovali smo panel – diskusiji – predstavljanju iskustva nekoliko poštanskih uprava evropskih zemalja o unapredjenju filatelije mladih, što je u organizaciji Svetskog poštanskog saveza.

Za svaku pohvalu je što je i Naša pošta imala prezentaciju o našim iskustvima po ovoj temi.

Đ. Radičević

JUGOMARKA

D.P. "JUGOMARKA" 11000 Beograd
Palmotićeve 2, tel:011/32 31 952, fax: 344 1118

Poštanskim markama, filatelističkim priborom
i literaturom snabdevajte se u prodavnici
"FILA CENTAR"

Beograd, Takovska 7, tel: 011 334 32 48

ФИЛАТЕЛИСТА

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

L. Karjavec
1954